

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ – ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ακαδημαϊκό έτος: 2005-2006

Τίτλος Εργασίας: «ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΒΑΣΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ
ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ»

Ονοματεπώνυμο: Μαρία Αντωνίου

Υπεύθυνη Διδάσκουσα: Μαρία Κανελλοπούλου - Μπότη

Δήλωση: Δηλώνω υπεύθυνα ότι το παρόν κείμενο αποτελεί προϊόν προσωπικής μελέτης και εργασίας και πως όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για τη συγγραφή της δηλώνονται σαφώς είτε στις παραπομπές είτε στο βιβλιογραφικό κατάλογο.

Υπογραφή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	7
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1.2 ΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΟ «ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ».....	8
1.3 ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ	9
1.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΒΑΣΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	11
1.5 ΒΑΣΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	12
1.6 ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	13
1.6.1 Διεθνή Νομοθετικά Κείμενα.....	13
1.7 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ 9/96/ΕΚ.....	22
1.7.1 Από την Πράσινη Βίβλο στο Σχέδιο Οδηγίας και από το Τροποποιημένο Σχέδιο Οδηγίας, στην Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/ΕΚ για την προστασία των βάσεων δεδομένων	22
1.7.2 Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/ΕΚ	27
1.7.3 Η ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 96/9/ΕΚ από τα διάφορα κράτη μέλη....	31
1.7.4 Η Θεωρία του «παραπροϊόντος» (spin-off doctrine) και η σημασία της εισήγησης της Δικαστού Stix-Hackl	33
1.8 ΆΛΛΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΙΣ ΗΠΑ (ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΑ)	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	47
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	47
2.2 Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 96/9/ΕΚ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	49
2.2.1 Αποτελέσματα αξιολόγησης	51
2.2.2 Η σημασία της αξιολόγησης	54
2.3 ΤΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ	56
2.4 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΤΗΜΑ (PUBLIC DOMAIN).....	57
2.5 ΟΙ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ –ΕΝΝΟΙΑ, ΟΡΙΣΜΟΙ	59
2.5.1 Τρίτος Κόσμος και Παγκοσμιοποίηση	61
2.5.2 Τρίτος Κόσμος και δείκτες ανάπτυξης	64
2.6 Η ΑΦΡΙΚΗ- ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ	70
2.7 ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	74
2.8 Η ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ	77
2.9 Η ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ	81
2.10 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ.....	84
2.11 ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο	90
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	90
3.2 ΜΕΛΕΤΕΣ -ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ WIPO.....	90
3.2.1 Η περίπτωση της Ινδίας (Standing Committee on Copyright and Related Rights SCCR/7/5).....	91
3.2.2 Η περίπτωση της Κίνας (Standing Committee on Copyright and Related Rights-SCCR/7/6).....	95
3.2.3 Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής (Standing Committee on Copyright and Related Rights-SCCR/8/6).....	105

3.2.4 Η μελέτη για τις αναπτυσσόμενες χώρες και τις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο (Standing Committee on Copyright and Related Rights-SCCR/7/2) 109	
3.3 ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΩΣ ΘΕΜΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΤΖΕΝΤΑ ΤΟΥ WIPO	111
3.3.1 Η SCCR 3/2 (Standing Committee on Copyright and Related Rights) για την προστασία των βάσεων δεδομένων στις αφρικανικές χώρες.	111
3.3.2 Η SCCR 3/6 για την προστασία βάσεων δεδομένων για τα κράτη της Ασίας και του Ειρηνικού	112
3.4 ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ.....	113
3.4.1 Η Διακήρυξη της Γενεύης για το μέλλον του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας WIPO.	114
3.4.2 Η έκθεση της Επιτροπής για τα Πνευματικά Δικαιώματα στα πλαίσια της αναπτυξιακής πολιτικής για την εφαρμογή συστημάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον αναπτυσσόμενο κόσμο.....	116
3.4.3 Η θέση της ISCU/CODATA Group on Data and Information για την προστασία των βάσεων δεδομένων.....	118
3.5 ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	121
3.6 Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ OPEN SOURCE ΚΑΙ Η ΚΙΝΗΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ(FREE SOFTWARE)	122
3.6.1. Open Source και Ηνωμένα έθνη	123
3.6 ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	124
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	127
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	137

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η τρίτη χλιετηρίδα κάνει την άφιξή της φέρνοντας μαζί της ένα παγκόσμιο οικονομικό παράδοξο: Οι νέες τεχνολογίες ανοίγουν τεράστιες προοπτικές για την οικονομία των αναπτυγμένων χωρών. Η πληροφορία αποκτά μεγάλη σημασία και οι τεχνολογίες της πληροφόρησης και των επικοινωνιών προσφέρουν απίστευτα μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης σε όλους τους τομείς. Η εφεύρεση και γενίκευση της χρήσης του διαδικτύου και ειδικότερα οι δυνατότητες που προσφέρει η χρήση της υπηρεσίας του Ιστού (world wide web), απλοποίησαν τις επικοινωνίες κι έκτισαν τα θεμέλια ενός παγκόσμιου οικοδομήματος με δυνατότητες χωρίς προηγούμενο.

Όλη αυτή η προοπτική θεωρήθηκε, και δικαίως, ότι κατάφερε να ενώσει τον πλανήτη σε μία παγκόσμια κοινότητα που μπορεί πλέον με ευκολία και ταχύτητα να επικοινωνεί και να συνεργάζεται. Το διαδίκτυο έφερε επανάσταση όχι μόνο στις επικοινωνίες, αλλά και στο εμπόριο και σε όλους τους τομείς της οικονομίας με την αυτοματοποίηση πολλών υπηρεσιών.

Παράλληλα όμως με την επανάσταση που έφεραν οι νέες τεχνολογίες στο οικονομικό και βιοτικό γίγνεσθαι των αναπτυγμένων χωρών, τα μεγέθη της φτώχιας και της εξαθλίωσης των λεγόμενων τρίτων χωρών έδειξαν ακόμη πιο σημαντικά, προβάλλοντας τις τεράστιες ανισότητες μεταξύ των αναπτυγμένων και αναπτυσσομένων χωρών. Τελικά, οι ελπίδες που γέννησε η τεχνολογική επανάσταση για καλύτερη επικοινωνία, εύκολη και απρόσκοπτη ροή της πληροφορίας, άνοδο του βιοτικού επιπέδου και μείωση της φτώχειας σε παγκόσμιο επίπεδο, φαίνεται να ξεθωριάζουν, καθώς η καινούρια πραγματικότητα φαίνεται πως ισχύει μόνο για τα δυνατά, αναπτυγμένα κράτη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πνευματική ιδιοκτησία αντιπροσωπεύει δικαιώματα ιδιοκτησιακής μορφής τα οποία η κοινωνία έχει αποφασίσει ότι ανήκουν στους δημιουργούς που δίνουν μορφή σε μια ιδέα με το να την εκφράσουν σε ένα οποιοδήποτε μέσο καταγραφής της.

Η έννοια της πνευματικής ιδιοκτησίας των δημιουργών των πνευματικών έργων εμφανίζεται στα τέλη του 17^{ου} αιώνα στην Αγγλία με το “Statute of Anne”. Το 1793 όμως, με τη Γαλλική Επανάσταση, το πνευματικό δικαίωμα κάτω από το πρίσμα της φιλοσοφίας του Καντ παίρνει μια ηθική διάσταση και αποδίδει στο δημιουργό το δικαίωμα προστασίας του έργου του, το οποίο και θεωρείται «επέκταση της προσωπικότητάς του». Έτσι, δημιουργούνται δύο μορφές πνευματικής προστασίας, το *copyright*, με την οικονομική φύση του αποκλειστικού δικαιώματος των δημιουργών στα έργα τους, και το *droit d'auteur*, ένα δικαίωμα που αποδίδει την οικονομική φύση του *copyright*, σε συνδυασμό όμως με την ηθική διάσταση του δικαιώματος προστασίας των πνευματικών έργων.

Υπάρχει κάποια ομοιότητα μεταξύ των πνευματικών δικαιωμάτων και των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων που ανήκουν στους κατέχοντες μια περιουσία με φυσική υπόσταση, όπως είναι για παράδειγμα η γη. Τα πνευματικά όμως δημιουργήματα αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του οικοδομήματος της γνώσης, η οποία υπάρχει ως δομικό στοιχείο της επικοινωνίας των κοινωνιών και διαχέεται παντού, τροφοδοτώντας τον αέναο κύκλο που ξεκινά από την πληροφορία και καταλήγει στη γνώση ξανά, η οποία με τη σειρά της θα αποτελέσει από την αρχή τον κινητήριο μοχλό για την ανάπτυξη σε όλους τους τομείς. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο αιώνας μας ονομάζεται και Αιώνας της Πληροφόρησης, καθώς αποδίδεται τεράστια σημασία στη δύναμη της πληροφορίας, η οποία αποκτά οικονομική ισχύ χωρίς προηγούμενο.

Στις αναπτυγμένες χώρες, τα πνευματικά δικαιώματα θεωρήθηκε γενικά ότι βοήθησαν στην προώθηση της δημιουργίας, καθώς ενθάρρυναν τη δημιουργική δραστηριότητα σε όλους τους τομείς, μερικοί εκ των οποίων είναι η μουσική, η κινηματογραφική βιομηχανία και η εκδοτική δραστηριότητα.

Για να υποστηριχθεί όμως το ιδιοκτησιακό καθεστώς των δημιουργημάτων, καθοριστικό ρόλο παίζει η οικονομική κατάσταση των κοινωνιών, με βασική παράμετρο το βαθμό αυτονομίας τους στη δημιουργία και τη δυνατότητα χρήσης των νέων τεχνολογιών, απαραίτητο στοιχείο για την οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου.

Δυστυχώς για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ή αλλιώς χώρες του τρίτου κόσμου, τα πράγματα φαίνονται να είναι πολύ θολά, όσον αφορά στις οικονομικές πρακτικές των αναπτυγμένων χωρών. Το ερώτημα λοιπόν αν και κατά πόσο οι αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν να χρησιμοποιήσουν οικονομικές πρακτικές όπως αυτή του ιδιοκτησιακού δικαιώματος σε πνευματικά έργα, ή, πολύ περισσότερο, να υιοθετήσουν προς όφελός τους νομικά status, όπως αυτό που αποφασίστηκε να ισχύει για όλον τον αναπτυγμένο κόσμο σχετικά με τη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων, θα αποτελέσει και το θέμα προς διερεύνηση αυτής της προσπάθειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι βάσεις δεδομένων κάπως απλοϊκά μπορούν να χαρακτηρισθούν ως μεγάλα «αποθετήρια» δεδομένων- πληροφοριών, στα οποία οι διάφοροι χρήστες μπορούν να έχουν πρόσβαση μέσω των τερματικών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρεται¹ σε αυτές ως τις εν δυνάμει

«πολιτισμικές αγορές του μέλλοντος, στις οποίες οι συνδρομητές μπορούν να έχουν πρόσβαση σε μονοσικά και καλλιτεχνικά έργα, παράλληλα με άλλο υλικό που χρησιμοποιούν στην καθημερινότητά τους, όπως είναι τα αεροπορικά δρομολόγια».

Σύμφωνα λοιπόν με στοιχεία που παραθέτει ο Charles Goldsmith (1992)², οι κυρίαρχοι στο παιχνίδι της αγοράς βάσεων δεδομένων φαίνεται να είναι οι Η.Π.Α., με τα δύο τρίτα της παγκόσμιας αγοράς, ενώ το υπόλοιπο μερίδιο ανήκει στην Ευρώπη. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει προσπάθεια διερεύνησης της έννοιας των βάσεων δεδομένων, της ιδιαίτερης φύσης της και της έκτασης που μπορούν να πάρουν ζητήματα που σχετίζονται με αυτήν, σε νομικό και οικονομικό κυρίως επίπεδο. Θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε τις προκλήσεις που δημιουργεί η ιδιαίτερη φύση τους, -δεν είναι τυχαίος ο νομικός όρος sui generis (ειδικής φύσης), που σχετίζεται με αυτές- και να δούμε αρχικά τη σημασία που έδωσε ο αναπτυγμένος κόσμος για τις ιδιαίτερες αυτές «συλλογές πληροφοριών».

¹ Goldsmith, Charles (1992) *EC Weights Database Protection*. International Herald Tribune [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.iht.com/articles/1992/01/30/data.php#>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

² Ο.π., EC Weights Database Protection, υπ. 1.

1.2 ΤΙ ΕΝΝΟΟΥΜΕ ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΟ «ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ»

Ο όρος «βάση δεδομένων» στις μέρες μας έχει καταλήξει να σημαίνει σχεδόν τα πάντα που αποτελούν κατά κάποιο τρόπο μια συλλογή δεδομένων, και μπορεί να είναι για παράδειγμα μια συλλογή από αριθμούς (το πιο απλό παράδειγμα, ένας τηλεφωνικός κατάλογος), μέχρι την τεράστια ποσότητα πληροφοριών οι οποίες έχουν συλλεχθεί και βρίσκονται αποθηκευμένες στο διαδίκτυο.³ Η ψηφιακή τεχνολογία έδωσε μια εντελώς καινούρια διάσταση στον όρο και προσέδωσε στις ψηφιακές βάσεις δεδομένων δύο χαρακτηριστικές ιδιότητες, τόσο αυτής της συλλογής δεδομένων, καθώς επίσης και αυτής των «εργαλείων» με τα οποία τα δεδομένα αυτά συλλέγονται, αποθηκεύονται, ταξινομούνται και παρουσιάζονται με συγκεκριμένο τρόπο κατά την ανάκληση της πληροφορίας.

Ωστόσο, η πολυπλοκότητα της έννοιας του όρου έχει ως αποτέλεσμα πολλούς και διαφορετικούς κατά καιρούς ορισμούς, ανάλογα με την έκταση και το σκοπό, οικονομικό και νομικό, που ήθελαν κάθε φορά να δοθεί στην κάλυψη του όρου. Και είναι τόσο στενά συνυφασμένες η έννοια του όρου με την οικονομική σημασία που μπορεί να αποκτήσει για μια κοινωνία μια βάση, ώστε ο ορισμός της έννοιας είναι ένα στοιχείο στο οποίο πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή, ακριβώς λόγω των οικονομικών προεκτάσεων που μπορεί να πάρει.

Κάτι τέτοιο συνέβη με τον ορισμό που δόθηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και πέρασε με την Ευρωπαϊκή Οδηγία για τις Βάσεις Δεδομένων 96/9/EK, η οποία όρισε τη βάση δεδομένων ως εξής:

«μια συλλογή έργων, δεδομένων ή άλλων ανεξάρτητων στοιχείων, διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή με άλλο τρόπο»⁴.

Στη συνέχεια, θα δούμε πως η ευρεία έννοια που δόθηκε στον όρο, έδωσε τη δυνατότητα να θεωρηθεί από τα ευρωπαϊκά δικαστήρια ότι Βάση Δεδομένων μπορεί να είναι και μια συλλογή υπερσυνδέσμων στο διαδίκτυο, με απίστευτες προεκτάσεις τόσο σε νομικό επίπεδο όσο και σε

³ Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 15.

⁴ Ο.π., Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων, υπ.3, σ. 24

οικονομικό αλλά και σε επίπεδο έρευνας, καθώς η χρήση των υπερσυνδέσμων είναι ακριβώς και η φύση του διαδικτύου. Αναλυτικά όμως θα τα δούμε παρακάτω.

1.3 ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Η έννοια της «συλλογής» που χαρακτηρίζει μια βάση, δεν είναι σημερινή, αλλά έχει τις ρίζες της πολύ παλιά, σε όλες εκείνες τις ανθολογίες, λεξικά, εγκυκλοπαίδειες και γενικά συλλογές πρωτότυπων έργων που αντιμετωπίζονταν από το τότε δίκαιο ως έργα προστατευόμενα με πνευματική ιδιοκτησία, καθώς παρουσίαζαν κάποια πρωτοτυπία ως προς τα κριτήρια και τις μεθόδους συλλογής τους.

Η επανάσταση όμως στην έννοια της συλλογής έρχεται με τις ψηφιακές βάσεις δεδομένων του σήμερα, οι οποίες μπορούν να περιέχουν μια απίστευτη πληθώρα πληροφοριών, αλλά και δίνουν τη δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να έχει πρόσβαση σε όποια από αυτές τις πληροφορίες θέλει, σε πραγματικό χρόνο, με ταχύτατα εργαλεία αναζήτησης και ανάκλησης.

Σύμφωνα με τον ιστορικό Marc Poster (Trosow, 2005), μια βάση δεδομένων αποτελεί «ένα αποθετήριο μηνυμάτων».⁵ Όμως, αν θέλαμε να δώσουμε έναν ορισμό που θα περιγράφει τη βάση δεδομένων σε τεχνικό επίπεδο, θα λέγαμε ότι μια βάση δεδομένων αποτελεί

«μία ή περισσότερες μεγάλες, δομημένες ομάδες σταθερών δεδομένων, οι οποίες συχνά συνδέονται με κάποιο λογισμικό το οποίο ενημερώνει και ελέγχει τα δεδομένα. Μια απλή βάση δεδομένων μπορεί να αποτελέσει και ένας και μόνο φάκελος που περιέχει πολλές εγγραφές, καθεμία από τις οποίες περιέχει την ίδια ομάδα πεδίων, όπου κάθε πεδίο είναι συγκεκριμένο και σταθερού μήκους. Μια βάση δεδομένων

⁵ Trosow, Samuel E. (2005). *Sui Generis Databases Legislation: A Critical Analysis* [online]. Yale Journal of Law & Technology. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://research.yale.edu/lawmeme/yjolt/files/20042005Issue/4_Trosow_052005.doc> [Ημερομηνία πρόσβασης 10 Ιουλίου 2005].

αποτελεί ένα από τα συστατικά που συνθέτουν ένα Σύστημα Διαχείρισης Βάσεων Δεδομένων (*database management system*)». ⁶

Σήμερα υπάρχουν βάσεις δεδομένων για κάθε γνωστικό αντικείμενο και για κάθε πτυχή της καθημερινής κοινωνικής, επιστημονικής, πολιτικής, πολιτισμικής ζωής και για κάθε ειδικό και γενικότερο ενδιαφέρον. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι ταξινόμησης-κατηγοριοποίησης των βάσεων δεδομένων.

Σύμφωνα με τη Martha Williams (Trosow, 2005), πρωταρχικό κριτήριο κατηγοριοποίησης αποτελεί η παρουσίαση των δεδομένων που μπορεί να γίνεται με διάφορους τρόπους, όπως για παράδειγμα με τη χρήση συγκεκριμένων λέξεων, αριθμών ή ήχων. Εναλλακτικά, σύμφωνα με τον Steven Maurer (Trosow, 2005), η κατηγοριοποίηση μπορεί να γίνει βάσει της λειτουργίας της παραγωγής μιας βάσης δεδομένων η οποία μπορεί να αποτελείται από την εκδοτική δραστηριότητα, τη συλλογή των δεδομένων, την επιλογή δεδομένων σημαντικών για τη βάση, και την έκθεση τους στην ηλεκτρονική πύλη (portal).

Τα οφέλη από την απρόσκοπτη χρήση βάσεων δεδομένων είναι τεράστια για την ανθρωπότητα, καθώς αποτελούν τροφοδοτικό μηχανισμό για κάθε δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στην καθημερινή ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Άλλωστε, η βασική ιδέα είναι ότι «η επιστήμη χτίζει πάνω στην επιστήμη». Οι παράγωγες βάσεις δεδομένων στηρίζουν τις βάσεις της γνώσης, καθώς επιτρέπουν συνδυασμό των υπαρχόντων δεδομένων με καινούρια διαφορετικά δεδομένα. Επιπλέον, η μεγάλη αύξηση των ψηφιακών βάσεων δεδομένων την τελευταία δεκαετία επιτρέπει την ευρεία και άμεση διάθεση των δεδομένων, δίνοντας τεράστια ώθηση στην έρευνα που διεξάγεται ακριβώς βάσει

⁶Trosow, Samuel E. (2005). *Sui Generis Databases Legislation: A Critical Analysis* [online]. Yale Journal of Law & Technology. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
http://research.yale.edu/lawmeme/yjolt/files/20042005Issue/4_Trosow_052005.doc [Ημερομηνία πρόσβασης 10 Ιουλίου 2005].

δεδομένων. Εξάλλου, σύμφωνα με τον Paul David (Trosow, 2005), αυτή είναι ακριβώς και η φύση των βάσεων δεδομένων, δηλαδή δυναμική, που επιτρέπει την αλληλεπίδραση μεταξύ δεδομένων κι ερευνητών.

1. 4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΒΑΣΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Πρωτότυπες βάσεις δεδομένων

Οι πρωτότυπες βάσεις δεδομένων αποτελούνται από μεμονωμένα στοιχεία τα οποία αποτελούν αυτόνομα έργα ή τμήματα έργων, και για το λόγο αυτόν επιδέχονται νομική προστασία με copyright.

Μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων (Παράγωγες)

Πρόκειται για βάσεις δεδομένων μη πρωτότυπες, με την έννοια ότι δεν ικανοποιούν το κριτήριο της πρωτοτυπίας που ορίζεται στη Σύμβαση της Βέρνης και στο Σύμφωνο WIPO, και για το λόγο αυτό δεν προστατεύονται με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι βάσεις αυτές μπορεί να είναι και συλλογές πραγματικών γεγονότων (factual databases), όπως είναι για παράδειγμα στοιχεία και στατιστικές για διάφορα αγωνίσματα, λίστες για αγορές κι ενοικιάσεις σπιτιών, τα τηλεοπτικά προγράμματα και διάφορες άλλες πληροφορίες, που αποτελούν πρωτογενή δεδομένα που χρησιμοποιούμε όλοι λίγο πολύ στην καθημερινότητά μας.

1.5 ΒΑΣΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Η διαμάχη που αφορά στο ζήτημα της προστασίας των βάσεων δεδομένων, έχει τις ρίζες της στην παλαιότερη διαμάχη που αφορούσε στην προστασία των «συλλογών» (compilations), βάσει δύο κυρίων μοντέλων προστασίας⁷:

- Το μοντέλο της Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Σύμφωνα με αυτό, οι βάσεις δεδομένων που δεν αποτελούν πρωτότυπες δημιουργίες, δε θεμελιώνουν δικαίωμα προστασίας. Ωστόσο, το μοντέλο αναγνωρίζει δικαίωμα προστασίας σε μη πρωτότυπες βάσεις, που όμως παρουσιάζουν κάποια δημιουργικότητα ως προς τη συλλογή και την οργάνωση του περιεχομένου τους, σε καμία όμως περίπτωση δεν προστατεύει τα δεδομένα per se (αυτά καθαυτά).
- Η Θεωρία του «Ιδρώτα του Προσώπου» (sweat of the brow) ή της «Βιομηχανικής Συλλογής» (industrious collection). Αφορά στις βάσεις δεδομένων και συνθέσεις δεδομένων που θεμελιώνουν δικαίωμα προστασίας per se, χωρίς να παρουσιάζουν καμία πρωτοτυπία. Η προστασία αυτή προτείνεται για τις βάσεις δεδομένων ως ένα είδος «αμοιβής», καθώς θεωρείται ότι ο δημιουργός τους επένδυσε σε αυτές σε χρόνο, χρήμα και προσπάθεια. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτήν, η προστασία των βάσεων δημιουργεί το κίνητρο στους δημιουργούς να παράγουν καινούριες.

---

⁷ Band, Jonathan and Gowdy, Jonathan S. (1997). *Sui Generis Database Protection: Has Its Time Come?* [online]. D-Lib Magazine. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.dlib.org/dlib/june97/06band.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

1.6 ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η προσπάθεια να οριστεί το «φαινόμενο» των βάσεων δεδομένων στην πραγματική τους έκταση με προσδιορισμό των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους, υπήρξε εξαιρετικά δύσκολη λόγω της άνλης και ειδικής τους φύσης. Ένας ευρύς ορισμός δημιουργεί φόβους να θεωρηθεί ότι ο όρος «βάση δεδομένων» καλύπτει σχεδόν τα πάντα: «ένας ευρύς ορισμός που θα εστίαζε στη συλλογή κατά συστηματικό τρόπο ή κατά τρόπο που να επιτρέπει την πρόσβαση, θα μπορούσε να ερμηνευτεί σαν να καλύπτει σχεδόν τα πάντα σε ψηφιακή μορφή».⁸

Στην ευρωπαϊκή, αμερικανική και διεθνή νομολογία υπάρχουν διάφορα νομοθετικά κείμενα που αφορούν στις βάσεις δεδομένων τα οποία προσπαθούν και να διασαφηνίσουν τον όρο, δίνοντας το καθένα από αυτά και το δικό του ορισμό.

Ορισμούς λοιπόν για τη βάση δεδομένων συναντούμε στα παρακάτω νομοθετικά κείμενα, τα οποία και αναγνωρίζουν διαφορετικά κάθε φορά κριτήρια σε αυτό που μπορεί να αποτελεί μια βάση. Όπως θα δούμε, ο όρος μέχρι και σήμερα δεν έχει αποκτήσει ένα σταθερό περιεχόμενο, ενώ αλλάζει ανάλογα με τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις των ενδιαφερόμενων πλευρών.

1.6.1 Διεθνή Νομοθετικά Κείμενα

(a) Η Πράξη του Βερολίνου

Η πράξη αυτή αναφέρεται στην προστασία «συλλογών διαφορετικών έργων» (“collection of different works”), οι οποίες αποτέλεσαν και τη βάση για να δοθούν πληρέστεροι ορισμοί που θα δούμε παρακάτω.

---

⁸ US Copyright Office (1997). *Report of Legal Protection for Database* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.loc.gov/copyright/reports.dbase.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 16 Οκτωβρίου 2005].

⁹ Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 23.

(β) Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης (Magna Charta)

Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης «για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων» υπογράφτηκε στη Βέρνη το 1886. Η Συνθήκη ήρθε να καλύψει τη συνειδητοποίηση από πλευράς των Η.Π.Α. ότι η προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων δεν αποτελούσε μόνο εσωτερική τους υπόθεση, καθώς η πειρατεία μπορούσε να συμβαίνει σε ευρύτερη κλίμακα και εκτός της επικράτειας των Ηνωμένων Πολιτειών, με τις ανάλογες φυσικά οικονομικές επιπτώσεις. Ως αποτέλεσμα λοιπόν είχαμε μια συνεργασία παγκοσμίου βεληνεκούς, που οδήγησε σε μια κοινά αποδεκτή από όλους διεθνή προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, τη Συνθήκη της Βέρνης. Η Συνθήκη στη συνέχεια υποβλήθηκε σε πολλές αναθεωρήσεις, με τελευταία την Πράξη των Παρισίων το 1971.

Στο νομοθετικό αυτό κείμενο γίνεται μια πρώτη εμπεριστατωμένη αναφορά σε «*συλλογές*» και «*λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα*» (“*collection*” or “*literary and artistic works*”),¹⁰ δίνοντας τη δυνατότητα να συμπεριληφθεί σε μια από τις δύο κατηγορίες, αυτό που θα ονομαστεί αργότερα «*βάση δεδομένων*».

Σύμφωνα με την αναθεώρησή της στις Βρυξέλλες το 1948, (άρθρο 2, παράγραφος 5), αναγνωρίζει δικαιώματα πνευματικής προστασίας στις συλλογές λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων, εγκυκλοπαίδειες και ανθολογίες, οι οποίες

«λόγω της επιλογής ή της διαρρυθμίσεως της ώλης, αποτελούν πνευματικά δημιουργίας, προστατεύονται ως τοιαύται, επιφυλασσομένων των δικαιωμάτων των δημιουργών εφ' εκάστου εκ των εκ των αποτελούντων τας συλλογάς ταύτας έργων».¹¹

Η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης δεσμεύει με τις νομοθετικές της διατάξεις 142 κράτη μέλη, μεταξύ αυτών και την Ελλάδα.

¹⁰ International Database Protection Legal Framework [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://dataright.haifa.ac.il/db-framework.htm>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 24 Νοεμβρίου 2005].

¹¹ Ο.π. , Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων, υπ. 8.

Η Συνθήκη παρέχει την ελάχιστη δυνατή προστασία,¹² θεσπίζοντας ουσιαστικά τις θεμελιώδεις αρχές που θα πρέπει να ισχύουν για τη διεθνή νομοθεσία αναφορικά με τα πνευματικά δικαιώματα σε έργα και συλλογές, αρχές οι οποίες θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε απόπειρα για καινούριες νομοθετικές ρυθμίσεις σε θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

(γ) Η Συμφωνία TRIPS

Η Συμφωνία TRIPS (Trade Related Property Aspects- Συμφωνία για τα δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον τομέα του Εμπορίου) αποτελεί μια φόρμουλα που συνθέτει ένα νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία των βάσεων δεδομένων. Η κεντρική του ιδέα βασίζεται στην αντίληψη ότι μια βάση δεδομένων δικαιούται προστασίας μέσω της νομοθεσίας για τα πνευματικά δικαιώματα, αλλά η προστασία αυτή αναφέρεται στη δομή της και σε καμία περίπτωση στο περιεχόμενό της.

Η Συμφωνία TRIPS νιοθετήθηκε ως μέρος της Συμφωνίας του Μαρακές από το Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου, τέθηκε σε εφαρμογή από την 1^η Ιανουαρίου 1995 και από το 1996 και μετά δεσμεύει τα περισσότερα κράτη¹³. Για πρώτη φορά λοιπόν στα χρονικά, η Συμφωνία TRIPS αναφέρεται ρητά στις βάσεις δεδομένων και συγκεκριμένα (Άρθρο 10, Παράγραφος 2) δηλώνει ότι:

«Συνθέσεις δεδομένων ή άλλου υλικού, σε μηχαναγνώσμη ή άλλη μορφή, που εξαιτίας της επιλογής ή της διάταξης των περιεχομένων τους αποτελούν πνευματικές δημιουργίες, χαίρουν προστασίας ως τέτοιες».

---

¹²Klopmeier, Felix (2000). *Copyright Law & the protection of Internet-published works* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.grin.com/en/fulltext/jux/7307.html>> [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Σεπτεμβρίου 2005].

¹³ Στην Ελλάδα κυρώθηκε με το Ν. 2290/95 (ΦΕΚ Α'28).

Η εν λόγω προστασία, η οποία δεν εκτείνεται και στα ίδια τα δεδομένα ή στο ίδιο το υλικό, δε θίγει τυχόν δικαιώματα δημιουργού που υφίστανται ως προς τα δεδομένα ή το υλικό.¹⁴

Η Συμφωνία TRIPS αποσκοπεί στη διασφάλιση του διεθνούς εμπορίου μέσω της παροχής αποτελεσματικής προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Ουσιαστικά λοιπόν, η Συμφωνία TRIPS επεκτείνει τη νομοθετική ρύθμιση που θέσπισε η Συνθήκη της Βέρνης, αναγνωρίζοντας δικαιώμα προστασίας σε συλλογές που περιέχουν οποιοδήποτε είδος υλικού-όχι μόνο λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα-, αρκεί βέβαια να πληρούν την προϋπόθεση της πρωτοτυπίας.

Πολύ σημαντικό επίσης είναι ότι (Άρθρο 10, παράγραφος II) η Συμφωνία TRIPS εισάγει ένα δικαιώμα «ειδικής φύσης» (*sui generis*) για τις βάσεις δεδομένων, το οποίο προστατεύει τις συνθέσεις δεδομένων σε οποιαδήποτε μορφή και ανεξάρτητα από το αν το υλικό αυτό δικαιούται προστασίας ή όχι, με απαραίτητο όμως κριτήριο η επιλογή ή η διευθέτηση του υλικού να γίνεται με κάποιο βαθμό πρωτοτυπίας, ώστε αυτή η σύνθεση των δεδομένων να μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί μια πνευματική δημιουργία¹⁵.

---

¹⁴ Tabuchi, Helga. *International Protection of Non-Original Databases; Studies on the Economic Impact of Non-Original Databases* [online].

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/codata02/03invited/Tabuchi/Tabuchi_CODATA_ejournal.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Δεκέμβρη 2005].

¹⁵ Klopmeier, Felix (2000) *Copyright Law & the protection of Internet-published works* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.grin.com/en/fulltext/jux/7307.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Σεπτεμβρίου 2005].

(δ) Η Συνθήκη WIPO

Το Δεκέμβρη του 1996, στα πλαίσια της «Διπλωματικής Διάσκεψης της Γενεύης Σχετικά με Ορισμένα Ερωτήματα για την Πνευματική Ιδιοκτησία και τα Συγγενικά Δικαιώματα», η οποία διεξήχθη υπό την αιγίδα της Επιτροπής για την Πνευματική Ιδιοκτησία WIPO¹⁶ (WIPO Copyright Treaty- World Intellectual Property Organization), τέθηκαν κάποια ζητήματα σχετικά με την ανάπτυξη της τεχνολογίας και του εμπορίου. Τα θέματα του Συνεδρίου περιλάμβαναν μεταξύ άλλων και ένα σχέδιο συνθήκης (Draft Treaty) αναφορικά με τις βάσεις δεδομένων με τίτλο: «Βασική Πρόταση για Ουσιαστικές Διατάξεις Συνθήκης Πνευματικής Ιδιοκτησίας σχετικά με τις Βάσεις Δεδομένων για να συζητηθεί από τη Διπλωματική Διάσκεψη».¹⁷ (Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases to be considered by the Diplomatic Conference).

Το Σχέδιο Συνθήκης του WIPO χρονικά έρχεται αμέσως μετά την έκδοση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 96/9/EK για τις βάσεις δεδομένων και την πρόταση του αμερικανικού νομοσχεδίου HR 3531 “Database Investment and Intellectual Property Antipiracy Act of 1996”.

Το κείμενο του Σχεδίου Συνθήκης όριζε τη βάση δεδομένων ως εξής:

---

¹⁶ WIPO- World International Property Organization: Πρόκειται για έναν ειδικό διακυβερνητικό οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών που ασχολείται με θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας και προσπαθεί να επιτύχει παγκόσμια αναγνώριση των δικαιωμάτων των δημιουργών.

¹⁷ Bl.The Chairman of the Committees of Experts (1996). Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases [online]. In:World Intellectual Property Organization, WIPO. *Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions*, December 2 to 20, Geneva. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.copyright.gov/wipo/wipo6.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Φεβρουαρίου 2006].

«συλλογή ανεξάρτητων έργων, δεδομένων ή άλλων στοιχείων οργανωμένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και επιδεχομένων ξεχωριστής πρόσβασης, είτε ηλεκτρονικά είτε με άλλα μέσα». ¹⁸

Ο ορισμός αυτός για τις βάσεις δεδομένων παρείχε την ίδια ευρεία έννοια που απέδιδε στον όρο η ευρωπαϊκή οδηγία 96/9/EK, και έτσι αναγνώριζε θεμελίωση δικαιώματος προστασίας τόσο σε ηλεκτρονικές όσο και σε μη ηλεκτρονικές βάσεις, αρκεί (άρ.1.) να πληρούσαν το κριτήριο της «ουσιώδους επένδυσης στη συλλογή, συγκέντρωση, επαλήθευση, οργάνωση ή παρουσίαση των περιεχομένου τους»¹⁹.

Ακόμη, το Σχέδιο Συνθήκης ακολούθησε την προσέγγιση των δύο προγενέστερων νομοθετικών κειμένων- 96/9/EK & HR 3531- όσον αφορά στη θεμελίωση του ειδικής φύσης δικαιώματος sui generis για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων, και επιπλέον, ανεξάρτητα από ποιοτικά ή ποσοτικά κριτήρια αξιολόγησης της επένδυσης, αλλά και κάθε ουσιαστικής αλλαγής της βάσης, αναγνώριζε από 15 έως 25 χρόνια προστασίας. Η ρύθμιση αυτή έδινε το δικαίωμα αέναης προστασίας για τις προστατευόμενες με ειδικής φύσης δικαίωμα βάσεις, καθώς κάθε «ουσιαστική αλλαγή» στο περιεχόμενο σηματοδοτούσε νέα έναρξη της προθεσμίας προστασίας της βάσης με το ειδικής φύσης δικαίωμα (άρθρο 8.3), ενώ (άρθρο 11) κάλυπτε αναδρομικά και όλες τις βάσεις που είχαν ήδη κατασκευαστεί.

Οι ισχυρότατες όμως αντιδράσεις στις ΗΠΑ αλλά και από πλευράς των εκπροσώπων των αναπτυσσομένων χωρών, είχαν ως αποτέλεσμα να μη συζητηθεί καθόλου το Σχέδιο στη Διπλωματική

¹⁸ Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ.189

¹⁹ CNRN/DC/6 Bl.The Chairman of the Committees of Experts (1996). Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases, [online]. In:World Intellectual Property Organization, WIPO. *Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions*. December 2 to 20, Geneva. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.copyright.gov/wipo/wipo6.html>>

[Ημερομηνία πρόσβασης 23 Φεβρουαρίου 2006].

Διάσκεψη του 1996. Ωστόσο, η Διπλωματική Διάσκεψη υιοθέτησε μια Σύσταση (Recommendation)²⁰ αναφορικά με τις βάσεις δεδομένων και στη συνέχεια η επεξεργασία του θέματος συνεχίστηκε στο φόρουμ του WIPO με το όνομα «Σταθερή Επιτροπή για την Προστασία των Πνευματικών Δικαιωμάτων και των Συγγενικών Δικαιωμάτων» (“Standing Committee on Copyright and Related Rights”).

Η Επιτροπή Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO Copyright Treaty), ξεκινώντας με την πρόθεση του εκσυγχρονισμού των διατάξεων των σχετικών με τα πνευματικά δικαιώματα, κατέληξε το Δεκέμβρη του 1996 στη Συνθήκη WCT.

Στο Άρθρο 5 της Συνθήκης προβλέπεται η παροχή προστασίας με δικαίωμα copyright σε βάσεις δεδομένων. Συγκεκριμένα, δηλώνεται ότι:

«*Oι συλλογές δεδομένων ή άλλου υλικού, με οποιαδήποτε μορφή, οι οποίες λόγω της επιλογής ή της διαρρύθμισης του περιεχομένου τους αποτελούν πνευματικές δημιουργίες, προστατεύονται σαν τέτοιες. Η προστασία αυτή δεν καλύπτει τα δεδομένα ή το υλικό αυτό καθαυτό και ισχύει με την επιφύλαξη*

---

²⁰ Πρόκειται για το έγγραφο CRNR/DC/100, Βλ. World Intellectual Property Organization, WIPO (1996). Recommendation Concerning Databases. [online]. *Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions*. December 2 to 20, Geneva.

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.culturelink.or.kr/archive/WIPO/Doc_Rec/WIPO_D_7.pdf> [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Φεβρουαρίου 2006].

οποιωνδήποτε υφιστάμενων δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί των δεδομένων ή του υλικού που περιέχεται στη συλλογή». ²¹

Η Διπλωματική Σύσκεψη υιοθέτησε ακόμη τη δήλωση ότι ο σκοπός προστασίας των συλλογών δεδομένων (βάσεων δεδομένων) σύμφωνα με το Άρθρο 5 της Συνθήκης συνάδει με το άρθρο 2 της Σύμβασης της Βέρνης και με τις σχετικές διατάξεις της Συμφωνίας TRIPS για τις βάσεις δεδομένων.

Τέλος, πολύ σημαντική είναι η δήλωση που υιοθέτησε η WCT με τίτλο «Σκοπός Προστασίας για το Copyright», η οποία καθιστά ξεκάθαρο το γεγονός ότι τα πνευματικά δικαιώματα προστατεύονται την έκφραση μιας ιδέας και όχι την ιδέα καθαυτή, διαδικασίες και μεθόδους λειτουργίας ή μαθηματικές έννοιες.

Η Συνθήκη WCT αναφέρεται ρητά στις βάσεις δεδομένων, αναγνωρίζοντας ευρύτερα δικαιώματα από εκείνα που αναγνώριζε αντίστοιχα η Διεθνής Σύμβαση της Βέρνης, καθώς προβλέπει το δικαιώμα της εκμίσθωσης και διανομής με δικαιώμα των συμβαλλομένων μερών να ρυθμίζουν τους όρους του συμβολαίου. Επιπλέον, αναγνωρίζονται υποχρεώσεις όσον αφορά στα τεχνικά μέτρα προστασίας, και προβλέπονται μέτρα πρόληψης και καταστολής σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων.

Ένα ακόμη πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί η πρόβλεψη περιορισμών στα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους δημιουργούς, πάντα με τον όρο ότι δε θίγεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν προκαλείται αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού.

---

²¹ The UCLA Online Institute for Cyberspace Law and Policy (1996). *The WIPO Copyright Treaty: Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.gseis.ucla.edu/iclp/wipo1.htm>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Νοεμβρίου 2005].

(ε) Το Σύμφωνο της Καρταχένα (Cartagena Agreement)

Η απόφαση No. 351 του Συμφώνου της Καρταχένα, στις 17 Δεκεμβρίου 1993, σηματοδότησε ένα καινούριο status για τις βάσεις δεδομένων και αποτέλεσε δέσμευση για τα κράτη μέλη του Συμφώνου (Βολιβία, Κολομβία, Εκουαδόρ, Περού και Βενεζουέλα). Με την απόφαση αυτή λοιπόν, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να προστατεύουν:

«Ανθολογίες ή συλλογές ποικίλων έργων, καθώς επίσης και βάσεις δεδομένων οι οποίες από την επιλογή και τη διευθέτηση των περιεχομένων τους αποτελούν προσωπικές δημιουργίες».²²

(στ) Το Σύμφωνο NAFTA

Το Σύμφωνο Ελεύθερου Εμπορίου μεταξύ της κυβέρνησης του Καναδά, του Μεξικού και των ΗΠΑ, επονομαζόμενο ως Σύμφωνο NAFTA (North America Free Trade Agreement), υπογράφηκε το 1993 και τέθηκε σε ισχύ το 1994. Μεταξύ άλλων, υποχρεώνει τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν την προστασία των βάσεων δεδομένων, οι οποίες κατά το Σύμφωνο ορίζονται ως εξής:

«Συνθέσεις δεδομένων ή άλλου υλικού σε μηχαναγνώσιμη ή άλλη μορφή, οι οποίες εξαιτίας της επιλογής ή διευθέτησης των περιεχομένων τους αποτελούν πνευματικές δημιουργίες, πρέπει να προστατεύονται ως τέτοιες».²³

---

²² Tabuchi, Helga. *International Protection of Non-Original Databases; Studies on the Economic Impact of Non-Original Databases* [online].

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/codata02/03invited/Tabuchi/Tabuchi_CODATA_ejournal.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Δεκέμβρη 2005].

²³ Ο.π., International Protection of Non-Original Databases; Studies on the Economic Impact of Non-Original Databases, νπ. 21.

1.7 Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΒΑΣΕΙΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ 96/9/EK

Τη σημαντικότερη εξέλιξη σε νομικό επίπεδο για τις βάσεις δεδομένων αποτελεί η Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK. Για το λόγο αυτό λοιπόν, θα αναλύσουμε διεξοδικά κάποια θέματα που αφορούν σε αυτήν.

1.7.1 Από την Πράσινη Βίβλο στο Σχέδιο Οδηγίας και από το Τροποποιημένο Σχέδιο Οδηγίας στην Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK για την προστασία των βάσεων δεδομένων

Η Πράσινη Βίβλος για το Copyright και τις Προκλήσεις της Τεχνολογίας δημοσιεύτηκε το 1988 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και αποτελούσε τμήμα της πολιτικής IMPACT (Information Market Policy Action Program), αναφορικά με τις τεχνολογίες της πληροφόρησης.

Ο σκοπός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ήταν, σύμφωνα με την Πράσινη Βίβλο, «η επανεξέταση της ισορροπίας» μεταξύ των οικονομικών συμφερόντων των κατασκευαστών των βάσεων δεδομένων και της πρόσβασης των χρηστών στα δεδομένα αυτά.

Μεγάλη σημασία έχουν τα κίνητρα που οδήγησαν την ευρωπαϊκή επιτροπή στο τελικό νομοθετικό κείμενο της Οδηγίας. Ενώ λοιπόν η Πράσινη Βίβλος παραθέτει τέσσερις αρχές, κάτω από τις οποίες λειτούργησε:

- Εναρμόνιση της νομοθεσίας του copyright στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα
- Ανάγκη ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της κοινότητας σε διάφορους τομείς, όπως οι υπηρεσίες πληροφόρησης
- Ανάγκη προστασίας των επενδύσεων που γίνονται εντός της Κοινότητας
- Εξισορρόπηση των δικαιωμάτων δημιουργών και χρηστών,

το πραγματικό της κίνητρο ήταν η αύξηση της μερίδας των Ευρωπαίων Παραγωγών Βάσεων Δεδομένων στην παγκόσμια αγορά, πράγμα που δηλώνεται ξεκάθαρα στο Επεξηγηματικό Υπόμνημα του Σχεδίου Οδηγίας, καθώς και η πρόθεση οι κυβερνητικές βάσεις δεδομένων να αποδώσουν ένα σημαντικό έσοδο στους αρμόδιους κρατικούς φορείς. Ωστόσο, πολύ σημαντική ήταν και η πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να προστατέψει τα δεδομένα της βάσης αυτά καθαυτά και όχι απλά και μόνο τον τρόπο οργάνωσής τους στη βάση.

Στην ουσία λοιπόν, η Πράσινη Βίβλος επεκτείνει την προστασία που παρέχει η Σύμβαση της Βέρνης, σε υλικό που δεν προβλεπόταν από τη Σύμβαση να μπορεί να γίνει αντικείμενο προστασίας (συλλογές μη πρωτότυπων έργων).

Σε μια συνάντηση που έγινε στις Βρυξέλλες τον Απρίλιο του 1990, οι ενδιαφερόμενες πλευρές είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους, όπου και υποστηρίχθηκε η θέση της προστασίας των βάσεων μέσω του Νόμου της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Copyright), λόση που φαινόταν πολύ βολική, καθώς έτσι παρεχόταν προστασία σε παγκόσμια κλίμακα για ένα αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα.²⁴

Η Πράσινη Βίβλος δεν έτυχε ιδιαίτερης προσοχής. Ωστόσο, τον Απρίλιο του 1992, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσε στο Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ένα Σχέδιο Οδηγίας στο οποίο αμφισβητούνταν η παραδοσιακή αξία της πρωτοτυπίας ως απαραίτητου κριτηρίου για την προστασία ή όχι των βάσεων δεδομένων. Στο Επεξηγηματικό λοιπόν Υπόμνημα²⁵, το οποίο συνόδευε το Σχέδιο

²⁴ Hugenoltz, Bernt P. *Implementing the European Database Directive* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.ivir.nl/publications/hugenoltz/PBH-HCJ-LIB.doc>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

²⁵ Explanatory Memorandum for a Proposal for a Council Directive on the Legal Protection of Databases, COM(92) 24 final-SYN 393 Brussels, 13 Μαΐου 1992.

Οδηγίας, αναφέρθηκε ότι η αξία της βάσης έγκειται στην προϋπόθεση να είναι ολοκληρωμένη, ενώ μεγάλη σημασία δόθηκε στην ανάγκη προστασίας των δεδομένων των βάσεων. Ένα δυνατό επιχείρημα προς αυτή την κατεύθυνση αντλήθηκε από την απόφαση της δικαστικής υπόθεσης *Van Dale v. Romme*,²⁶ καθώς και την απόφαση της υπόθεσης *Feist Publications Inc. V. Rural Telephone Service Company Inc.*²⁷

Επιπλέον, το Επεξηγηματικό Υπόμνημα αναφερόταν στην παγκόσμια αγορά βάσεων δεδομένων, στην οποία οι Η.Π.Α. κατείχαν δεσπόζουσα θέση (56%), ενώ υπογράμμιζε τη σημασία της δημιουργίας ενός σταθερού πλαισίου νομικής προστασίας για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, πράγμα που κατά τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα ενίσχυε το μερίδιο των Ευρωπαίων κατασκευαστών στην παγκόσμια αγορά.

Το Σχέδιο Οδηγίας λοιπόν, με καθαρά οικονομικά κίνητρα, απομακρύνθηκε από το μοντέλο προστασίας μόνο μέσω του Νόμου της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (copyright), που ίσχυε μέχρι εκείνη τη στιγμή, και, δημιουργώντας ένα νέο μοντέλο διπλής προστασίας, αναγνώρισε τη δυνατότητα προστασίας των μη πρωτότυπων βάσεων δεδομένων με ένα νέο συγγενικό δικαίωμα, το ειδικής φύσης δικαίωμα «*sui generis*».

²⁶ Hoge, Raad, 1991. Η υπόθεση αφορούσε στη βάση που δημιούργησε ένας λύτης σταυρολέξων για να διευκολύνει και να επιταχύνει την εύρεση των λύσεων, δανειζόμενος τα λήμματα από το μεγάλο λεξικό *Van Dale*. Με απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Ολλανδίας, το λεξικό δεν μπορούσε να θεμελιώσει δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, καθώς αποτελούσε μια «απλή συλλογή λέξεων», χωρίς η διαδικασία συλλογής να προκύπτει από την προσωπική άποψη ενός συγγραφέα.

²⁷ 499 US 340 (1991). Απόφαση που ουσιαστικά καταργούσε τη θεωρία του «ιδρώτα του προσώπου», καθώς κρίθηκε ότι οι «λευκές σελίδες» ενός τηλεφωνικού καταλόγου δεν παρουσίαζαν κανένα στοιχείο πρωτοτυπίας και άρα δεν μπορούσε να θεμελιωθεί προστασία για μια «βάση» που αποτελούνταν απλώς από νούμερα.

Το ειδικής φύσης όμως δικαίωμα που περιγραφόταν στο Σχέδιο Οδηγίας, είχε τις ρίζες του στη λογική του αθέμιτου ανταγωνισμού, καθώς η προστασία της βάσης αφορούσε σε «αθέμιτη» αντιγραφή μέρους ή ολόκληρης της βάσης για εμπορικούς σκοπούς. Από την άλλη πλευρά, η ιδιωτική χρήση της βάσης, ακόμη και για εμπορικούς σκοπούς, με αναφορά όμως στην πηγή, ήταν νόμιμη. Επιπλέον, κάθε χρήση για ερευνητικούς ή επιστημονικούς σκοπούς θεωρούνταν απόλυτα νόμιμη.

Τέλος, απέκλειε τη δυνατότητα δημιουργίας μονοπωλίων, με την πρόβλεψη παροχής αναγκαστικών αδειών χρήσης σε περίπτωση μοναδικού προμηθευτή των δεδομένων, με αντάλλαγμα, φυσικά, την καταβολή ενός εύλογου ποσού. Όλα τα παραπάνω ίσχυαν μόνο για τις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων. Επιπλέον, το Σχέδιο Οδηγίας προέβλεπε δέκα χρόνια προστασίας, αλλά έδινε και αναδρομική ισχύ στην προστασία, ανεξαρτήτως του χρόνου κατασκευής των βάσεων.

Ωστόσο, στο Σχέδιο Οδηγίας διαφαίνεται η πρόθεση να προστατευθούν οι ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων από τις ανταγωνιστικές, οπότε εμμέσως οι Η.Π.Α. δεν μπορούσαν να χαίρουν της δυνατότητας χρήσης του ειδικής φύσης δικαιώματος, κάτι όμως που ερχόταν σε αντίθεση με τη Συνθήκη της Βέρνης, που προβλέπει ότι όλα τα κράτη που δεσμεύονται από αυτήν, οφείλουν να παρέχουν τα ίδια νομικά δικαιώματα και σε ξένους δημιουργούς, ανεξάρτητα από την προστασία που παρεχόταν στη χώρα τους.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι το Σχέδιο Οδηγίας, κινούμενο περισσότερο προς την κατεύθυνση της φιλοσοφίας του αθέμιτου ανταγωνισμού, δε δημιουργούσε κωλύματα στη διάχυση της πληροφορίας και άρα, όπως ήταν φυσικό, δεν προκάλεσε αντιδράσεις από πλευράς της επιστημονικής κοινότητας.

Ένα χρόνο αργότερα, στις 13 Μαΐου 1992, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το Σχέδιο Οδηγίας στο Συμβούλιο, οπότε, στις 23 Ιουνίου 1993, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ψήφισε το Τροποποιημένο Σχέδιο Οδηγίας, το οποίο έφερε και μια σειρά αλλαγών και πρώτα απ' όλα στον ορισμό των βάσεων. Ο παλιός ορισμός που αφορούσε σε «συλλογές έργων και άλλων στοιχείων», έδωσε τη θέση του στις

«συλλογές δεδομένων».²⁸ Με τον τρόπο αυτό, μιλάμε πλέον για δεδομένα και όχι για έργα. Ωστόσο, δηλώνεται (άρθρο 2.4.) ότι η προστασία αφορά στη συλλογή κι όχι στα ίδια τα δεδομένα, διάκριση όμως που δεν είναι και τόσο εμφανής, καθώς η συλλογή αποτελείται από τα δεδομένα.

Τέλος, προβλέπεται η προστασία με copyright μόνο εάν

«αποτελεί μια συλλογή έργων ή στοιχείων, η οποία, λόγω της επιλογής ή της διευθέτησης του υλικού της, είναι πνευματικό δημιούργημα του δημιουργού της».

Οπωσδήποτε τότε, βάσει του παραπάνω ορισμού, «οποιαδήποτε συλλογή δεδομένων» δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να προστατευθεί με copyright, παρά μόνο με το δικαίωμα ειδικής φύσης (άρθρο 10). Από την άλλη πλευρά όμως, «οι συλλογές έργων ή στοιχείων» μπορούν να θεμελιώσουν δικαίωμα προστασίας ειδικής φύσης.

Επιπλέον, οι τροποποιήσεις αφορούσαν και στην έννοια του *sui generis*, καθώς εγκαταλείφθηκε η έννοια της «αθέμιτης» αναπαραγωγής και αντικαταστάθηκε από τη φράση «χωρίς άδεια» (unauthorized). Οι λέξεις αυτές προσδιορίζουν την απόπειρα απομάκρυνσης από την πρακτική του αθέμιτου ανταγωνισμού. Προς αυτή την κατεύθυνση οδηγεί και η αλλαγή στην έννοια του όρου «για εμπορικούς σκοπούς»²⁹, που πλέον με το Τροποποιημένο Σχέδιο Οδηγίας ο όρος περιλαμβάνει «κάθε χρήση, οικιακή ή συλλογική, που έχει ως στόχο την οικονομική δραστηριότητα ή μια συναλλαγή με αμοιβή».³⁰

---

²⁸ Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 48.

²⁹ Ο.Π., Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων, υπ. 28, σ. 50.

³⁰ Η ιδιωτική χρήση μέχρι τώρα εξαιρούνταν, καθώς ο ορισμός της μη εμπορικής χρήσης ήταν ακριβώς η «οικιακή και μη συλλογική χρήση», Σχέδιο Οδηγίας (άρ. 8.5)

Τέλος, το Τροποποιημένο Σχέδιο Οδηγίας προέβλεπε την αποφυγή μονοπωλίων τόσο από δημόσιους όσο και από ιδιωτικούς φορείς με την παροχή αναγκαστικών αδειών χρήσης.³¹

Μετά το Τροποποιημένο Σχέδιο Οδηγίας, ακολούθησε μια περίοδος ησυχίας μέχρι τις 10 Ιουλίου 1995, όταν το Συμβούλιο νιοθέτησε μια κοινή θέση, ομολογουμένως διαφορετική από αυτήν του Τροποποιημένου Σχεδίου Οδηγίας, η οποία και υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Βουλή σε μια δεύτερη επισκόπηση στις 14 Δεκεμβρίου 1995, ενώ στις 11 Μαρτίου 1996 τέθηκε σε ισχύ η Ευρωπαϊκή Οδηγία για τις Βάσεις Δεδομένων, 96/9/EK.

1.7.2 Η Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK

Κατά την Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK για τις βάσεις δεδομένων, η οποία εκδόθηκε με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 26.2.1996, ως βάση δεδομένων ορίζεται (Αρ.1 παρ.2):

«η συλλογή έργων, δεδομένων ή ανεξάρτητων μεταξύ τους στοιχείων διευθετημένων κατά συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο και ατομικώς προσιτών με ηλεκτρονικά μέσα ή κατ' άλλον τρόπο». ³²

Μάλιστα, στο Προοίμιο της Οδηγίας αναφέρεται ότι ως βάση δεδομένων νοείται

«κάθε συλλογή έργων, λογοτεχνικών, καλλιτεχνικών, μουσικών ή άλλων, ή άλλο υλικό, όπως κείμενα, ήχοι, εικόνες, αριθμοί, πραγματικά στοιχεία και δεδομένα». ³³

³¹ Joined Cases C-241/91 P and C-242/91 P. Σημαντική ώθηση προς αυτή την κατεύθυνση δόθηκε από την απόφαση Magill, κατά την οποία οι εταιρείες RTE, TTP και BBC, υποχρεώθηκαν να παρέχουν αναγκαστικές άδειες χρήσης στην εταιρεία Magill TV Guide Ltd. Με τον τρόπο αυτό, καταργούνταν το μονοπώλιο στα προγράμματα τηλεόρασης. Βλ. *Judgment of the European Court of Justice: Brief Summary of ECJ's Magill Decision* (1995). [online]. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <<http://www.panix.com/~jesse/magill.html>> [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Μαρτίου 2006]

Βλ..επίσης: Goldsmith, Charles (1992). *EC Weights Database Protection*. [online]. International Herald Tribune. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.iht.com/articles/1992/01/30/data.php#>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

³² Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 24-25

³³ Ο.π., Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων, υπ. 32

Προεκτάσεις: Η Οδηγία προστατεύει τόσο τις ηλεκτρονικές όσο και τις μη ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, άρα και αυτές που βρίσκονται σε χάρτινη-έντυπη μορφή,³⁴ όπως είναι οι τηλεφωνικοί κατάλογοι ή οι υβριδικές βάσεις δεδομένων που κάνουν χρήση μικροφίλμ,³⁵ ενώ, σύμφωνα με το Προούμιο (Αιτ. 22), δικαίωμα προστασίας θεμελιώνεται και για τα CD-ROM και για τα CD-I.³⁶

Εξάλλου, κατά την οδηγία, οποιαδήποτε συλλογή έργων ή δεδομένων δε συνιστά απαραίτητα και βάση δεδομένων. Συγκεκριμένα, δηλώνεται ότι: «μια ηχογράφηση ή ένα οπτικοακουστικό, κινηματογραφικό, λογοτεχνικό ή μουσικό έργο...»,³⁷ σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να αποτελέσουν βάσεις δεδομένων.

Τέλος, η Οδηγία προβλέπει ότι οι πληροφοριακές μονάδες- δεδομένα της βάσης πρέπει να είναι «οργανωμένα με συστηματικό ή μεθοδικό τρόπο», και συγκεκριμένα στο Επεξηγηματικό Υπόμνημα που τη συνοδεύει, αναφέρει ότι «η απλή αποθήκευση μιας ποσότητας έργων ή υλικού σε ηλεκτρονική μορφή» δεν αποτελεί βάση δεδομένων.³⁸ Από την άλλη πλευρά όμως, η δήλωση ότι «δεν είναι απαραίτητο η φυσική αποθήκευση του υλικού να έχει γίνει με οργανωμένο τρόπο»³⁹, ουσιαστικά δίνει τη δυνατότητα να θεωρηθεί ως βάση δεδομένων

«οποιαδήποτε ηλεκτρονικό μέσο αποθήκευσης το οποίο συνοδεύεται από ένα λογισμικό διαχείρισης βάσεων δεδομένων και καθιστά δυνατή την ανάκτηση των αποθηκευμένων δεδομένων».⁴⁰

³⁴ Η ύπαρξη των σαρωτών (scanners), καθιστά ισότιμες χρηστικά ηλεκτρονικές και έντυπες βάσεις δεδομένων.

³⁵ Hugenoltz, Bernt P. *Implementing the European Database Directive* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.ivir.nl/publications/hugenoltz/PBH-HCJ-LIB.doc>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

³⁶ On-line και off line βάσεις δεδομένων

³⁷ Recital 17

³⁸ Επεξηγηματικό Υπόμνημα (σημείωση 1), σ.41

³⁹ Recital 21

⁴⁰ Hugenoltz, Bernt P. *Implementing the European Database Directive* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.ivir.nl/publications/hugenoltz/PBH-HCJ-LIB.doc>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοεμβρίου 2005].

Επίσης, η Οδηγία απομακρύνεται από τη λογική προστασίας της επένδυσης, καθώς δε λαμβάνει υπόψη το σκοπό για τον οποίο δημιουργείται μια βάση, ενώ παλιότερα ενδιέφερε αν ο σκοπός ήταν κερδοσκοπικός, και δίνει έναν ευρύτερο ορισμό, επιτρέποντας μεγάλη ποικιλία σε αυτά που θα μπορούσαν να θεωρηθούν «βάση δεδομένων» και να θεμελιώνουν επομένως δικαίωμα προστασίας.

Συγκεκριμένα, στο Άρθρο 7 της Οδηγίας δηλώνεται ότι:

«Τα κράτη μέλη θα παρέχουν δικαίωμα προστασίας για το δημιουργό μιας βάσης δεδομένων για την οποία θα φαίνεται ότι έχει γίνει ποιοτικά ή και ποσοτικά μια ουσιώδης επένδυση είτε στη χρήση, επαλήθευση ή παρουσίαση των περιεχομένων για την παρεμπόδιση της εξαγωγής ή/και επαναχρησιμοποίησης ολόκληρου ή ενός ουσιώδους τμήματος, αξιολογούμενου αυτού ποιοτικώς ή /και ποσοτικώς, από τα περιεχόμενα της βάσης»⁴¹.

Επιπλέον, για πρώτη φορά ποινικοποιείται η δράση της εξουδετέρωσης αυτή καθαυτή⁴². Ακόμη, η οδηγία αναφέρει ότι:

«Απαγορεύεται η κατασκευή/ πώληση/ διανομή συσκευής με σκοπό εξουδετέρωσης μέτρου προστασίας» και προβλέπει ποινές.⁴³

⁴¹ Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

⁴² Διαφωτιστικό για την έννοια του μέτρου αυτού αποτελεί το παράδειγμα του «φράκτη». Ποινικοποιείται δηλαδή η ίδια η δράση του να ρίχω το φράκτη- στην περίπτωσή μας αναφερόμαστε στην εξουδετέρωση των μέτρων προστασίας-, ασχέτως του αν τελικά θα κλέψω- αν τελικά θα προβώ σε παράνομη αφαίρεση περιεχομένου της βάσης δεδομένων-. Η ποινικοποίηση της πράξης της εξουδετέρωσης των τεχνολογικών μέτρων αποτελεί σύμφωνα με το Νούσκαλη, το πέρασμα από το «ποινικό δίκαιο της καταστολής στο ποινικό δίκαιο της πειθαρχίας- αυτορύθμισης», με απότερο στόχο «...την εγκαθίδρυση εντός του ίδιου του ανθρώπου του συστήματος των σχέσεων εξουσίας, ώστε ο ίδιος να επιτηρείται και να αυτορυθμίζεται». Ο Νούσκαλης μιλάει για μια «απρόσωπη μορφή εξουσίας», ελεγχόμενη από μεγάλα μονοπωλιακά συμφέροντα, τα οποία παρέχουν τις υπηρεσίες του διαδικτύου. Βλ.. Νούσκαλης, Γεώργιος. *Πνευματική Ιδιοκτησία και Πληροφορική: Βιοεξουσία και Πανοπτισμός στη Σύγχρονη Νομοθεσία Περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας*. ΠοινΔικ. 2003. σ. 983.

Ωστόσο, παρήγορο φαίνεται να είναι το γεγονός ότι στο άρθρο 45 της Οδηγίας τονίζεται ότι δε συνίσταται «*επέκταση του δικαιώματος πνευματικής ιδιοκτησίας σε απλά γεγονότα ή στοιχεία*»⁴⁴.

Η Οδηγία προστατεύει τις βάσεις δεδομένων με τους εξής τρόπους:

- Με δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας, με το σκεπτικό ότι οι βάσεις δεδομένων αποτελούν πνευματικά δημιουργήματα, λόγω της επιλογής ή της διευθέτησης του υλικού τους.

Προεκτάσεις: άρα οι βάσεις δεδομένων προστατεύονται ως έργα ολοκληρωμένα, ενώ η προστασία δεν επεκτείνεται στα ίδια τα δεδομένα- πληροφορίες, οι οποίες αποτελούν κοινό κτήμα. Η προστασία αυτή διαρκεί για όσα χρόνια βρίσκεται εν ζωή ο συγγραφέας του έργου, καθώς και για 70 χρόνια μετά από το θάνατό του.

- Με δικαίωμα ειδικής φύσης, όταν αποτελούν προϊόντα ουσιώδους επένδυσης.

Προεκτάσεις: ο κατασκευαστής έχει δικαίωμα ειδικής φύσης σε αυτές, που διαρκεί για 15 χρόνια και του δίνει το δικαίωμα καθορισμού των όρων εξαγωγής και χρήσης των δεδομένων της βάσης. Έτσι, απαγορεύεται η αθέμιτη εξαγωγή ουσιώδους τμήματος μιας βάσης δεδομένων η οποία αποτελεί προϊόν ουσιώδους επένδυσης. Ουσιαστικά, η προστασία αφορά σε αυτά καθαυτά τα δεδομένα, με διάφορες προεκτάσεις που αφορούν στην απρόσκοπτη ροή των πληροφοριών.

- Με ταυτόχρονη προστασία τόσο μέσω Copyright όσο και με δικαίωμα ειδικής φύσης⁴⁵: το δικαίωμα αυτό διπλής ταυτόχρονης προστασίας θεμελιώνεται με το σκεπτικό ότι μία βάση

---

⁴³ Ένας χρόνος τουλάχιστον φυλάκιση και χρηματική ποινή από 3.000 έως 15.000 €.

⁴⁴ Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ.55

δικαιούται προστασίας μέσω του Νόμου για την Πνευματική Ιδιοκτησία (Copyright), λόγω της επιλογής και διευθέτησης του περιεχομένου της, ενώ θεμελιώνει και ειδικής φύσης δικαίωμα, καθώς απαγορεύεται ούτως ή άλλως η αφαίρεση και επαναχρησιμοποίηση ενός «ποιοτικά ουσιώδους τμήματος» του περιεχομένου-δεδομένων της βάσης.

Η Οδηγία 96/9/EK προστατεύει ακόμη τη μηχανή αναζήτησης της βάσης, καθώς και το ευρετήριο ή θησαυρό που χρησιμοποιεί αυτή για την καλύτερη λειτουργία της. Δεν προστατεύεται το πρόγραμμα του Η/Υ με το οποίο επιτελούνται όλες οι λειτουργίες πρόσβασης, ανάκλησης, αποθήκευσης, ταξινόμησης κλπ. των δεδομένων της.

1.7.3 Η ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 96/9/EK από τα διάφορα κράτη μέλη

Η ενσωμάτωση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας δεν έγινε όπως αναμενόταν. Στα περισσότερα κράτη μέλη ήταν εκπρόθεσμη, ενώ δεν αποδόθηκε πιστά το νόημα της, με ελάχιστες βέβαια εξαιρέσεις.⁴⁶ Για παράδειγμα, τα σκανδιναβικά κράτη διατήρησαν το προηγούμενο καθεστώς που ίσχυε μέχρι εκείνη τη στιγμή για αυτά, «το δικαίωμα του καταλόγου», και παρείχε προστασία σε καταλόγους και προγράμματα, χωρίς να απαιτείται να πληρούν αυτά κάποιο κριτήριο πρωτοτυπίας ή ουσιώδους επένδυσης.

Ωστόσο, το νομοθετικό αποτέλεσμα που προκύπτει από την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής Οδηγίας από τα ευρωπαϊκά κράτη, απέχει πολύ από το κλίμα ομοιογένειας που είχε επιδιώξει να εφαρμόσει ο Ευρωπαίος νομοθέτης.

---

⁴⁵ Band, Jonathan and Gowdy, Jonathan S. [1997] *Sui Generis Database Protection: Has Its Time Come?* [online]. D-Lib Magazine. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.dlib.org/dlib/june97/06band.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

⁴⁶ Παράβαλε αυτή της Γαλλίας που παρουσιάζει μια απόλυτα συμβατή προς την πρωτότυπη Οδηγία, άποψη της νομοθεσίας.

Τα κράτη μέλη αντιμετώπισαν μεγάλες δυσκολίες στην ερμηνεία κι εφαρμογή της Οδηγίας και στο να επιλύσουν τα προβλήματα που προέκυψαν σε διάφορες δικαστικές διαμάχες. Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις, κάποια δικαστήρια παρέπεμψαν τις υποθέσεις τους στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αδυνατώντας να εκδώσουν τα ίδια δική τους απόφαση.

Χαρακτηριστικές είναι οι υποθέσεις *Fixtures Marketing Limited v ΟΠΑΠ ΑΕ*,⁴⁷ αλλά και *Fixtures Marketing Limited v AB Svenska Spel*, *Fixtures Marketing Limited v Veikkau*s, καθώς και *British Horseracing Board v William Hill*⁴⁸. Οι υποθέσεις αφορούν σε «έμμεση» παραβίαση της βάσης δεδομένων των εναγουσών εταιρειών, λήψη στοιχείων της βάσης από άλλες πηγές, (και στην περίπτωση της Fixtures Marketing Ltd. και άμεση παραβίαση της βάσης). Στις υποθέσεις αυτές η βασική λογική έχει να κάνει με την οικονομική ευρωστία των εναγομένων εταιρειών. Έτσι, οι εταιρείες ΟΠΑΠ ΑΕ, AB Svenska Spel, Veikkaus και William Hill κέρδιζαν μεγάλα ποσά από τους αγώνες στοιχημάτων που διοργάνωναν, τα στοιχεία των οποίων όμως προμηθεύονταν από διάφορες πηγές αλλά και από τις βάσεις που διατηρούσαν οι ενάγουσες εταιρείες, και στις οποίες αυτές βάσεις είχαν επενδύσει σε χρόνο, χρήμα και προσωπικό. Επιπλέον, φαίνεται ότι οι βάσεις αυτές δεν απέδιδαν στις

⁴⁷ Πρόκειται για τις υποθέσεις C-203/02 *The British Horseracing Board & Others v William Organization Ltd*, C-388/02 *Fixtures Marketing Ltd. v AB Svenska Spel*, C-46/02 *Fixtures Marketing Ltd. v Veikkau*s, C-444/02 *Fixtures Marketing Ltd. v Organismos Prognostikon Agonon Podosfairou AE (OPAP)*

Bλ. *Opinion of Advocate General Stix-Hacke in Cases C-46/02, C-203/02, C-388/02 and C-444/02* (2004) [online]. Press Release, No 46/04/EN.

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.curia.eu.int/en/actu/communiques/cp04/aff/cp040046en.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Δεκέμβρη 2005]. Bλ. επίσης

Wright, Sarah and Vatrani, Priya (2005). *Death of the database right?* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.olswang.com/pdfs/copyrightworld_sep05.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Φεβρουαρίου 2006]

⁴⁸ Ο.π., *Opinion of Advocate General Stix-Hacke in Cases C-46/02, C-203/02, C-2003/02, C-388/02 and C-444/02*, νπ. 47.

εταιρείες ούτε το κόστος παραγωγής τους. Το ερώτημα όμως είναι αν το επιχείρημα αυτό, της οικονομικής δηλαδή ευρωστίας των εναγομένων εταιρειών, θα μπορούσε να στηρίξει τη λογική των προστατευομένων δεδομένων *per se* –αν αναλογιστούμε ότι η χρήση της βάσης ήταν έμμεση–.

Η συνεκδίκαση των τεσσάρων παραπάνω υποθέσεων από το ΔΕΚ και τα θέματα που τέθηκαν προς επίλυση, ήταν και ο λόγος για τον οποίο συντάχθηκε η εισήγηση της Δικαστού Stix-Hackl,⁴⁹ η οποία και διασαφήνισε πολλές λεπτομέρειες αναφορικά με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Οδηγίας στις διάφορες δικαστικές διαμάχες, αλλά δυστυχώς οι διασαφηνίσεις αυτές τάσσονταν σαφώς υπέρ των οικονομικών συμφερόντων, τα οποία και στήριζαν ακριβώς αυτήν τη διευρυμένη προστασία.

Το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) εξέδωσε την απόφασή του για τις τέσσερις υποθέσεις στις 9 Νοεμβρίου του 2004 και επισήμανε ότι η πράξη που προστατεύεται από το *sui generis* δικαιώμα, αφορά στην *κτήση* και *επαλήθευση* των δεδομένων, ενώ δεν αποτελεί θεμελίωση αντίστοιχου δικαιώματος στην περίπτωση που η ίδια η εταιρεία *κατασκευάζει* τα δεδομένα της⁵⁰.

1.7.4 Η Θεωρία του «παραπροϊόντος» (spin-off doctrine) και η σημασία της εισήγησης της Δικαστού Stix-Hackl

Η Ευρωπαϊκή οδηγία για τις βάσεις δεδομένων 96/9/EK δημιούργησε ένα ανεπανάληπτο, ισχυρότατο, νομικό προηγούμενο προστασίας για δεδομένα οποιασδήποτε μορφής (συνθετικά δεδομένα-απλές πληροφορίες), δίνοντας με τον τρόπο αυτό μια ευρύτατη ερμηνεία της έννοιας των

---

⁴⁹ Ο.π., Opinion of Advocate General Stix-Hackle in Cases C-46/02, C-203/02, C-2003/02, C-388/02 and C-444/02, υπ. 47.

⁵⁰ Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

βάσεων δεδομένων, η οποία θα ίσχυε για όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια, ενώ φιλοδοξούσε να διευρύνει την ισχύ της και σε παγκόσμια κλίμακα⁵¹.

Η έννοια της βάσης δεδομένων κατά την ευρωπαϊκή οδηγία, εκτός του διευρυμένου της μεγέθους, ήταν επιπλέον και ανεξάρτητη από την έννοια του σκοπού δημιουργίας της βάσης (*θεωρία των παραπροϊόντος spin-off doctrine*).

Σύμφωνα με τη θεωρία του παραπροϊόντος (spin-off doctrine), δικαίωμα προστασίας, σύμφωνα με το νόμο για τις βάσεις δεδομένων, θεμελιώνουν οι βάσεις εκείνες των οποίων η επένδυση κατασκευής αποσκοπούσε άμεσα στην κατασκευή των συγκεκριμένων βάσεων και δεν έχουν προκύψει ως παραπροϊόντα μιας άλλης «κεντρικής» βάσης. Εδώ έγκειται λοιπόν η σημασία του σκοπού κατασκευής μιας βάσης δεδομένων. Έτσι, όταν μια βάση δεδομένων είναι παραπροϊόν μιας άλλης κύριας δραστηριότητας, δεν προστατεύεται.

Κατά την Οδηγία λοιπόν, βάση δεδομένων συνιστούν και συλλογές δεδομένων που προέκυψαν ακόμη και εντελώς τυχαία, χωρίς κάποιο προδεδηλωμένο λόγο και σκοπό. Ο μόνος στόχος- σκοπός που αναγνωρίζεται από την ευρωπαϊκή Οδηγία, είναι αυτός της ενίσχυσης του μεριδίου των Ευρωπαίων κατασκευαστών στην Παγκόσμια Αγορά.

Θλιβερή επιβεβαίωση των παραπάνω αποτέλεσε η εισήγηση της δικαστού Stix-Hackl στις τέσσερις υποθέσεις που συνεκδικάστηκαν⁵² στο ΔΕΚ, η οποία εισήγηση εξανέμισε κάθε ελπίδα που υπήρχε διάχυτη μέχρι εκείνη τη στιγμή και ήθελε τη θεωρία του παραπροϊόντος να βάζει σε κάποια τάξη τα πράγματα. Έτσι, πολλοί πίστευαν ότι η Οδηγία, λαμβάνοντας υπόψη τη Θεωρία του παραπροϊόντος, θα

⁵¹ Παράβαλε «ρήτρα αμοιβαιότητας» της ευρωπαϊκής οδηγίας.

⁵² Fixtures Marketing Limited v ΟΠΑΠ ΑΕ αλλά και Fixtures Marketing Limited v AB Svenska Spel, Fixtures Marketing Limited v Veikkaus καθώς και British Horseracing Board v William Hill.

περιόριζε την ισχύ του ειδικής φύσης δικαιώματος προστασίας σε πολύ λιγότερες βάσεις δεδομένων, αυτές που συνιστούσαν αποτέλεσμα θεμελιώδους επένδυσης και θεμελίωναν, με τον τρόπο αυτόν, το σκοπό κατασκευής τους.

Ωστόσο, η θέση της δικαστού κατακεραύνωσε όλους αυτούς που ήλπιζαν σε κάτι τέτοιο, καθώς στην εισήγησή της προς το ΔΕΚ αναφέρει: «...το κριτήριο του σκοπού αποδεικνύεται είτε μη πρακτικό ή μη συμβιβαζόμενο με το στόχο της Οδηγίας», και επισημαίνει για μια ακόμη φορά τα καθαρά οικονομικά κίνητρα της Οδηγίας, λέγοντας ότι «ο αποκλεισμός της προστασίας της βάσης δεδομένων η οποία εξυπηρετεί πολλούς σκοπούς, θα ήταν αντίθετος προς το στόχο της παροχής κινήτρων επένδυσης. Αυτό τελικά θα ήταν ένα τεράστιο εμπόδιο στις επενδύσεις σε πολυλειτουργικές βάσεις δεδομένων...».⁵³ Αναφορικά με τις εκδικαζόμενες υποθέσεις, υποστήριξε ότι ήταν αδιάφορο αν οι βάσεις των εναγουσών εταιρειών είχαν κατασκευαστεί αποσκοπώντας στην οργάνωση των αγώνων κι επομένως οι υπό συζήτηση βάσεις αποτελούσαν απλά παρα-προϊόντα.

Η εισήγηση της δικαστού μεταξύ άλλων νιοθετούσε την ευρεία ερμηνεία του όρου «βάση δεδομένων», δίνοντας τη δυνατότητα να θεωρούνται βάσεις δεδομένων και οποιοιδήποτε κατάλογοι κι επομένως κι αυτοί με ημερομηνίες και τόπους διαφόρων σπορ (ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρισης) και γενικότερα δεδομένα που αφορούν σε όλα τα αθλητικά δρώμενα.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 7 της Οδηγίας, ο δημιουργός της βάσης δεδομένων θεμελιώνει δικαιώμα προστασίας της βάσης του, εφόσον αυτή είναι αποτέλεσμα ουσιώδους επένδυσης, κρινομένης

---

⁵³ Opinion of Advocate General Stix-Hackl, 8 Ιουνίου 2004, Υπόθεση C-444/02, Fixtures Marketing Limited v. Organismos Prognostikon Agonon Podosfairou (OPAP), Βλ. www.curia.eu.int

Βλ. επίσης Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 105

αυτής είτε ποιοτικά είτε ποσοτικά όσον αφορά στην «κτήση, στην επαλήθευση ή στην παρουσίαση»⁵⁴ του περιεχομένου της. Όπως φαίνεται, η Ευρωπαϊκή Οδηγία αποθαρρύνει μονοπωλιακές τακτικές και, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, δεν αφορά στις βάσεις δεδομένων που συνίστανται από δεδομένα που δημιουργούνται για πρώτη φορά από τον κατασκευαστή τους και δε βρίσκονται σε διαθεσιμότητα από καμία άλλη πηγή. Πώς όμως είναι δυνατή η διάκριση μεταξύ των δεδομένων που είναι αποτέλεσμα κτήσης (πρόσκτησης από κάποια άλλη πηγή) και των «πρωτοτύπων» δεδομένων (που κατασκευάζονται και δεν είναι διαθέσιμα από πουθενά άλλού, πχ. οι λεπτομέρειες για τη διοργάνωση των αγώνων –ώρα, τόπος), ειδικά μάλιστα όταν αυτά ενσωματώνονται στο κυρίως σώμα μιας βάσης δεδομένων;

Η δικαστής λοιπόν επισημαίνει ότι, όταν η κτήση των δεδομένων συνοδεύεται από συλλογή των δεδομένων αυτών και επαλήθευσή τους και δεν είναι δυνατή η διάκριση μεταξύ των τριών διαδικασιών, τότε θεμελιώνεται δικαίωμα προστασίας βάσει της Οδηγίας.

Ωστόσο, τη λύση ήλθε να δώσει το Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Σύμφωνα λοιπόν με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁵⁵, οι ενάγουσες εταιρείες δεν μπορούσαν να θεμελιώσουν δικαίωμα προστασίας κατά την Οδηγία, καθώς δεν μπορούσαν να ισχυριστούν «ουσιώδη επένδυση στην κτήση» των δεδομένων της βάσης τους, εφόσον αυτές ήταν οι κατασκευάστριες εταιρείες των δεδομένων των βάσεών τους. Με τον τρόπο αυτόν, οι ρυθμίσεις του ΔΕΚ μετρίασαν τους φόβους που εκφράζονταν για

---

⁵⁴ Davison, Mark J. and Hugenholtz, Bernt P. (2005). *Football fixtures, horse races and spin-offs: the ECJ domesticates the database right* [online]. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Οκτώβρη 2005]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.ivir.nl/publications/hugenholtz/EIPR_2005_3_databaseright.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

⁵⁵ Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online].[Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006]. Available from World Wide Web: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>

τη δημιουργία ισχυρών μονοπωλίων, καθώς «οι εκδότες καταλόγων, λιστών και χαρτών»⁵⁶ θεμελίωναν δικαίωμα προστασίας ειδικής φύσης μόνον εφόσον πληρούσαν το κριτήριο της ουσιώδους επένδυσης στην κτήση των δεδομένων τους.

Η απόφαση αυτή του ΔΕΚ θεωρήθηκε ένα σοβαρό πλήγμα για την επενδυτική κίνηση αναφορικά με τις βάσεις δεδομένων, καθώς η British Horseracing Board υπολόγιζε ότι θα είχε κέρδος από την επενδυτική της αυτή δραστηριότητα και κατ' επέκταση από την «πώληση» δεδομένων αναφορικά με τις ιπποδρομίες κοντά στα 100 εκατομμύρια δολάρια.

1.8 ΆΛΛΑ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ - Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΤΙΣ ΗΠΑ (ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΑ)

Οι κύριοι υποστηρικτές ενός *sui generis* δικαιώματος για τις βάσεις δεδομένων (Information Industry Association, McGraw Hill, Reed-Elsevier & Thomson)⁵⁷, προέβαλαν διάφορα επιχειρήματα, για να στηρίξουν τη θέση τους. Μεταξύ άλλων, υποστήριξαν ότι η ευκολία αντιγραφής των πληροφοριών⁵⁸ που διατίθενται μέσω του διαδικτύου δημιουργεί την ανάγκη για επιπλέον προστασία

⁵⁶ Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006]. Available from World Wide Web: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>

⁵⁷ Band, Jonathan and Gowdy, Jonathan S. (1997). *Sui Generis Database Protection: Has Its Time Come?* [online]. D-Lib Magazine. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.dlib.org/dlib/june97/06band.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

⁵⁸ Σύμφωνα με το US Copyright Office (Report on Legal Protection for Databases), οι κατασκευαστές υποστήριξαν ότι τα τεχνολογικά μέτρα προστασίας των βάσεων δεδομένων ήταν ανεπαρκή από τεχνολογικής πλευράς και από πλευράς κόστους, οπότε και έπρεπε να βρεθεί ένας άλλος τρόπος πιο ικανοποιητικής προστασίας.

Βλ. Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη.

σελ.74.

βλ. επίσης <www.loc.gov/web/offices/dcom/olia/dbconf>

της επένδυσης που γίνεται στις ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, των οποίων τα δεδομένα γίνονται εύκολα προσπελάσιμα μέσω μιας μηχανής αναζήτησης.

Μέχρι και πριν το 1991, το θέμα της προστασίας των βάσεων δεδομένων δεν είχε επίσημα λυθεί για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, τα δικαστήρια στις ΗΠΑ αντιμετώπιζαν το ζήτημα αυτό βάσει του Copyright Act του 1976, κατά το οποίο δεν παρεχόταν προστασία σε βάσεις δεδομένων που δεν παρουσίαζαν κάποια πρωτοτυπία στη συλλογή και οργάνωση των δεδομένων τους⁵⁹. Μια μειοψηφία όμως των αμερικανικών δικαστηρίων εφάρμοζαν τη θεωρία του «ιδρώτα του προσώπου», κατά την οποία δεν απαιτούνταν κάποια μορφή δημιουργικότητας στην κατασκευή της βάσης, ενώ αρκούσε ο κόπος, ο χρόνος και το κόστος της προσπάθειας.

Το θέμα της νομικής προστασίας των βάσεων δεδομένων τέθηκε επίσημα στις Ηνωμένες Πολιτείες με αφορμή τη δικαστική διαμάχη στην υπόθεση *Feist Publications v. Rural Telephone*.⁶⁰ Η απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου τάραξε τα νερά, καθώς απέρριψε τη θεωρία του «ιδρώτα του προσώπου» (sweat of the brow),⁶¹ που ίσχυε μέχρι εκείνη τη στιγμή.⁶²

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK για τις βάσεις δεδομένων δημιούργησε ένα έντονο κλίμα υπέρ ισχυρότερης νομικής προστασίας των βάσεων δεδομένων για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Συγκεκριμένα, ως πρόφαση λειτουργησε η ρήτρα αμοιβαιότητας της ευρωπαϊκής οδηγίας, κατά την οποία οι ξένες-εκτός Ευρώπης- βάσεις δεδομένων επιδέχονται νομικής προστασίας σε ευρωπαϊκό έδαφος, εφόσον η

⁵⁹ Bl. Band, Jonathan and Gowdy, Jonathan S. (1997). *Sui Generis Database Protection: Has Its Time Come?* [online]. D-Lib Magazine. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.dlib.org/dlib/june97/06band.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

⁶⁰ Bl. 499 US 340 (1991).

⁶¹ Για παράδειγμα οι βάσεις δεδομένων οι οποίες είναι αποτέλεσμα σημαντικής επένδυσης, σε οικονομικό, ανθρώπινο κεφάλαιο και εργατοώρες.

⁶² Bl Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 140

χώρα προέλευσης τους προβλέπει ανάλογη προστασία για τις Ευρωπαϊκές βάσεις. Στη συνέχεια, μια σειρά από νομοσχέδια (bills) άρχισαν να εμφανίζονται στο προσκήνιο, με ποικίλες κάθε φορά αντιδράσεις.

(a) Database Investment and Intellectual Property Antipiracy Bill- HR 3531

Έτσι, οκτώ μόλις εβδομάδες μετά την έκδοση της Οδηγίας, στις 26 Μαρτίου 1996, έχουμε την πρόταση του Αμερικανικού Νομοσχεδίου με τίτλο: «Database Investment and Intellectual Property Antipiracy Bill».⁶³ Το προτεινόμενο νομοσχέδιο είχε πολλές αντιστοιχίες με την ευρωπαϊκή οδηγία 96/9/EK. Ακριβώς όπως και στην ευρωπαϊκή οδηγία, το αμερικανικό νομοσχέδιο προτείνει μια προσέγγιση ειδικής φύσης (*sui generis*) για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων, δεν περιέχει καμία πρόβλεψη για θεμιτή χρήση (fair use) και άλλες εξαιρέσεις υπέρ της έρευνας και της επιστήμης. Σε πολλά σημεία του, το αμερικανικό νομοσχέδιο παρέχει ισχυρότερη προστασία από αυτή που προέβλεπε η Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK. Μερικά από αυτά είναι:

- Ο χρόνος προστασίας από 15 χρόνια που καθιερώνει η Ευρωπαϊκή Οδηγία, επεκτείνεται σε 25 χρόνια.
- Εισάγει την ιδέα της «εν δυνάμει αγοράς» (potential market), κατά την οποία ο παραγωγός έχει δικαιώμα προστασίας της βάσης του σε οποιαδήποτε αγορά υπάρχει δυνατότητα (εν δυνάμει) να εισέλθει στο μέλλον, ακόμη και αν δεν υπάρχει ανάλογο επιχειρηματικό σχέδιο από πλευράς του δημιουργού της βάσης.

Για τους λόγους αυτούς δέχτηκε ισχυρή πολεμική από τις επιστημονικές και βιβλιοθηκονομικές κοινότητες. Στη συνέχεια, ακολούθησαν άλλες νομοθετικές προσπάθειες, οι οποίες όμως πολεμήθηκαν με τη σειρά τους και καμία δεν πήρε τη μορφή νόμου.

---

⁶³ Database Investment and Intellectual Property Antipiracy Bill, HR 3531.

(β) Collections of Information Antipiracy Act-HR 2652

Ένα χρόνο αργότερα, στις 9 Οκτωβρίου 1997, και κατά την 105^η περίοδο του Κογκρέσου, εισήχθη προς συζήτηση το νομοσχέδιο “Collections of Information Antipiracy Act”⁶⁴. Το νομοσχέδιο⁶⁵ ουσιαστικά αναπτύσσει ένα δικαίωμα που κλίνει προς το μοντέλο του αθέμιτου ανταγωνισμού, είναι πιο «φιλικό» προς την έρευνα και την επιστημονική κοινότητα από το προηγούμενο, αλλά, όπως και το προηγούμενο, περιορίζει την εξαγωγή μόνο σε επουσιώδη τμήματα της βάσης και μόνο στο βαθμό που η χρήση αυτή δε θίγει τα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Ο χρόνος προστασίας ορίζεται σε 15 χρόνια⁶⁶ (1208c) και προβλέπονται ποινές για την παραβίαση των οικονομικών δικαιωμάτων των δημιουργών. Εξαιρετική σημασία έχει το γεγονός ότι το νομοσχέδιο αναφέρεται σε συλλογή πληροφοριών και δεν υπάρχει ο όρος «βάση δεδομένων», όπου πληροφορίες ορίζονται ως «γεγονότα, δεδομένα, έργα ή άλλο άνλο υλικό»⁶⁷, τα οποία οργανώνονται με το σκοπό οι χρήστες να έχουν πρόσβαση σε αυτά.

Η προϋπόθεση του σκοπού (κατασκευής και χρήσης) της βάσης αποτελεί μια πολύ σημαντική παράμετρο αυτού του νομοσχεδίου, καθώς καθορίζει και το αν η «συλλογή πληροφοριών» προστατεύεται ή όχι. Και αυτό το νομοσχέδιο καταψηφίσθηκε.

⁶⁴ HR 2652, 9/10/1997 by Representative Coble.

⁶⁵ Stanford University Libraries (2004). *Copyright and Fair Use: Welcome to the public domain* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://fairuse.stanford.edu/Copyright_and_Fair_Use_Overview/chapter8/8-a.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 27 Ιουλίου 2005].

⁶⁶ Linn, Anne (2003). *History of Database Protection: Legal Issues of Concern to the Scientific Community* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.codata.org/data_access/linn.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 1 Νοέμβρη 2005].

⁶⁷ Βλ. Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. Σελ. 159

Πολύ ενδιαφέρουσα λεπτομέρεια που αφορά στο νομοσχέδιο αυτό, είναι η Γνωμοδότηση του Συμβούλου του Υπουργείου Δικαιοσύνης Treanor, η οποία αφορούσε στην αντισυνταγματικότητα του νομοσχεδίου⁶⁸. Σύμφωνα λοιπόν με τη γνωμοδότηση αυτήν, ο νόμος ήταν αντισυνταγματικός στο βαθμό που προσέβαλλε το θεσπισμένο από την υπόθεση Feist «δημόσιο κτήμα» και την ελευθερία της έκφρασης σύμφωνα με την Πρώτη Τροποποίηση (First Amendment- Συνταγματική Αρχή της ελευθερίας της έκφρασης).⁶⁹

(γ) Collections of Information Antipiracy Bill 1999-HR 354 & Consumer and Investor Access to Information Act 1999-HR 1858

To HR 354 Collections of Information Antipiracy Bill και το HR 1858 Consumer and Investor Access to Information Act είναι τα δύο νομοσχέδια που προτάθηκαν το 1999 προς ψήφιση στην αμερικανική βουλή από τις δύο επιτροπές της, την Επιτροπή Δικαστικού⁷⁰ και την Επιτροπή Εμπορίου⁷¹ αντίστοιχα, και αφορούσαν και τα δύο στη νομική προστασία των βάσεων δεδομένων.

Μάλιστα, το HR 354 απορρίφθηκε μετά από τις έντονες αντιδράσεις της ακαδημαϊκής και βιβλιοθηκονομικής κοινότητας και το νομοσχέδιο HR 1858 προτάθηκε ως ένδειξη καλής πίστης. Τα δύο νομοσχέδια έχουν διαφορετική προσέγγιση στο θέμα της προστασίας των Β.Δ., καθώς το πρώτο επικεντρώνεται στους παραγωγούς των βάσεων και αποθαρρύνει τη χρήση που θίγει με οποιοδήποτε τρόπο τα οικονομικά τους συμφέροντα, ενώ το δεύτερο εστιάζει την προσοχή του στους ίδιους τους

---

⁶⁸ Teanor, Memorandum for William Marshal Associate White House Counsel, July 28, 1998, US, Re; Constitutional Concerns Raised by the Collection of Information Antipiracy Act HR 2652.

⁶⁹ Βλ. Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 165

⁷⁰ Βλ. HR 354, House Judiciary Committee, Coble, January 1999.

⁷¹ Βλ. HR 1858, House Commerce Committee, Bliley, May 1999.

χρήστες, επιτρέποντας «όλες τις χρήσεις των βάσεων δεδομένων, εκτός εκείνων που γίνονται για εμπορικούς σκοπούς και ανταγωνίζονται άμεσα την πρωτότυπη βάση». ⁷²

Επιπλέον, σαφής ήταν η εξαίρεση των κυβερνητικών βάσεων δεδομένων από την προστασία. Η σημαντικότερη πάντως διαφορά μεταξύ των δύο νομοσχεδίων είναι ότι το HR 354 αφορά σε όλους τους χρήστες, είτε αυτοί εκμεταλλεύονται τη βάση με σκοπούς εμπορικούς είτε με οποιασδήποτε άλλης φύσης (για παράδειγμα, ερευνητικούς ή επιστημονικούς μη κερδοσκοπικούς σκοπούς), ενώ το HR 1858 αποκλείει τη χρήση της βάσης μόνο από χρήστες που έχουν ανταγωνιστική δράση ως προς τον κατασκευαστή της αρχικής βάσης δεδομένων.

Όπως ήταν φυσικό, το νομοσχέδιο HR 1858 υποστηρίχθηκε έντονα από την επιστημονική κοινότητα, ενώ δέχθηκε σφοδρή κριτική από την άλλη πλευρά, των κατασκευαστών και αυτών που είχαν συμφέρον να προστατευθούν οι βάσεις δεδομένων με τη μεγαλύτερη δυνατή νομική προστασία. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Χρηματιστηρίου της Νέας Υόρκης, που δίνει ο Kenneth Frazier, κατά το οποίο το Χρηματιστήριο στήριξε το HR 354, γιατί η δυνατότητα να χρεώνει κάθε φορά που κάποιος χρησιμοποιεί τη βάση δεδομένων του, αντιπροσωπεύει για αυτούς ένα «λαχείο» άνευ προηγουμένου.⁷³

(δ) The Database and Collections of Information Misappropriation Act-HR 3261⁷⁴

---

⁷² Linn, Anne (2003). *History of Database Protection: Legal Issues of Concern to the Scientific Community* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.codata.org/data_access/linn.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 1 Νοέμβρη 2005].

⁷³ Frazier, Kenneth (1999) *Do Facts Belong to Everyone? Some Think Not* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.ala.org/info/frn/copy/frazier.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Ιουλίου 2005].

⁷⁴ Bλ. Database and Collections of Information Misappropriation Act, 108th Congress, H.R. 3261, section 2(5)(A).

Καθώς τα νομοσχέδια που είχαν προταθεί μέχρι και την 106^η Συνεδρίαση του Κογκρέσου (με τελευταίο το HR 1858), δεν είχαν καλή τύχη, στα πλαίσια της 107^{ης} Συνεδρίασης,⁷⁵ οι δύο επιτροπές της αμερικανικής βουλής, Επιτροπή Εμπορίου και Επιτροπή Δικαστικού, συνεργάστηκαν από κοινού και το Φεβρουάριο του 1996, κατά την 108^η Συνεδρίαση, ο δικαστής Coble έφερε προς ψήφιση το νομοσχέδιο HR 3261, με τίτλο «The Database and Collections of Information Misappropriation Act».

Στο νομοσχέδιο αυτό, η βάση δεδομένων ορίζεται ως εξής:

«μια συλλογή ενός μεγάλου αριθμού από διακριτά πληροφοριακά αντικείμενα, η οποία δημιουργείται με το σκοπό να συγκεντρωθούν αντά τα πληροφοριακά αντικείμενα σε έναν τόπο ή μέσω μίας πηγής, ώστε να μπορούν τα άτομα να έχουν πρόσβαση σε αυτά». ⁷⁶

Σύμφωνα με τον Trosow, το νομοσχέδιο «διπλασιάζει» την προστασία που ήδη παρείχε ο νόμος της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, καθώς στις εξαιρέσεις ορίζεται ρητά ότι δεν προστατεύεται «οποιοδήποτε συγγραφικό έργο, εκτός εκείνων που αποτελούν μια σύνθεση ή ένα έργο συλλογής». ⁷⁷ Το πρόβλημα λοιπόν έγκειται στο γεγονός ότι, κατά το νομοσχέδιο, μια σύνθεση ή ένα συλλογικό έργο δεν αποτελούν βάσεις δεδομένων. Το διπλό επίπεδο λοιπόν προστασίας δημιουργείται λόγω του ότι τα έργα αυτά προστατεύονται ήδη από το Νόμο για την Πνευματική Ιδιοκτησία (Copyright Act), στον οποίο μάλιστα υπάρχουν περιορισμοί ως προς το δικαίωμα του κατασκευαστή υπό το πρίσμα της

⁷⁵ Trosow, Samuel E. (2005). *Sui Generis Databases Legislation: A Critical Analysis* [online]. Yale Journal of Law & Technology. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://research.yale.edu/lawmeme/yjolt/files/20042005Issue/4_Trosow_052005.doc> [Ημερομηνία πρόσβασης 10 Ιουλίου 2005].

⁷⁶ Ο.π, Sui Generis Databases Legislation: A Critical Analysis, υπ.75

⁷⁷ Ο.π., Sui Generis Databases Legislation: A Critical Analysis, υπ. 75.

«δίκαιης χρήσης» (fair use doctrine), του δόγματος της «πρώτης πώλησης» (first sale doctrine), καθώς και από το χρόνο διάρκειας του δικαιώματος προστασίας που προέβλεπε ο νόμος.

Ωστόσο, το αμερικανικό νομοσχέδιο δεν προέβλεπε καμία από τις παραπάνω εξαιρέσεις,⁷⁸ με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα νομικό παράδοξο, κατά το οποίο η ίδια πράξη (ο Trosow φέρνει ως παράδειγμα το διαδανεισμό μεταξύ βιβλιοθηκών) θα μπορεί να είναι νόμιμη σύμφωνα με το Copyright Act, αλλά παράνομη κατά το αμερικανικό νομοσχέδιο, αν κατέληγε αυτό να πάρει τη μορφή νόμου. Το νομοσχέδιο HR 3261 δεν έδωσε καμία λύση στα προβλήματα που είχαν αναδειχτεί από τα προηγούμενα νομοσχέδια.

(ε) The Consumer Access to Information Act, 2004- HR 3872

Όπως ήταν αναμενόμενο λοιπόν, οι αντιδράσεις από πλευράς της επιστημονικής κοινότητας και άλλων φορέων που πολέμησαν το *sui generis* δικαίωμα στις βάσεις δεδομένων, είχαν ως αποτέλεσμα την καταγήφιση του νομοσχεδίου HR 3261. Οι προσπάθειες όμως να βρεθεί μια λύση για την προστασία των βάσεων δεδομένων δε σταματούν εδώ κι έτσι, στις 2 Μαρτίου 2004, έχουμε την κατάθεση ενός εναλλακτικού νομοσχεδίου, από τον βουλευτή Stearns⁷⁹, με τίτλο: «The Consumer Access to Information Act, (HR 3872). Ωστόσο, και αυτό το νομοσχέδιο προτάθηκε ως ένδειξη καλής πίστης από τις Επιτροπές Δικαστικού και Εμπορίου. Όπως έγινε και στην περίπτωση των νομοσχεδίων HR 354 και HR 1858, ούτε και αυτή η πρόταση μπόρεσε να μετουσιωθεί σε νόμο.

---

⁷⁸ Trosow, Samuel E. (2005). *Sui Generis Databases Legislation: A Critical Analysis* [online]. Yale Journal of Law & Technology. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://research.yale.edu/lawmeme/yjolt/files/20042005Issue/4_Trosow_052005.doc> [Ημερομηνία πρόσβασης 10 Ιουλίου 2005].

⁷⁹ Βλ.. Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 174

Σε αντιστοιχία λοιπόν με το HR 1858, το HR 3872 ακολουθεί και αυτό το μοντέλο της αθέμιτης οικειοποίησης, προσεγγίζοντας το θέμα ως μια αθέμιτη πρακτική,⁸⁰ που σημαίνει ότι, αν «κάποιος δημιουργεί ή συλλέγει πληροφορίες σε βάσεις δεδομένων, καταβάλλοντας κάποιο κόστος ή δαπάνη, η αξία των πληροφοριών είναι κρίσιμη από την άποψη του χρόνου, οπότε η χρήση της από άλλο πρόσωπο ισοδυναμεί με εκμετάλλευση χωρίς αντάλλαγμα της προσπάθειας στη δημιουργία ή τη συλλογή πληροφοριών. Η χρήση λοιπόν αυτών των πληροφοριών γίνεται σε ευθύ ανταγωνισμό με το προϊόν ή την υπηρεσία που προσφέρει ο ιδιοκτήτης της συλλογής, οπότε η ικανότητα άλλων μερών να εκμεταλλευτούν επίσης χωρίς αντάλλαγμα τις προσπάθειες του ιδιοκτήτη της συλλογής θα μείωνε τόσο πολύ το κίνητρο παραγωγής του προϊόντος ή της υπηρεσίας, ώστε να απειλείται ουσιαστικά είτε η ύπαρξη του είτε η ποιότητά του»⁸¹.

Η αμερικανική λοιπόν προσέγγιση στο ζήτημα της προστασίας των βάσεων δεδομένων φαίνεται ότι ακολούθησε την αντίστροφη πορεία από αυτήν που ακολουθήθηκε στην Ευρώπη. Η διαμάχη ξεκίνησε από την προσπάθεια επιβολής ενός ειδικής φύσης δικαιώματος και κατέληξε στο μοντέλο του αθέμιτου ανταγωνισμού. Αντίθετα, η ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK, ενώ ξεκίνησε από την ιδέα του αθέμιτου ανταγωνισμού, κατέληξε σε ένα ισχυρότατο δικαίωμα ειδικής φύσης, με προστασία στα ίδια τα δεδομένα per se.⁸²

⁸⁰ παρ. 5(a)(1) Ομοσπονδιακός Νόμος του Εμπορίου (15USC 45(a)(1))

⁸¹ Βλ. Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Noμική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη. σ. 174

⁸² Canellopoulou-Bottis, Maria (2004). *A different kind of war: internet databases and legal protection or how the strict intellectual property laws of the West threaten the developing countries' information commons* [online]. IJIE. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.ijie.org>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Ιουλίου 2005]

1.9 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το βασικό οικονομικό μοντέλο στο οποίο στηρίχτηκε η Ευρωπαϊκή Οδηγία, αλλά και τις προσδοκίες των υπερασπιστών ενός αντίστοιχου δικαιώματος ειδικής φύσης για την αμερικανική επικράτεια, σύμφωνα με τον James Boyle, (Boyle, 2004)⁸³ στηρίζει απλά η λογική του «αν μου δώσεις ένα μεγαλύτερο δικαίωμα, θα έχω μεγαλύτερο κίνητρο να δημιουργήσω κάτι καινούριο», με λογικό συμπέρασμα (βάσει της λογικής του κινήτρου), να περιμένουμε δημιουργικότητα ανάλογη των δικαιωμάτων που παρέχονται. Άρα, θα περιμέναμε η μεγαλύτερη δυνατή προστασία να διασφαλίζει και τη μεγαλύτερη δυνατή δημιουργικότητα. Τα πράγματα όμως δεν είναι ακριβώς έτσι και τα οικονομικά μεγέθη που θα παρατεθούν στο επόμενο κεφάλαιο, θα δείξουν τη σχετικότητα της παραπάνω λογικής.

---

⁸³ Boyle, James (2004). *A natural experiment: Do we want 'faith-based' IP Policy?* [online]. Financial Times. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://news.ft.com/cms/s/4cd4941e-3cab-11d9-bb7b-00000e2511c8.html#top>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιουλίου 2005].

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάσαμε τις προσπάθειες των κοινωνιών να ισορροπήσουν το συνταγματικό δικαίωμα των ανθρώπων στην πληροφόρηση με τα δικαιώματα των δημιουργών και των κατασκευαστών των βάσεων δεδομένων. Τίθεται συνεπώς το ερώτημα αν το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα του δημιουργού να επιτρέπει ή να απαγορεύει την αναπαραγωγή ενός έργου του και την πρόσβαση σε αυτό με οικονομικό αντάλλαγμα, έρχεται σε σύγκρουση με την επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένη ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης. Στην περίπτωσή όμως των βάσεων δεδομένων θα λέγαμε ότι θεμελιώνεται περισσότερο ένα συγγενικό δικαίωμα. Στο σημείο αυτό αξίζει να παραθέσουμε το παράδοξο που σημειώνει ο Γ. Κουμάντος.

Χαρακτηριστική έκφραση λοιπόν του παράδοξου της κατάστασης αποτελεί η δήλωση του Κουμάντου για τις διαστάσεις που έχει πάρει ένα «συγγενικό»⁸⁴ όπως υποστηρίζει δικαίωμα. Λέει λοιπόν:

*«Πρέπει να βγάλει κανείς το άτοπο συμπέρασμα ότι στο συγγενικό δικαίωμα παρέχεται μεγαλύτερη προστασία από ό,τι στην πνευματική ιδιοκτησία;»*⁸⁵

⁸⁴ Πρόκειται για το αποκλειστικό δικαίωμα που αναγνωρίζει η νομοθεσία των περισσότερων χωρών για τους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες και για τους παραγωγούς, να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν ορισμένες χρήσεις του έργου τους, ενώ σε άλλες περιπτώσεις έχουν ένα δικαίωμα εύλογης αμοιβής. Κάτι ανάλογο ισχύει και για τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς καθώς έχουν την ευχέρεια να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν την αναμετάδοση, εγγραφή, αναπαραγωγή και ορισμένους άλλους τρόπους εκμετάλλευσης των εκπομπών τους. Ακόμη, αφορά στους εκδότες και συγκεκριμένα στην αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας και της σελιδοποίησης των έργων που έχουν εκδώσει.

⁸⁵ Κουμάντος, Γεώργιος (2002) Βάσεις Δεδομένων και Κοινωνικές Οδηγίες. **Νομικό Βήμα, τόμος 50**, σ. 504

ενώ δηλώνει ότι:

«...Δεν μπορεί ένα συγγενικό δικαίωμα να προστατεύεται περισσότερο από το κλασικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού σ' ένα πρωτότυπο έργο. Επομένως, επιβάλλεται η αναλογική εφαρμογή των περιορισμών του δικαιώματος του δημιουργού υπέρ του οποιουδήποτε, που υπάρχουν στην αρχή του νόμου. Ανεξαρτήτως του αν είσαι ή δεν είσαι νόμιμος χρήστης....».

Στη διερεύνηση των συνθηκών και των κινήτρων που οδηγούσαν κάθε φορά σε μια νομοθετική ρύθμιση, διαπιστώσαμε καταρχήν τη «σύγχυση» που επικρατεί ειδικά στις μέρες για τη διαχείριση θεμάτων που αφορούν σε άνλα αγαθά όπως είναι η πληροφορία, που επιπλέον αυτή σήμερα έχει κατά πλείστον ηλεκτρονική μορφή. Απόδειξη για τη σύγχυση αυτήν αποτελεί ο διαφορετικός κάθε φορά ορισμός για την έννοια της βάσης δεδομένων, καθώς και η αδυναμία των δικαστηρίων να ερμηνεύσουν τη νομοθεσία και να πάρουν αποφάσεις.

Επιπλέον, με θλίψη διαπιστώσαμε τη νίκη των οικονομικών συμφερόντων με τη σχεδόν απροκάλυπτη νομική υποστήριξη της δημιουργίας μονοπωλίων. Στο κεφάλαιο αυτό θα εξετάσουμε τι σημαίνει η περιοριστική ισχύς της Οδηγίας και η γενικότερη κίνηση που υπάρχει παγκοσμίως και στηρίζεται από τις ισχυρές ομάδες πίεσης για γενίκευση των μέτρων σε παγκόσμια κλίμακα. Ωστόσο, ένα κλίμα αισιοδοξίας άρχισε να διαμορφώνεται, καθώς, στις 12 Δεκέμβρη 2005, έγινε η πρώτη αξιολόγηση της Οδηγίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μιλάμε λοιπόν για το πρώτο βήμα σε μια πορεία λογικής προσέγγισης του θέματος της προστασίας των βάσεων δεδομένων, πράγμα που δημιουργεί πολλές ελπίδες για το μέλλον.

Στο κεφάλαιο αυτό λοιπόν, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε τη σημασία αυτής της αξιολόγησης, αλλά και τα αποτελέσματα της εφαρμογής της Οδηγίας για το σύγχρονο άνθρωπο σε διάφορους τομείς της ζωής του, καθώς το δημόσιο κτήμα χάνει συνεχώς έδαφος, και να επισημάνουμε τα μεγέθη που ισχύουν για τις χώρες του τρίτου κόσμου, οι οποίες βρίσκονται σαφώς σε δυσμενέστερη θέση.

Επίσης, θα προσπαθήσουμε να δούμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών που ονομάζονται χώρες του Τρίτου Κόσμου, να μελετήσουμε την αναπτυξιακή τους πορεία και να αντιπαραβάλουμε τα στοιχεία αυτά με τα μεγέθη που ισχύουν για τον αναπτυγμένο κόσμο.

2.2 Η ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 96/9/EK ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η πρώτη αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για τις βάσεις δεδομένων 96/9/EK έγινε στις Βρυξέλλες, στις 12 Δεκεμβρίου 2005, με καθυστέρηση τριών χρόνων από την προβλεπόμενη ημερομηνία⁸⁶. Η αξιολόγηση βασίστηκε σε έρευνα που διεξήχθη από την European Commission's Internal Market και τη Services Directorate General, κατά τους μήνες Αύγουστο και Σεπτέμβριο του 2005, βάσει των στοιχείων που παρέσχε η Gale Directory of Databases (GDD), η οποία αποτελεί το μεγαλύτερο «αρχείο» στατιστικών για την ανάπτυξη της παγκόσμιας αγοράς βάσεων δεδομένων από τη δεκαετία του 1970.⁸⁷ Επιπλέον, ελήφθησαν υπόψη οι γνώμες των Ευρωπαίων κατασκευαστών και γενικότερα των ενδιαφερομένων πλευρών, ανάμεσά τους και αυτών που επέκριναν την Οδηγία για το νέο δικαίωμα ειδικής φύσης.

---

⁸⁶ Boyle, James (2004). *A natural experiment: Do we want 'faith-based' IP Policy?* [online]. Financial Times. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://news.ft.com/cms/s/4cd4941e-3cab-11d9-bb7b-00000e2511c8.html#top>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιουλίου 2005].

⁸⁷ Bl. Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

Κατά τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁸⁸ η θέσπιση της Οδηγίας έγινε με βάση δύο άξονες. Ο πρώτος αφορούσε στις πρωτότυπες βάσεις δεδομένων, για τις οποίες η Οδηγία υιοθέτησε το κριτήριο της «πρωτοτυπίας», το οποίο και ίσχυε μέχρι εκείνη τη στιγμή στις χώρες που εφάρμοζαν το μοντέλο προστασίας *droit d'auteur*. Επιπλέον, για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων που προστατεύονταν βάσει της θεωρίας του «ιδρώτα του προσώπου» και δεν κάλυπταν το κριτήριο της «πρωτοτυπίας», δημιουργήθηκε ένα νέο κριτήριο, το κριτήριο της «ουσιώδους επένδυσης», στο οποίο δόθηκε σάρκα και οστά μέσω της θέσπισης του δικαιώματος ειδικής φύσης “*sui generis*”.

Η αξιολόγηση αποσκοπούσε στη διερεύνηση του κατά πόσο επετεύχθησαν οι σκοποί για τους οποίους θεσπίστηκε η Οδηγία, μερικοί εκ των οποίων ήταν:

- Κατά πόσο η νέα νομοθεσία ενθάρρυνε την επενδυτική δραστηριότητα στον τομέα των βάσεων δεδομένων στον ευρωπαϊκό χώρο.
- Κατά πόσο το ειδικής φύσης δικαίωμα έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, την αύξηση δηλαδή του μεριδίου των Ευρωπαίων κατασκευαστών στην παγκόσμια αγορά.

---

⁸⁸ Bl. Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

- Κατά πόσο επιτεύχθηκε ένα ενιαίο νομοθετικό πλαίσιο για τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη, τα οποία μέχρι εκείνη τη στιγμή παρουσίαζαν μεγάλες διαφορές στην εθνική τους νομοθεσία για τα πνευματικά δικαιώματα και ειδικότερα για τις βάσεις δεδομένων.⁸⁹
- Κατά πόσο επιτεύχθηκε η διασφάλιση της επένδυσης των κατασκευαστών των βάσεων δεδομένων, με παράλληλη όμως διασφάλιση του δικαιώματος των νομίμων χρηστών στην πρόσβαση της πληροφορίας.
- Κατά πόσο η Ευρωπαϊκή Οδηγία πέτυχε στην αποστολή της να δημιουργήσει ένα βασικό πλαίσιο προστασίας, το οποίο και να μπορεί να καλύψει μια μεγάλη ποικιλία βάσεων δεδομένων, στον αιώνα της Πληροφόρησης.

2.2.1 Αποτελέσματα αξιολόγησης

Σύμφωνα με το κείμενο της Αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Οδηγίας για τις βάσεις δεδομένων, «το οικονομικό αποτέλεσμα του δικαιώματος προστασίας “ειδικής φύσης” στην παραγωγή βάσεων δεδομένων δεν μπορεί να αποδειχτεί»,⁹⁰ πράγμα που σημαίνει ότι παρόλα τα σκληρά μέτρα προστασίας που εισήχθησαν με το “sui generis” δικαίωμα, δεν παρατηρήθηκε καμία ιδιαίτερη αύξηση των ευρωπαϊκών βάσεων δεδομένων στην παγκόσμια αγορά, ενώ αντίθετα η παραγωγή αμερικανικών βάσεων είχε πορεία ανοδική, με ιδιαίτερα καλή επίδοση και χωρίς τη βοήθεια του ειδικής φύσης δικαιώματος. Από την άλλη μεριά, το ειδικής φύσης δικαίωμα δέχτηκε δριμύτατη κριτική από την

⁸⁹ Οπως έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο, υπήρχαν διάφορα καθεστώτα-μοντέλα για την προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας και των βάσεων δεδομένων. Η προστασία μέσω copyright, droit d'auteur, του «κανόνα του καταλόγου» και βάσει της θεωρίας του «ιδρώτα του προσώπου» είναι μερικά από αυτά.

⁹⁰ Bl. Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases [online]*. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

παγκόσμια επιστημονική κοινότητα και άλλους φορείς για το ότι εμποδίζει την απρόσκοπτη ροή των πληροφοριών και μάλιστα χωρίς να κάνει καμία διάκριση με γνώμονα το αν αυτές ανήκαν πρωτύτερα στο δημόσιο κτήμα.

Μια καλύτερη εικόνα για το πώς έχει η κατάσταση όσον αφορά στην παραγωγικότητα ευρωπαϊκών και αμερικανικών βάσεων, δίνουν το παρακάτω σχεδιάγραμμα και οι αριθμοί. Έτσι, όσον αφορά στην αύξηση της κινητικότητας των επενδύσεων στον ευρωπαϊκό χώρο, η αξιολόγηση γίνεται βάσει των εγγραφών στο αρχείο της GDD⁹¹ (καταχωρημένων οντοτήτων, κάθε μια από τις οποίες αντιστοιχεί και σε μία βάση δεδομένων Ευρωπαίου κατασκευαστή). Ο αριθμός λοιπόν των οντοτήτων αυτών φαίνεται να μένει σχεδόν σταθερός (από 3092 εγγραφές το 1998 σε 3095 εγγραφές το 2004).⁹²

Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα⁹³ παρουσιάζεται η πορεία που διαγράφουν η ευρωπαϊκή (Δυτικής Ευρώπης) και αμερικανική παραγωγή (Βόρειας Αμερικής) βάσεων δεδομένων και το μερίδιο που κατέχουν αυτές στην παγκόσμια αγορά κατά τη χρονική περίοδο 1992-2004.

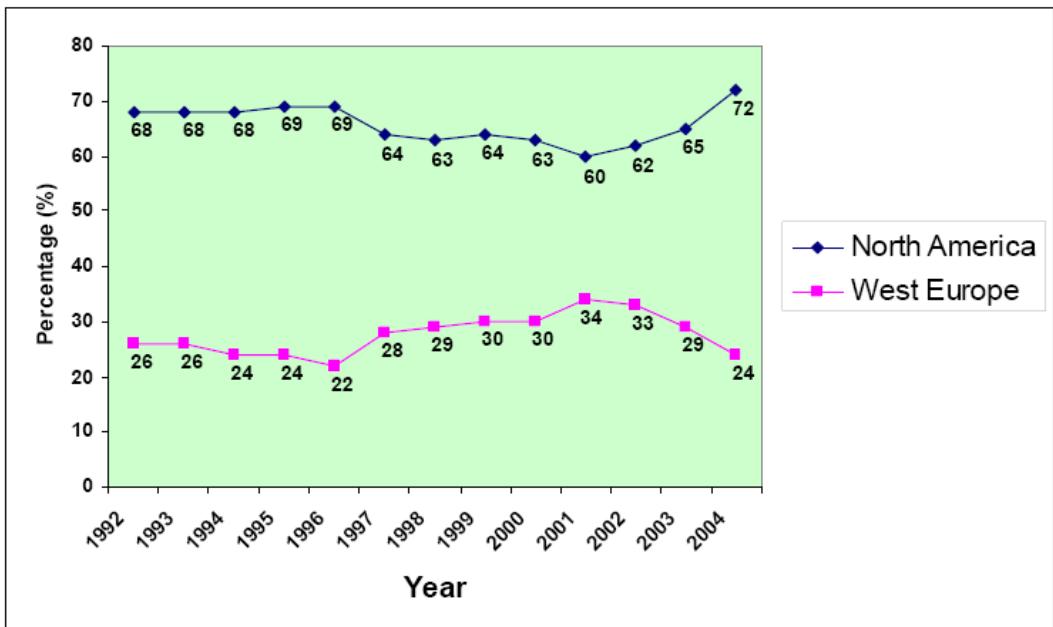
---

⁹¹ The Gale Directory of Databases

⁹² Βλ. Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

⁹³ Πηγή: The Gale Directory of Databases 2005, Vol 1, Part 2,

'Ο.π., *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Database*, υπ. 90.

Αναφορικά με την ανταγωνιστική πορεία αμερικανών και ευρωπαίων κατασκευαστών στην παγκόσμια αγορά και σύμφωνα με το παραπάνω σχεδιάγραμμα έχουμε τα παρακάτω αποτελέσματα: Αρχικά, κατά την περίοδο από το 1996 έως και το 2001, το μερίδιο των Ευρωπαίων κατασκευαστών (Δυτική Ευρώπη) ανέβηκε (από 22% → 34% της παγκόσμιας αγοράς), ενώ αντίστοιχα το μερίδιο των Αμερικανών (Βόρεια Αμερική) έπεσε (από 69% → 60%). Φαίνεται όμως ότι αμέσως μετά, την περίοδο από το 2002 έως και το 2004, η Ευρώπη επανήλθε στα ποσοστά που παρουσίαζε πριν τη θέσπιση της Οδηγίας και του ειδικής φύσης δικαιώματος. Συγκεκριμένα, το μερίδιο των Ευρωπαίων έπεσε από 33% στο 24%, ενώ παράλληλα το μερίδιο των Αμερικανών κατασκευαστών αυξήθηκε από το 62% στο 72%, με αποτέλεσμα να αλλάξει η μέχρι τότε 1:2 αναλογία (υπέρ των Αμερικανών) σε 1:3.⁹⁴

⁹⁴ Bl. Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

Σημειωτέον βέβαια ότι η αμερικανική παραγωγή διαγράφει αυτήν την πορεία εφαρμόζοντας τακτικές ανταγωνιστικότητας που επιβάλλουν βελτίωση στα γραφικά, στα τεχνικά χαρακτηριστικά των βάσεων τους, πράγμα που τους ανεβάζει και στην εκτίμηση των καταναλωτών τους, χωρίς όμως να έχουν κάποιο ιδιαίτερο νομικό υπόβαθρο προστασίας, ανάλογο της Οδηγίας 96/9/EK.

2.2.2 Η σημασία της αξιολόγησης

Εξαιρετικής σημασίας είναι η απόφαση στην οποία κατέληξε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Χρησιμοποιώντας ένα έξυπνο «νομικόστικο» επιχείρημα, κρίνει πως η αποτελεσματικότητα της Οδηγίας είναι «αναπόδεικτη», καθώς δεν προέκυψαν ούτε θετικά ούτε αρνητικά αποτελέσματα κατά την εφαρμογή της. Με το επιχείρημα λοιπόν πως

«παρά τη χαμηλή αποτελεσματικότητα...η Οδηγία δε δημιουργεί σημαντικά διοικητικά ή ρυθμιστικά κωλύματα στη βιομηχανία των βάσεων δεδομένων»⁹⁵,

η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ανάμεσα σε τέσσερις πολιτικές επιλογές, της ακύρωσης ολόκληρης της Οδηγίας, της απόσυρσης του δικαιώματος *sui generis*, της τροποποίησης των *sui generis* προβλέψεων και της διατήρησης της Οδηγίας ως έχει, επιλέγει, προς το παρόν τουλάχιστον, τη διατήρηση της Οδηγίας ως έχει, μέχρι τη συγκέντρωση νέων στοιχείων που θα δικαιολογούσαν μια διαφορετική απόφαση.

---

⁹⁵ Bl. Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

Η επιλογή για την παράταση αυτής της στασιμότητας δικαιολογείται κατά την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τους εξής λόγους:

- Οι κατασκευαστές των βάσεων δεδομένων τάσσονται σαφώς υπέρ της διατήρησης της νέας νομοθεσίας.
- Η ανάκληση της Οδηγίας θα «άνοιγε» ξανά το ζήτημα, με καινούριες διαμάχες.
- Μια αλλαγή στην προσέγγιση θα οδηγούσε σε αναθεώρηση της ήδη ενσωματωμένης στο νομοθετικό πλαίσιο των ευρωπαϊκών κρατών- μελών Οδηγίας, πράγμα ιδιαίτερα δαπανηρό και χρονοβόρο.

Στο σημείο αυτό, για να καταλάβουμε τις πραγματικές διαστάσεις του θέματος, αξιζει να αναφέρουμε την ευφυέστατη παρομοίωση του James Boyle,⁹⁶ ο οποίος και παραθέτει σε αντιδιαστολή το τι θα συνέβαινε σε περίπτωση που η όλη υπόθεση αφορούσε σε μια δίκη αναφορικά με φάρμακα, για τα οποία θα υπήρχαν βάσιμα στοιχεία ότι είναι επικίνδυνα, από την άλλη όμως μεριά οι φαρμακοβιομηχανίες θα αρνούνταν να τα αποσύρουν. Το γεγονός αυτό, όπως συμβαίνει ακριβώς και με την περίπτωση της Οδηγίας, χαρακτηρίζεται ως μια «πολιτική πραγματικότητα», με πολιτικές ακριβώς προεκτάσεις που αφορούν στην έναρξη νέας διαμάχης για το τι πρέπει τελικά να εφαρμοσθεί. Σύμφωνα όμως με τον Boyle, αυτή είναι και η έννοια της αλλαγής, και η αξιολόγηση, αν οδηγεί στη διατήρηση της κατάστασης ως έχει, από τη στιγμή μάλιστα που υπάρχει έντονο κλίμα αμφισβήτησης της αποτελεσματικότητάς της, δεν έχει κανένα απολύτως νόημα⁹⁷.

Τα παραπάνω δείχνουν πως η άποψη των κατασκευαστών για τη διατήρηση του “sui generis” έτυχε μεγαλύτερης προσοχής από την άποψη όλων εκείνων των φορέων που ζήτησαν την ανάκληση του, για

⁹⁶ Boyle, James (2006) *Two database cheers for the EU* [online]. Financial Times. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://news.ft.com/cms/s/99610a50-7bb2-11da-ab8e-0000779e2340.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 3 Οκτωβρίου 2005].

⁹⁷ Ο.π., Two database cheers for the EU, υπ. 96.

χάρη της απρόσκοπτης διάχυσης της πληροφορίας. Ωστόσο, όπως φαίνεται, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε μια λογική προσέγγιση του ζητήματος της προστασίας των βάσεων δεδομένων. Οπότε, ίσως κάτω από το πρίσμα αυτό οι αριθμοί θα μιλήσουν από μόνοι τους και θα ληφθούν οι σωστές αποφάσεις. Πάντως, το σημαντικό είναι ότι έγινε το πρώτο βήμα, η αμφισβήτηση.

2.3 ΤΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ

Ο πιο σημαντικός φόβος που εκφράζεται για τη γενίκευση της εφαρμογής της Οδηγίας και την νιοθέτηση παρόμοιων μέτρων και για τον υπόλοιπο κόσμο, είναι αυτός που αφορά στην παγίωση μονοπωλιακών τακτικών. Σύμφωνα με τον Lawrence Lessig⁹⁸, η κοινωνία μας κινδυνεύει να εμφανίσει ξανά φαινόμενα λυπηρά που νομίζαμε ότι είχαν περάσει ανεπιστρεπτί.

Ο Lessig (1999) λοιπόν, υποστηρίζει ότι η κοινωνία μας οδεύει προς την κλειστή κοινωνία της δεκαετίας του 1970, με τα τεράστια μονοπώλια, όταν μόνο «λίγοι» και «μεγάλοι» είχαν τη δυνατότητα να εκδίδουν βιβλία και περιοδικά, να δημιουργούν και να εμπορεύονται λογισμικά. Μετά όμως την επανάσταση που έφερε η διάδοση των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του διαδικτύου, όλοι πίστεψαν στη δημιουργία μιας «ανοικτής κοινωνίας» (Open society), όπου οι ιδέες θα έρρεαν ελεύθερα και η διάχυση της γνώσης θα ήταν μια αξιοζήλευτη πραγματικότητα, πέρα από κάθε φαντασία για οποιαδήποτε άλλη εποχή. Αντί για αυτό όμως, οποιαδήποτε πληροφορία στο διαδίκτυο «...δημοσιεύεται»⁹⁹, το οποίο σημαίνει ότι όλα περνούν στη δικαιοδοσία του νόμου προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων,¹⁰⁰ και καθώς τα περισσότερα από αυτά που λέμε και γράφουμε, δεν είναι πρωτότυπα, ανήκουν αυτομάτως σε κάποιον άλλο.

⁹⁸ Lessig, Lawrence (1999). *Reclaiming a Commons* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://cyber.law.harvard.edu/events/lessigkeynote.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιουλίου 2005].

⁹⁹ Ο όρος που χρησιμοποιείται στο κείμενο είναι "...published" και αναφέρεται στην ηλεκτρονική δημοσίευση. Ό.π., Reclaiming a Commons, υπ. 98

¹⁰⁰ Όπως συμβαίνει στην παραδοσιακή εκδοτική δραστηριότητα. Ό.π., Reclaiming a Commons, υπ. 98

Επιπλέον, ο Lessig (1999), αναγνωρίζοντας το δικαίωμα για προστασία των δημιουργών, θέτει ερωτήσεις για τα όρια που πρέπει να παίρνει η προστασία αυτή, ενώ σημειώνει το μεγάλο παράδοξο αν αυτό που μέχρι τώρα δεν μπορούσε να προστατευθεί με copyright, μπορεί να δικαιούται προστασίας και μάλιστα στα δεδομένα-πληροφορίες-ιδέες, πράγμα απαράδεκτο για τις δημοκρατικές κοινωνίες, καθώς μόνο ολοκληρωτικά καθεστώτα είχαν εφαρμόσει μέχρι σήμερα παρόμοιες προσεγγίσεις. Φαίνεται λοιπόν ότι επιχειρείται μια ταύτιση της ιδέας με την έννοια της ιδιοκτησίας ως περιουσιακού δικαιώματος, η οποία μάλιστα μπορεί να γίνει και αντικείμενο «κλοπής»¹⁰¹, γιατί, σύμφωνα με τον Lessig, μόνο η ιδιοκτησία μπορεί να κλαπεί.

2.4 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΤΗΜΑ (PUBLIC DOMAIN)

Η έννοια του «δημόσιου κτήματος» (public domain) αναφέρεται σε όλα εκείνα τα έργα που δεν προστατεύονται από τους νόμους για την πνευματική ιδιοκτησία ή τη νομοθεσία για τα βιομηχανικά σήματα ή τις ευρεσιτεχνίες, και τα οποία θεωρούνται ότι ανήκουν και είναι προσβάσιμα από όλους, χωρίς να χρειάζεται ειδική άδεια πρόσβασης, ενώ από την άλλη μεριά δεν μπορούν να γίνουν κτήματα κανενός.¹⁰² Υπάρχουν τέσσερις τρόποι με τους οποίους τα έργα και οι πληροφορίες περιέρχονται στο δημόσιο κτήμα¹⁰³:

- Λήξη της περιόδου που προστατεύονται βάσει του νόμου για την Πνευματική Ιδιοκτησία

---

¹⁰¹ Lessig, Lawrence (1999). *Reclaiming a Commons* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://cyber.law.harvard.edu/events/lessigkeynote.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιουλίου 2005].

¹⁰² Stanford University Libraries (2004). *Copyright and Fair Use: Welcome to the public domain* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://fairuse.stanford.edu/Copyright_and_Fair_Use_Overview/chapter8/8-a.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 27 Ιουλίου 2005].

¹⁰³ Ο.π., Copyright and Fair Use: Welcome to the public domain, υπ. 102.

- Αποτυχία ανανέωσης του χρόνου προστασίας
- Με πρωτοβουλία του δημιουργού ή ιδιοκτήτη
- Δεν επιδέχεται προστασίας βάσει κάποιου νόμου που προστατεύει αντίστοιχες πνευματικές δημιουργίες

Ωστόσο, μια συλλογή από έργα που ανήκουν στο δημόσιο κτήμα, μπορεί να προστατευθεί ως ένα καινούριο αυτόνομο έργο. Ακριβώς στο σημείο αυτό έγκειται το πρόβλημα που δημιουργείται με τις βάσεις δεδομένων. Ενώ λοιπόν τα έργα αυτά καθαυτά της συλλογής είναι διαθέσιμα στο κοινό, χωρίς καμία μορφή ειδικής άδειας, δε συμβαίνει το ίδιο για τα δεδομένα των μη πρωτότυπων βάσεων, που μπορεί μεν να ανήκουν στο δημόσιο κτήμα, αλλά, υπό την έννοια της συλλογής τους σε βάση, προστατεύονται πλέον στην Ευρώπη *per se*. Όσον αφορά μάλιστα στις δημόσιες πληροφορίες, για τις οποίες οι ΗΠΑ θεωρούν ότι οι φορολογούμενοι πολίτες έχουν ήδη πληρώσει μία φορά μέσω της φορολογίας, και γι' αυτό αυτές ανήκουν στο δημόσιο κτήμα,¹⁰⁴ ο ευρωπαίος νομοθέτης έχει διαφορετική άποψη και διαφορετικά κίνητρα. Όπως ήδη έχουμε δει σε προηγούμενο κεφάλαιο, ένα από τα κίνητρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη θέσπιση της Οδηγίας ήταν τα έσοδα που θα μπορούσαν να έχουν οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, από τις δημόσιες βάσεις δεδομένων.

Η παράμετρος του να ανήκουν οι δημόσιες πληροφορίες στο δημόσιο κτήμα, είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς η συνταγματικά προστατευόμενη προστασία της ελευθερίας της έκφρασης υποστηρίζει την ελεύθερη πρόσβαση και χρήση αυτών που θεωρούνται δημόσιες πληροφορίες και

---

¹⁰⁴ Boyle, James and Reynolds, William Neal (2005). *ARL Bimonthly Report 241: Expanding the Public Domain* [online] Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.arl.org/newsltr/241/pubdomain.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 28 Νοέμβρη 2005]

δεδομένα. Χαρακτηριστικό είναι ότι τα ολοκληρωτικά καθεστώτα απαγορεύουν την πρόσβαση των πολιτών στις πληροφορίες αυτές.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ο ρόλος των κυβερνήσεων σε αυτό που λέμε δημόσιο κτήμα. Καταρχήν, αυτές είναι που παράγουν το μεγαλύτερο όγκο πληροφοριών με δημόσιο χαρακτήρα, οι οποίες χρησιμοποιούνται στην έρευνα και την εκπαίδευση. Ας μη ξεχνάμε τα ποσά που ξοδεύονται κάθε χρόνο για ερευνητικά προγράμματα και προγράμματα ανάπτυξης, τα οποία και δίνουν πληροφορίες που ανήκουν στο δημόσιο κτήμα. Εξαιρουμένων των πληροφοριών που αφορούν στην εθνική ασφάλεια και άλλες εμπιστευτικές και απόρρητες πληροφορίες, όλες οι υπόλοιπες ανήκουν στο δημόσιο κτήμα και θα έπρεπε να είναι προσβάσιμες από το σύνολο των πολιτών.

Θα πρέπει λοιπόν, για χάρη της επιστημονικής έρευνας, της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών, καθώς και της συνταγματικά κατοχυρωμένης ελευθερίας της έκφρασης, οι νέες νομοθεσίες που θα προταθούν για την προστασία των βάσεων δεδομένων, να εξαιρούν την προστασία των κυβερνητικών βάσεων και να προβλέπουν αναγκαστικές άδειες χρήσης για επιστημονικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς. Και η φωνή όλων αυτών που πιστεύουν στη δημιουργία μιας «ανοιχτής κοινωνίας», φαίνεται να είναι εξίσου δυνατή ή ακόμη και να ξεπερνάει, σε κάποιες περιπτώσεις, τη δύναμη των ισχυρών ομάδων πίεσης.

2.5 ΟΙ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ –ΕΝΝΟΙΑ, ΟΡΙΣΜΟΙ

Η δημιουργία του όρου «Τρίτος Κόσμος» ανήκει στον Alfred Sauvy και είναι εμπνευσμένος από τον όρο «Τρίτη τάξη» (Tiers état), όρος που χαρακτηρίζει τους πληθείους της Γαλλικής Επανάστασης

και κατ' αναλογία και τις χώρες εκείνες όπου κατοικούν οι «πληθείοι» του κόσμου¹⁰⁵. Ο Sauvy στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, χώρισε τα κράτη του πλανήτη σε τρεις κατηγορίες:

- Αυτά του «Πρώτου Κόσμου»: περιλαμβάνονται κράτη με καπιταλιστική οικονομία
- Του «Δευτέρου Κόσμου»: αφορά στα κράτη με πολίτευμα υπαρκτού σοσιαλισμού.
- Του «Τρίτου Κόσμου», όπου εντάχθηκαν όλα τα υπόλοιπα κράτη.

Μια άλλη «τυπολογία» χωρίζει τα κράτη του πλανήτη σε «αναπτυγμένα» (developed) και «αναπτυσσόμενα» (developing). Αργότερα, εισήχθη κι ένας άλλος όρος, «οι ελάχιστα αναπτυγμένες χώρες» (“Less Developed Countries”, LDCs) ή αλλιώς «Τέταρτος Κόσμος», ο οποίος αφορά σε κράτη αφρικανικά και ασιατικά που παρουσιάζουν μεγάλη οικονομική κρίση και απίστευτα μεγέθη φτώχειας.¹⁰⁶

Στα κράτη του λεγόμενου «Τρίτου Κόσμου» κατοικούν περίπου το 80% του συνολικού πληθυσμού και, ενώ ο πληθυσμός των αναπτυγμένων κρατών του Βορρά και της Δύσης ασχολείται με προβλήματα «πολυτελείας», όπως η παχυσαρκία και το περιβάλλον, το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού της γης αντιμετωπίζει βασικά προβλήματα επιβίωσης. Επίσης, η έλλειψη υποδομών κάνει ακόμα πιο ευάλωτα τα φτωχά κράτη σε επικίνδυνα καιρικά φαινόμενα και οι καταστροφές που επέρχονται, είναι πολύ πιο σοβαρές από αυτές που θα προκαλούσαν τα αντίστοιχα καιρικά φαινόμενα σε καλά οργανωμένα κράτη. Ως αποτέλεσμα έχουμε την «ψαλίδα» όλο να «ανοίγει», καθώς ο πλούτος της γης συνεχίζει να μοιράζεται άνισα, δηλαδή μόνο σε ένα ποσοστό που αγγίζει μόλις το 20% του πληθυσμού της γης.

¹⁰⁵ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α. κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ 53

¹⁰⁶ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 105, σ. 23

Ποια είναι όμως τα κράτη που ανήκουν στην κατηγορία των κρατών του «τρίτου κόσμου»; Ο όρος φαίνεται να είναι αρκετά ασαφής και δεν υπάρχει κάποιος ακριβής ορισμός που να τον προσδιορίζει. Μάλιστα, τα κράτη που περιλαμβάνονται, περισσότερα από 100 στον αριθμό, χαρακτηρίζονται από εξαιρετική ανομοιογένεια μεταξύ τους. Θα λέγαμε ότι ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά τους είναι ακριβώς η φτώχεια τους, αλλά, το πιο σημαντικό ίσως, είναι το κοινό τους παρελθόν ως αποικιών της Δύσης.

Ωστόσο, μια άλλη πραγματικότητα για τα τριτοκοσμικά κράτη είναι ότι στην πλειονότητά τους είναι «τεχνητά». Τα σύνορα τους αποφασίστηκαν από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις, χωρίς να έχουν αυτές λάβει υπόψη τα ιδιαίτερα κοινωνικά, πολιτισμικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των γηγενών λαών. Οι Χουλιάρας και Ρούσος¹⁰⁷ (Σωτηρόπουλος, 2005) μιλούν για «κατασκευή εθνών» (“nation-building”), αλλά η εθνοτική, η θρησκευτική ακόμη και γλωσσική ομοιογένεια δεν επετεύχθη στις περισσότερες των περιπτώσεων. Ένα παράδειγμα επιτυχούς εμφύσησης μιας ενιαίας εθνικής συνείδησης είναι η Ινδία και το Πακιστάν. Δεν μπορούμε βέβαια να πούμε το ίδιο για την περίπτωση της Μέσης Ανατολής, όπου υπάρχουν τεράστιες εθνοτικές και θρησκευτικές διαφορές.

2.5.1 Τρίτος Κόσμος και Παγκοσμιοποίηση

Ο όρος «παγκοσμιοποίηση»¹⁰⁸, στις μέρες μας, για τον πολύ κόσμο συνιστά τη δημιουργία μιας μεγάλης παγκόσμιας κοινότητας, ένα μεγάλο «χωνευτήρι», όπου όποιο κράτος θα έχει την τύχη να γίνει

¹⁰⁷ Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ.91

¹⁰⁸ Η πατρότητα του όρου ανήκει στον «πολίτη του κόσμου» Γκάρι Ντέιβις, ο οποίος οραματίστηκε το 1949 μια παγκόσμια κυβέρνηση, και στις ιδέες του προσχώρησαν σπουδαίες μορφές της εποχής, όπως ο Άλμπερτ Αϊνστάιν, ο Αλμπέρ Καμύ και ο Αντρέ Μπρετόν.

Βλ. Fontaine, André. (2005) Η ελλιπής παγκοσμιοποίηση. *Le Monde (Το Βήμα: Νέες Εποχές)*. σ. A61

αντικείμενό της, χάνει την ταυτότητά του και αλλοτριώνεται, αλλάζοντας πλήρως τα πολιτισμικά και άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που το διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα. Αυτή ακριβώς είναι και η «μομφή» που προσάπτεται στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης.

Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση ως ιδέα αλλά και ως καθεστώς που στις μέρες μας παίρνει σάρκα και οστά, αντιπροσωπεύει ένα πολύ πιο περίπλοκο φαινόμενο. Καταρχήν, σύμφωνα με το Σωτηρόπουλο,¹⁰⁹ δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για τον όρο της παγκοσμιοποίησης. Ο οικονομολογικός όμως ορισμός που ακολουθεί, δίνει μια αρκετά σαφή εικόνα για την περιγραφή του όρου: «*παγκοσμιοποίηση της οικονομίας* έχουμε, όταν οι ιδιωτικές επιχειρήσεις κινούνται ελεύθερα, ανεξαρτήτως εθνικών συνόρων, όταν υπάρχει παντού ελεύθερη διακίνηση αγαθών, υπηρεσιών και συντελεστών παραγωγής, όταν τα έθνη-κράτη δε θεωρούνται πλέον ως διακριτές και αυτόνομες οικονομικές οντότητες που επιδιώκουν εθνικούς στόχους, και, τέλος, όταν υπάρχει κάποιο παγκόσμιο σύστημα ρύθμισης των δημοσίων αγαθών (όπως πχ. των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας ή της νομισματικής σταθερότητας)».¹¹⁰

Ανατρέχοντας στην εποχή των δύο Συνθηκών της Βεστφαλίας,¹¹¹ βρίσκουμε τις απαρχές της δημιουργίας των εθνικών κρατών στην Ευρώπη, η οποία και οδήγησε στην επιβολή της εθνικής κυριαρχίας στην επικράτεια του καθενός. Η κατάσταση αυτή, με πολιτικά, στρατιωτικά, οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά, διατηρήθηκε μέχρι και το τρίτο τέταρτο του 20^{ού} αιώνα, οπότε και άρχισε

¹⁰⁹ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α. κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 23

¹¹⁰ Πηγή: United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD), *Trade and Development Report 1997*. Νέα Υόρκη: United Nations 1997, σ.97 Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α. κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 23

¹¹¹ Οι δύο Συνθήκες της Βεστφαλίας υπογράφηκαν στις δύο πόλεις της Βεστφαλίας Μύνστερ και Όσναβρυκ στις 24 Οκτωβρίου 1648 και σήμαναν τη λήξη του τριακονταετούς πολέμου. Βλ. Καργάκος, Σαράντος (1976). *Γενική Ιστορία*. Gutenberg. σ. 475-476.

να γίνεται λόγος για μια καινούρια «διαδικασία», που αποκλήθηκε «παγκοσμιοποίηση» (“globalization”) και στόχευε στο να ομογενοποιήσει τις εθνικές οικονομίες και, κατ’ επέκταση, να ελέγξει την παγκόσμια ισορροπία μεταξύ πλούτου και φτώχειας, με βασική όμως προϋπόθεση την κατάργηση των εθνικών οικονομιών. Αυτός ο στόχος βέβαια δεν έχει επιτευχθεί και η πολιτική των «κλειστών εθνικών συνόρων» έχει υποκατασταθεί από παρεμβάσεις κάποιων ισχυρών εθνικών οικονομιών ή και «ενώσεων» κρατών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, τα κράτη εξακολουθούν να βρίσκουν τρόπο να διαχειρίζονται υποθέσεις και κρίσεις που αναφύονται στα πλαίσια του παγκόσμιου οικονομικού γίγνεσθαι, δημιουργώντας νέα διεθνή νομικά μορφώματα για την επίλυση διεθνών ζητημάτων.

Συνεπώς, η καινούρια πραγματικότητα, με την παγκοσμιοποίηση να έχει επικαλύψει απλώς τον κατακερματισμό του πλανήτη σε κυρίαρχα εθνικά κράτη, δε δικαιούται να ονομαστεί «παγκόσμια διακυβέρνηση», αλλά αντίθετα αποκάλυψε ότι δεν είναι εύκολο να ελεγχθούν οι ισχυρότατοι οικονομικοί όμιλοι και κυρίως οι διεθνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται παγκοσμίως. Όμως, πιο δυσάρεστη είναι η υπερχρέωση των χωρών του Τρίτου Κόσμου, απόδειξη ότι η άνιση και άδικη κατανομή πλούτου έγινε ακόμη χειρότερη σε βάρος τους, όσο κι αν υποστηρίζεται από μερικούς παρατηρητές το αντίθετο.

Είναι φανερό ότι οι φτωχές χώρες, εξαιτίας των εξαιρετικά «καθυστερημένων» πολιτικοοικονομικών δομών τους, αδυνατούν να προβάλουν ισχυρές αντιστάσεις στις αρνητικές συνέπειες που υφίστανται από την παγκοσμιοποίηση, και, πολύ περισσότερο, να επωφεληθούν από όσα θετικά θα μπορούσε να τους προσφέρει αυτή, πράγμα που επιβεβαιώνεται και από σχετική έκθεση του ΟΗΕ.¹¹² Δεν πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός ότι πολλές απ’ αυτές απέκτησαν την εθνική τους

¹¹² Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 22

ανεξαρτησία από μεγάλες αποικιοκρατικές αυτοκρατορίες, κυρίως της Βρετανίας και της Γαλλίας, μόλις πριν λίγες δεκαετίες.

Επιπλέον, στα σημερινά κράτη της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής, «η αρχή της μη ανάμειξης» στα εσωτερικά ζητήματα των εθνικών κρατών, αρχή που είχε επικρατήσει μετά τη συνθήκη της Βεστφαλίας, χάνει συνεχώς έδαφος. Αυτό μαρτυρούν οι διάφορες κατά καιρούς επεμβάσεις που γίνονται από εξωτερικές δυνάμεις. Η πολιτική αυτοδιάθεση των κρατών των τρίτων χωρών, που τους επιτρέπει να έχουν τον έλεγχο πολιτικά, οικονομικά και διοικητικά και το μονοπώλιο της νόμιμης άσκησης βίας, αποτελεί πολυτέλεια για τα κράτη του τρίτου κόσμου.

2.5.2 Τρίτος Κόσμος και δείκτες ανάπτυξης

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι αξιολόγησης αυτών που ονομάζουμε «χαρακτηριστικά τρίτων χωρών». Έχουμε λοιπόν διάφορους δείκτες μέτρησης των χαρακτηριστικών αυτών, οι οποίοι αξιολογούν την οικονομική, πολιτική, κοινωνική ανάπτυξη μιας αναπτυσσόμενης χώρας βάσει ποιοτικών και ποσοτικών κριτηρίων.

Μέσα από την αξιολόγηση βάσει δεικτών ανάπτυξης προκύπτει και μια άλλη τυπολογία που χωρίζει τα κράτη με κριτήριο το «ετήσιο κατά κεφαλήν μεικτό εισόδημα» (“annual Gross National Income”),¹¹³ δείκτης¹¹⁴ καθαρά ποσοτικός. Βάσει λοιπόν του δείκτη αυτού, οι χώρες διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες:¹¹⁵

---

¹¹³ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ.24

¹¹⁴ Ο δείκτης αυτός χρησιμοποιείται από την Παγκόσμια Τράπεζα και διάφορους διεθνείς οργανισμούς και οι μετρήσεις γίνονται βάσει του αμερικανικού δολαρίου. Η βάση του είναι ετήσια και αφορά στις χώρες που έχουν τουλάχιστον 30.000 κατοίκους.

1. χώρες με χαμηλό ετήσιο κατά κεφαλήν μεικτό εθνικό εισόδημα –μέχρι 765\$ (628€)

παραδείγματα χωρών: Ινδία με 530\$ (434€), Πακιστάν 470\$ (385€), Μπαγκλαντές 400\$ (327€), Κένυα 390\$ (319€), Γκάνα 320\$ (262€), Λιβερία 130\$ (107€), Μπουρούντι με 100\$ (82€), ενώ η Αιθιοπία με μόλις 90\$ (74€).¹¹⁶

2. χώρες με χαμηλό προς μέσο εισόδημα, 766-3.035\$ (627-2.488€)

παραδείγματα χωρών: Τουρκία με 2.970\$ (2.434€), Βραζιλία με 2.710\$ (2.221€), Ρωσία με 2.610\$ (2.134€), η Αίγυπτος με 1.390\$ (1.140€), η Συρία με 1.160\$ (951€) και η Κίνα με 1.100\$ (902€)

3. χώρες με μέσο προς υψηλό εισόδημα, 3.036-9.385\$ (2.489-7.693€)

παραδείγματα χωρών: Μεξικό 6.230\$ (5.107€), Χιλή 4.390\$ (3.599€), Αργεντινή με 3.650\$ (2.992€), Βενεζουέλα με 3.490\$ (2.861€), Μποτσουάνα με 3.430\$ (2.811€).

4. και τέλος χώρες με υψηλό εισόδημα από 9.386\$ (7.693€)¹¹⁷

παραδείγματα χωρών: Λουξεμβούργο με 43.490\$ (35.648€), Νορβηγία με 43.350\$ (35.533€), Ελβετία με 39.880\$ (32.689€), ΗΠΑ 37.610\$ (30.828€), Ελλάδα με 13.720\$ (11.246€) και Κύπρος με 12.320\$ (10.098€).

¹¹⁵ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ.24

¹¹⁶ Πρόκειται για το δείκτη του ετήσιου κατά κεφαλήν μεικτού εισοδήματος βάσει οικονομικών στοιχείων του 2003. Πηγή: World Development Indicators Database, Παγκόσμια Τράπεζα, Ιούλιος 2004, Ό.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις. υπ.115.

¹¹⁷ Η μετατροπή του δολαρίου σε ευρώ έγινε βάσει της ισοτιμίας 1,22.

Βάσει λοιπόν του παραπάνω δείκτη, χώρες όπως το Λουξεμβούργο και η δική μας, συγκαταλέγονται ανάμεσα στις πλουσιότερες του κόσμου, ενώ αίσθηση προκαλεί το ότι οι κάτοικοι της Αιθιοπίας πρέπει να επιβιώσουν με περίπου 74€ το χρόνο, ποσό εξευτελιστικά χαμηλό ακόμη και ως μηνιαίο εισόδημα για έναν κάτοικο αναπτυγμένου κράτους.

Ο παραπάνω δείκτης μπορεί να δώσει μια γενική άποψη της οικονομικής κατάστασης στην οποία βρίσκονται τα διάφορα κράτη. Ωστόσο, δεν μπορεί να είναι απόλυτα αξιόπιστος, καθώς αφορά μια μόνο χρονική στιγμή και δεν αναλύει τα αντίστοιχα μεγέθη σε βάθος χρόνου. Επιπλέον, υπολογίζει το μέσο όρο των εισοδημάτων, πράγμα που δεν αποκλείει την ύπαρξη τεράστιων διαφορών εσωτερικά της χώρας μεταξύ των κατοίκων της (πολύ πλούσιοι και πολύ φτωχοί). Επιπλέον, παράγοντες όπως η ύπαρξη κοινωνιών όπου οι συναλλαγές δε γίνονται με χρήματα, αλλά με τον πρωτόγονο ανταλλακτικό τρόπο, καθώς και κοινωνιών με βαθιά οικονομική κρίση, χωρίς παραγωγικές βάσεις, δε λαμβάνονται υπόψη στην αξιολόγηση βάσει του παραπάνω δείκτη¹¹⁸.

Ένας δείκτης πιο «γλαφυρός», που προσμετρά και άλλους παράγοντες εκτός του οικονομικού, είναι ο «Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης» (“Human Development Index, HDI”). Ο δείκτης χρησιμοποιείται από τον ΟΗΕ και άλλους διεθνείς οργανισμούς. Οι παράγοντες που αξιολογούνται βάσει του παραπάνω δείκτη, είναι οι εξής: ¹¹⁹

- το ετήσιο κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
- το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση
- το ποσοστό αναλφαβητισμού των ενηλίκων της χώρας

¹¹⁸ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 27

¹¹⁹ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ.118

- ένας δείκτης που αφορά στην αναλογία του πληθυσμού που έχει εγγραφεί σε σχολείο, για να λάβει κανονική εκπαίδευση.

Ο δείκτης HDI μπορεί να πάρει τιμές από 0,0 (μηδενική ανθρώπινη ανάπτυξη) έως 1,0 (βέλτιστη ανθρώπινη ανάπτυξη).¹²⁰

Παραδείγματα χωρών με υψηλό HDI: η Νορβηγία με HDI 0.956, η Σουηδία και η Αυστραλία με 0.946, οι ΗΠΑ με 0.939, η Ελβετία με 0.936, η Ελλάδα με 0.902¹²¹.

Παραδείγματα χωρών με μέσο προς χαμηλό HDI: η Συρία με 0.710, η Αίγυπτος με 0.653, η Ινδία με 0.595, το Μπαγκλαντές με 0.509, το Πακιστάν με 0.497, ο Νίγηρας με 0.292, η Σιέρρα Λεόνε με 0.273.

Άξιο προσοχής είναι το γεγονός ότι οι τρίτες χώρες βρίσκονται χαμηλά στην αξιολόγηση βάσει και των δύο δεικτών. Εκτός όμως από την ποσοτική αξιολόγηση τους, υπάρχουν και διάφορα ποιοτικά στοιχεία που δεν μπορούν να εκφραστούν με ποσοτικούς δείκτες. Σύμφωνα με το Σωτηρόπουλο, κοινά χαρακτηριστικά στις περισσότερες από τις χώρες αυτές αποτελούν:¹²²

- οι μεγάλες κοινωνικές ανισότητες
- η έλλειψη παραγωγικών βάσεων και η άνιση εκβιομηχάνιση ορισμένων μόνο θυλάκων της οικονομίας
- η απουσία μεσαίας αστικής τάξης
- η ελλιπής εκκοσμίκευση της κουλτούρας

¹²⁰ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ.27

¹²¹ Πηγή: World Development Indicators Database, Παγκόσμια Τράπεζα, Ιούλιος 2004, με στοιχεία δεικτών HDI του 2002. Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ.120, σ.31

¹²² Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ.120, σ. 32-33

- η πολιτική αστάθεια
- η εκτεταμένη φτώχεια
- μεγάλα ποσοστά αναλφαβητισμού και παιδικής θνησιμότητας

Οι «πληβείοι» των τρίτων χωρών, λοιπόν, πρέπει να αντιμετωπίσουν τη ζωή με κατά κεφαλήν εισόδημα γύρω στα 2\$ (1,6€) την ημέρα. Τα κράτη τους δε φαίνεται ότι θα μπορέσουν με κάποιον τρόπο να ορθοποδήσουν, τουλάχιστον προς το παρόν, καθώς, σύμφωνα με στοιχεία των Ηνωμένων Εθνών, διαθέτουν μόνο το 1% του Παγκόσμιου ΑΕΠ,¹²³ δέχονται πολύ μικρή επενδυτική δραστηριότητα από τις αναπτυγμένες χώρες, ενώ επίσης διαθέτουν μόλις το 1% των παγκόσμιων τηλεφωνικών συνδέσεων -και γνωρίζουμε τη σημασία ενός τέτοιου αριθμού για την εποχή μας, την εποχή της επικοινωνίας και της πληροφορίας-.

2.5.3 Οι τρίτες χώρες και οι μορφές εξάρτησης τους από τα αναπτυγμένα κράτη

Ο όρος «εξάρτηση» στην οικονομία και την πολιτική ενός κόσμου, σύμφωνα με το Σωτηρόπουλο (2005), σημαίνει ότι

«η πορεία που ακολουθεί μια οικονομία, δεν προσδιορίζεται από δικές της εγχώριες επιλογές (των πολιτικών ηγετών ή των επιχειρηματιών, για παράδειγμα), αλλά από εξωτερικούς παράγοντες, όπως ζένους επενδυτές, άλλες κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς, και οδηγεί στην ενεργό υπανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου».¹²⁴

Η εξάρτηση λοιπόν μπορεί να είναι αφενός καθαρά οικονομική. Παραδείγματα τέτοιας οικονομικής εξάρτησης από αναπτυγμένες χώρες είναι η εκμετάλλευση, χωρίς την απόδοση της ανάλογης

¹²³ πηγή: UNDP, Human Development Report 1999, *A Human Face for Globalization*. Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005).

O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 56

¹²⁴ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 123, σ. 37

φορολογίας, του πλουτοπαραγωγικού κεφαλαίου των τρίτων χωρών ή η μεταφορά υπερκερδών από τη χώρα παραγωγής της, μια τρίτη χώρα, στο εξωτερικό,¹²⁵ με καταστροφικά βέβαια αποτελέσματα για την οικονομία της αναπτυσσόμενης χώρας.

Η εξάρτηση αυτή μπορεί να είναι ακόμη πολιτική, όπως η περίπτωση της δημιουργίας μιας πολιτικής ελίτ που μπορεί να λειτουργεί ως οικονομική ολιγαρχία για το κράτος, παραδομένη σε ξένα συμφέροντα για το προσωπικό της κέρδος.¹²⁶ Επιπλέον, η εξάρτηση μπορεί να αφορά σε πάγιους ρόλους που αναγκάζονται να παίξουν οι αναπτυσσόμενες χώρες στο σύστημα των παγκόσμιων οικονομικών σχέσεων, και περιλαμβάνουν άνισες συναλλαγές και δανεισμούς από τράπεζες των ισχυρών κρατών ή διεθνείς οργανισμούς, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Οπωσδήποτε όμως, οι δανεισμοί αυτοί εξασθενίζουν ακόμη περισσότερο τις οικονομίες των χωρών του τρίτου κόσμου, ενώ επιπλέον ισχυροποιούν και τους δεσμούς εξάρτησης από τα αναπτυγμένα κράτη.

Ακόμη, χαρακτηριστικό δείγμα πολιτικής εξάρτησης είναι οι δεσμοί, πολιτικοί, οικονομικοί αλλά και πολιτισμικοί, που διατηρούν πολλές αναπτυσσόμενες χώρες με τις «μητροπόλεις» τους στη Δύση, οι οποίοι έχουν τις ρίζες τους στα προηγούμενα χρόνια της αποικιοκρατίας. Ως και οι προσπάθειες που γίνονται μέσω του ΟΗΕ, για μια δίκαιη αντιπροσώπευση των έννομων συμφερόντων των τρίτων χωρών, (μέσω και της ομάδας των 77 κρατών του κόσμου, γνωστής ως G-77), πέφτουν συχνά στο κενό, καθώς και ο ΟΗΕ είναι πολύ συχνά θύμα της ισχνής αντιπροσώπευσης του τρίτου κόσμου στο Συμβούλιο Ασφαλείας.

Εκτός όμως από την εξάρτηση με τη μορφή πολιτικών και οικονομικών, άνισων δεσμών με τα αναπτυγμένα κράτη, έχουμε και κάποιες έμμεσες εξαρτήσεις, με εξίσου όμως καταστροφικές συνέπειες

¹²⁵ Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.
σ. 37

¹²⁶ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 125.

για την ταυτότητα των αναπτυσσόμενων χωρών, την τεχνολογική και την πολιτισμική. Η τεχνολογική εξάρτηση αφορά στην έλλειψη δικών τους τεχνολογικών υποδομών κι ερευνητικών προσπαθειών, καθώς «δανείζονται» τα πάντα από τη Δύση (ευρεσιτεχνίες, εφευρέσεις, τρόπους καλλιέργειας).¹²⁷ Επιπλέον, πολύ σημαντική είναι η πολιτισμική εξάρτηση από τη Δύση, ένα σκέπτεσθαι το οποίο έχει περάσει στους λαούς αυτούς από τα πολύ παλιά χρόνια, για την «ανωτερότητα» οτιδήποτε δυτικού σε σχέση με το εγχώριο.

Ωστόσο, σύμφωνα με το Σωτηρόπουλο,¹²⁸ τα «κακά της μοίρας» των τρίτων χωρών δεν οφείλονται αποκλειστικά σε εξωγενείς παράγοντες, αλλά αποτελούν ένα συνδυασμό εξωγενών όσο και ενδογενών παραγόντων, όπως είναι η γεωγραφική τους θέση, η κουλτούρα τους, οι κοινωνικές τους δομές και οι συσχετισμοί των εσωτερικών πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων.

2.6 Η ΑΦΡΙΚΗ- ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Θεωρείται πως η γεωγραφική θέση της αφρικανικής ηπείρου, ανάμεσα σε δύο ωκεανούς, τον Ατλαντικό και τον Ινδικό, καθώς και η ύπαρξη της ερήμου Σαχάρας, η οποία καλύπτει μια τεράστια έκταση της ηπείρου, ανάλογη της Δ. Ευρώπης, ευθύνεται για το ότι οι αφρικανικοί λαοί δεν ήρθαν σε επαφή με άλλους πολιτισμούς ή με τους τότε αναπτυγμένους λαούς της Μεσογείου και της Ευρώπης και δε δέχτηκαν τις επιρροές τους, πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές.

Με μικρότερες ακτογραμμές από οποιαδήποτε άλλη ήπειρο και πολύ ρηχά νερά, η Αφρική δεν ήταν προσβάσιμη από τα μεγάλα εμπορικά πλοία και το διηπειρωτικό εμπόριο δεν απασχόλησε ποτέ τους

¹²⁷Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 37

¹²⁸Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 127

κατοίκους του τόπου, με προεκτάσεις οικονομικές και πολιτισμικές. Επιπλέον, η έλλειψη πλωτών ποταμών δεν άφηνε περιθώρια επικοινωνίας με τις ακτές, ενώ οι ακανόνιστες βροχοπτώσεις εμπόδιζαν τις μεταφορές μέσω των ποταμών. Ακόμη και οι μεταφορές από την ξηρά ήταν δύσκολες κι επικίνδυνες, καθώς η μύγα τσε τσε έσπερνε το θάνατο σε ανθρώπους και ζώα.

Τέλος, υπήρχε χαρακτηριστική έλλειψη ζώων, οπότε οι μεταφορές γίνονταν κυρίως από ανθρώπους, που χρησιμοποιούνταν ως μεταφορικά μέσα. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι Αφρικανοί να μη γνωρίζουν το άροτρο παρά μόνο στην Αιθιοπία, καθώς και να έχουν έλλειψη λιπασμάτων, πράγμα που καθιστούσε τα ήδη άγονα εδάφη και διαβρωμένα από τις ακανόνιστες βροχοπτώσεις, καταδικασμένα σε πολύ χαμηλή παραγωγή.

Σύμφωνα με τον Jared Diamond¹²⁹(Σωτηρόπουλος, 2005), «η Αφρική δεν αναπτύχθηκε όπως η Ευρώπη και η Κίνα, για τρεις λόγους:

- Πρώτον, γιατί οι Αφρικανοί είχαν στη διάθεσή τους λιγότερους φυσικούς πόρους (...) και μόνο μετά την αύξηση της παραγωγής τροφίμων οι άνθρωποι μπορούν να στρέψουν τις δραστηριότητες τους σε άλλους τομείς.
- Δεύτερον, η Αφρική υστερούσε έναντι της Ευρασίας σε ρυθμούς μετανάστευσης και διάχυσης (diffusion) της γνώσης.
- Ο τρίτος λόγος της υστέρησης της Αφρικής ήταν ο σχετικά μικρός πληθυσμός της».

Επιπλέον, λόγοι όπως το δουλεμπόριο στάθηκαν καθοριστικοί για την καθυστέρηση της ανάπτυξης στην αφρικανική ήπειρο. Για περίπου δέκα αιώνες, η Αφρική τροφοδοτούσε τα σκλαβοπάζαρα, πρώτα

¹²⁹ πηγή: James Diamond, *Guns, Germs and Steel* Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 96-97

τα αραβικά και μετά τα ευρωπαϊκά, με ανθρώπους που συνολικά έφτασαν τα 24 εκατομμύρια, και μόνο μετά το 1807, όταν η Βρετανία απαγόρευσε το δουλεμπόριο, το φαινόμενο άρχισε σιγά σιγά να φθίνει.

Τέλος, η αποικιοκρατία στην αφρικανική ήπειρο είχε πολλές πολιτικές επιπτώσεις. Η Αφρική ανήκε στους Αφρικανούς μέχρι το 1884, οπότε και με τη Συνδιάσκεψη του Βερολίνου χωρίστηκε σε ζώνες επιρροής των ευρωπαϊκών κρατών. Αξίζει να αναφερθεί ότι μόνον η Αιθιοπία και η Λιβερία γλίτωσαν από το να γίνουν αποικίες κάποιας ευρωπαϊκής μητρόπολης, μετά από αιματηρές συγκρούσεις. Στη δυτική Αφρική, όπου οι ντόπιοι παρήγαν αρκετά εμπορεύσιμα αγαθά, τα εδάφη δεν αποσπάστηκαν από αυτούς, ενώ στη γαλλική ισημερινή Αφρική και στο βελγικό Κονγκό¹³⁰ πολλά εδάφη παραχωρήθηκαν σε λευκούς αποίκους, ώστε να αυξηθεί η παραγωγή για εξαγωγές.

Όλα τα είδη διακυβέρνησης που εφαρμόστηκαν, βασίζονταν στον καταναγκασμό και την υπακοή στην ευρωπαϊκή μητρόπολη, ενώ σε πολλές περιπτώσεις κόστισαν πολλές ανθρώπινες ζωές.

¹³¹ Επιπλέον, ο αυθαίρετος διαχωρισμός των Αφρικανών σε φυλές και η χάραξη συνόρων χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι εθνότητες, οι οποίες κατανέμονταν σε δύο ή περισσότερα κράτη, είχαν ως αποτέλεσμα διάφορες πολιτικές συνέπειες,¹³² αλλά και οικονομικές, καθώς σε πολλές περιπτώσεις πολλά κράτη καινούρια δε διέθεταν καλλιεργήσιμη γη ή ορυκτό πλούτο, ώστε να μπορέσουν να αναπτυχθούν.

¹³⁰ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 106-107

¹³¹ Χαρακτηριστικά αναφέρεται η περίπτωση του «Ελεύθερου Κράτους του Κονγκό», όπου περίπου οκτώ εκατομμύρια Αφρικανοί έχασαν τη ζωή τους ή ακρωτηριάστηκαν από τους Βέλγους. Επίσης, αξιομνημόνευτη είναι η γενοκτονία των Herero της Δ. Αφρικής. Ό.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 130.

¹³² Αναφέρεται χαρακτηριστικά ο εμφύλιος πόλεμος του Σουδάν. Ό.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 130.

Ο αφρικανικός χάρτης, λοιπόν, αποτελείται από κράτη με «τεχνητά» οροθετημένα σύνορα. Υποστηρίζεται ότι ένας επιπλέον λόγος (ίσως παράδοξος) για τον οποίο δεν αναπτύχθηκαν τα κράτη αυτά, ήταν η έλλειψη διακρατικών πολέμων, καθώς ο φόβος των ατέρμονων συγκρούσεων οδήγησε στη λήψη απόφασης από τον Οργανισμό Αφρικανικής Ενότητας το 1964 για το πάγωμα των συνόρων που είχαν κληρονομήσει από την αποικιοκρατία.

Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι η Αφρική απέκτησε γεωπολιτική σημασία κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Οι αφρικανικές χώρες που συμμετείχαν στο σκηνικό αυτό, είχαν διάφορες εξαιρετικά βραχυπρόθεσμες ωφέλειες, οικονομικές και πολιτικές, που κυρίως αφορούσαν στην παροχή ασφάλειας από τη χώρα με την οποία συντάσσονταν.

Ωστόσο, ο Bill Waren (Σωτηρόπουλος, 2005) υποστηρίζει πως η αποικιοκρατία είχε και θετικά αποτελέσματα για την κοινωνική και οικονομική πορεία της Αφρικής, καθώς μειώθηκε η παιδική θνησιμότητα, αυξήθηκε ο μέσος όρος ζωής, ενώ τα πλεονάσματα που δημιουργήθηκαν μέσα από οικονομικές δραστηριότητες και τεχνολογικές εφαρμογές, δημιούργησαν ευκαιρίες επανεπένδυσης των κεφαλαίων προς όφελος των αφρικανικών κρατών¹³³.

Ακόμα και με αυτά όμως, δημιουργείται ένα «σήμερα» για την αφρικανική ήπειρο αρκετά δυσοίωνο, καθώς περιλαμβάνει 33 κράτη με μικρά ποσοστά ανάπτυξης, ενώ 300 εκατομμύρια άνθρωποι είναι αναγκασμένοι να ζήσουν με ένα δολάριο την ημέρα. Το προσδόκιμο ζωής συνεχώς μειώνεται, με τη νόσο του αιώνα HIV/AIDS να έχει μολύνει πάνω από 29 εκατομμύρια Αφρικανούς.¹³⁴ Τα ποσοστά είναι απογοητευτικά, καθώς 1/3 των παιδιών δεν τρέφονται κανονικά, ενώ το 40% εξ

¹³³ Bill Warren, “Imperialism: The pioneer of Capitalism, Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ.110

¹³⁴ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 133.

αυτών δε λαμβάνουν ούτε τη στοιχειώδη πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, για το 1/6 του πληθυσμού ο πόλεμος αποτελεί καθημερινότητα.

Η αποτυχία να βελτιωθούν οι οικονομικές επιδόσεις της ηπείρου, σε συνδυασμό με τις άνισες εμπορικές σχέσεις της στην παγκόσμια οικονομία και το εξωτερικό της χρέος, καταδικάζουν την ήπειρο στην αφάνεια, ενώ δεν της δίνουν δυνατότητες ανάπτυξης.

2.7 ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ

Η Λατινική Αμερική εκτείνεται γεωγραφικά από το Βορρά ως τα σύνορα του Μεξικού με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, και προς το νότο μέχρι τη «Γη του Πυρός», την Παταγονία. Βρέχεται ανατολικά από τον Ατλαντικό Ωκεανό και δυτικά από τον Ειρηνικό. Οι Άνδεις διασχίζουν κατά μήκος τις εκτάσεις της, ενώ οι βόρειες ακτές της βρέχονται από τη θάλασσα της Καραϊβικής, όπου και υπάρχει ένα πλήθος τροπικών νησιών, ανάμεσα τους η Κούβα, οι Αντίλλες και οι Μπαχάμες.

Αποτελείται από 26 ανεξάρτητα κράτη, με πανσπερμία εθνοτήτων και φυλών. Υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις στα εισοδήματα των κατοίκων της, τόσο στο εσωτερικό των κρατών της, (πολύ πλούσιοι και πολύ φτωχοί), όσο και μεταξύ των χωρών, καθώς χώρες όπως, για παράδειγμα, η Αργεντινή, η Βραζιλία και η Χιλή, έχουν δέκα φορές μεγαλύτερο κατά κεφαλήν εισόδημα από αυτό της Αϊτής.¹³⁵

Σαφώς η Λατινική Αμερική βρίσκεται σε καλύτερη μοίρα από την αφρικανική ήπειρο, καθώς η ευφορία των εδαφών της και ο φυσικός της πλούτος δημιουργούν καλές προοπτικές ανάπτυξης. Η ύπαρξη μεγάλων ποταμών και οι συνεχείς βροχοπτώσεις ευνόησαν την ανάπτυξη μεγάλων τροπικών

---

¹³⁵ Marie Price, “Latin America: A Geographic Preface”, Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 136

δασών, όπως αυτό του Αμαζονίου. Μια σεβαστή έκταση είναι έρημος, που όμως, ακόμη και αυτή διαθέτει πλούσιο υπέδαφος.

Ωστόσο, ο φυσικός αυτός πλούτος ήταν πάντα αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους ξένους λαούς και προς όφελός τους, κυρίως για τους Ισπανούς και τους Πορτογάλους, οι οποίοι και σταδιακά κατέκτησαν τα εδάφη αυτά από τα τέλη του 15^ο αιώνα και μετά.

Στη Λατινική Αμερική βρίσκουν πεδίο εφαρμογής τόσο μια γενικότερη τάση εκσυγχρονισμού όσο και η τάση της εξάρτησης, η οποία και οφείλεται στο μακρόχρονο καθεστώς αποικιοκρατίας, το οποίο και δημιούργησε ισχυρούς δεσμούς με την ισπανική μητρόπολη. Σήμερα, η εξάρτηση αυτή συνεχίζεται ως ένα βαθμό, αλλά υπάρχουν πολλοί άλλοι εσωτερικοί παράγοντες που καθορίζουν πλέον την πορεία του κάθε κράτους, όπως, είναι για παράδειγμα, οι πολιτικές των εθνικών ελίτ, η πάλη των τάξεων, επιμέρους οικονομικά ζητήματα, οι ιδέες που κυριαρχούν αναφορικά με την πολιτική και την οικονομία, αλλά και παράγοντες που έχουν να κάνουν με το θέμα του πληθυσμού, όπως είναι αυτό της μετανάστευσης, το οποίο και αποτελεί μια εσωτερική «πληγή» για τα λατινοαμερικανικά κράτη.

Μετά τα μέσα του 19^ο αιώνα, η Λατινική Αμερική κάνει μια δυναμική είσοδο στη διεθνή οικονομία, με δυνατά της σημεία την εξαγωγή πρωτογενών προϊόντων όπως ο καφές, η ζάχαρη, οι μπανάνες κι ο χαλκός. Η πολιτική αυτή του εξαγωγικού εμπορίου προσέλκυσε πολλούς ξένους επενδυτές και ο πλούτος που εισέρευσε, βοήθησε στην ανάπτυξη μιας ελαφράς βιομηχανίας και του τομέα των υπηρεσιών, πράγμα που στάθηκε αιτία να δημιουργηθεί μια μεσαία τάξη. Όμως, στο οικονομικό κραχ του 1929, τα λατινοαμερικανικά κράτη δεν μπόρεσαν να αντισταθούν, ακριβώς γιατί το οικονομικό τους μοντέλο αφορούσε αποκλειστικά στις εξαγωγές. Κατά το διάστημα αυτό, η ανεργία πήρε τεράστιες διαστάσεις κι ευνοήθηκαν απολυταρχικά καθεστώτα.

Στα μέσα του 20ού αιώνα, υιοθετήθηκε ένα νέο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο ονομάστηκε «μοντέλο υποκατάστασης εισαγωγών»,¹³⁶ με κύριο στόχο την κατάργηση των εισαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων και την ανάπτυξη υποδομών για την παραγωγή τους στα ίδια τα κράτη της Λατινικής Αμερικής. Το μοντέλο αυτό απέδωσε καρπούς, ιδίως για τα κράτη της Αργεντινής, του Μεξικού και της Βραζιλίας, αλλά δεν επέφερε πραγματική ανάπτυξη των χωρών αυτών, καθώς ο πλούτος μοιράστηκε άνισα κι ενισχύθηκαν ακόμη περισσότερο οι κοινωνικές ανισότητες.

Η δεκαετία του 1990 φέρνει μαζί της βαθιά οικονομική κρίση για τα περισσότερα λατινοαμερικανικά κράτη. Τα ξένα κεφάλαια που εισέρευσαν, επενδύθηκαν βραχυπρόθεσμα σε μετοχές, ενώ οι επενδύσεις άμεσα στη βιομηχανία λιγόστεψαν, πράγμα που έφερε τεράστια οικονομικά προβλήματα μακροπρόθεσμα, με αποκορύφωμα την περίπτωση της οικονομικής κατάρρευσης της Αργεντινής το 2002.

Σήμερα, η εκτεταμένη φτώχεια οδηγεί τους κατοίκους των χωρών σε ανεξέλεγκτη καλλιέργεια της γης, ακόμη και μέσα στα δάση, και εκτεταμένη υλοτομία. Επιπλέον, υπάρχουν τεράστια κύματα εσωτερικής μετανάστευσης στα μεγάλα αστικά κέντρα προς αναζήτηση εργασίας, πράγμα που δημιουργεί πολλά προβλήματα μόλυνσης και υπερπληθυσμού. Ωστόσο, ο 21^{ος} αιώνας φέρνει μαζί του ένα νέο οικονομικό μοντέλο, με στοιχεία κεντροαριστερής και φιλελεύθερης πολιτικής¹³⁷, που αποσκοπεί αφενός στη δημιουργία προϋποθέσεων ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και του εμπορίου, με φιλελεύθερη διάθεση, ενώ από την άλλη μεριά ακολουθεί μια πορεία μείωσης της κοινωνικής ανισότητας, με ταυτόχρονο μέλημα για την προστασία του περιβάλλοντος.

¹³⁶ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α. κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις. Αθήνα: Παπαζήσης*. σ. 156

¹³⁷ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ.136

2.8 Η ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ο όρος «Μέση Ανατολή» δεν αντικατοπτρίζει μια γεωγραφική έκταση με την έννοια που έχουν οι όροι «Αφρική» ή «Λατινική Αμερική», καθώς είναι τεχνητός όρος και δεν αποδίδει την έννοια, για παράδειγμα, μιας ηπείρου. Ωστόσο, ο όρος αυτός δόθηκε ως συνισταμένη ιστορικών και πολιτικών εκτιμήσεων και συμφερόντων. Χαρακτηριστικά, η Βρετανία, κατά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, χρησιμοποίησε τον όρο, για να προσδιορίσει γεωγραφικά μια περιοχή που εκτεινόταν από τον Περσικό Κόλπο έως την Ινδική Χερσόνησο.¹³⁸

Ανάλογα λοιπόν με τα στρατηγικά σχέδια της Βρετανίας αρχικά αλλά και αργότερα των ΗΠΑ, η Μέση Ανατολή ταυτίστηκε με τον όρο «Εγγύς Ανατολή» και περιλαμβάνει τα κράτη της Αιγύπτου, του Σουδάν, της Αιθιοπίας, της Κένυας, του Τζιμπούντι, της Σομαλίας, της Ιορδανίας, της Αραβικής χερσονήσου, του Ιράκ, του Αφγανιστάν και του Πακιστάν. Ο Βρετανικός σχεδιασμός του Τσώρτσιλ περιλαμβάνει επιπλέον τη Λιβύη, το Λιβανο και τη Συρία.¹³⁹

Σύμφωνα με τον W. B. Fisher, τα κράτη της Μέσης Ανατολής χαρακτηρίζονται από «ομοειδείς κλιματολογικές συνθήκες και κοινό πολιτιστικό υπόβαθρο»¹⁴⁰. Βασικό χαρακτηριστικό της περιοχής αποτελεί η έλλειψη υδάτινων πόρων, με μεγάλες διαφορές στη θερμοκρασία και ακανόνιστες βροχοπτώσεις. Η αγροτική καλλιέργεια υφίσταται στις περισσότερες χώρες ως αποτέλεσμα των αρδευτικών έργων. Εκτός από το Λιβανο, την Τουρκία και το Ιράν, οι άλλες χώρες παρουσιάζουν

¹³⁸ G. Kemp & R.E. Harkavy, “Strategic Geography and the Changing Middle East”, Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*, Αθήνα: Παπαζήσης, σ. 176

¹³⁹ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 138.

¹⁴⁰ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 138.

μεγάλη λειψυδρία και το νερό πολλές φορές γίνεται αιτία διενέξεων, καθώς δύο ή περισσότερες χώρες διεκδικούν περιοχές με παροχές νερού, όπως είναι, για παράδειγμα, τα υψώματα Γκολάν.

Επιπρόσθετα, οι διαθέσιμοι ποταμοί, με εξαίρεση το Νείλο, δεν είναι πλωτοί, πράγμα που δυσχεραίνει το εσωτερικό εμπόριο, καθώς αυτό πρέπει να γίνεται μέσω των χερσαίων διαδρομών. Αν προσθέσουμε όμως και τη δυσχέρεια στις μετακινήσεις που προκαλούνται η ερημική έκταση της Σαχάρας, καθώς και τη μικρή διαμετακομιστική ικανότητα και το μεγάλο κόστος των καραβανιών, καταλαβαίνουμε γιατί δεν μπόρεσαν τα κράτη αυτά να αναπτύξουν το εσωτερικό εμπόριο.

Μια ακόμη παράμετρος καθοριστική, που λειτούργησε αρνητικά ως προς την ανάπτυξη, θεωρείται η μη δυνατότητα χρήσης του νερού ως κινητήριας δύναμης για την παραγωγή ενέργειας, η οποία, αντιθέτως, αξιοποιήθηκε κι έφερε τρομακτική ανάπτυξη για τα ευρωπαϊκά κράτη και την Αμερική, που είχαν στη διάθεση τους άφθονους υδάτινους πόρους.

Ωστόσο, οι δρόμοι της Μέσης Ανατολής αποτέλεσαν τις κατεξοχήν εμπορικές διαδρομές για το διεθνές εμπόριο του 16^ο αιώνα. Το 17^ο και 18^ο αιώνα, οι δρόμοι αυτοί άλλαξαν και το εμπόριο γνώρισε ύφεση στα μεσανατολικά κράτη, μέχρι το 19^ο αιώνα, με τη διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ, και τις αρχές του 20ού αιώνα, όταν τα κοιτάσματα πετρελαίου της Μεσοποταμίας επανέφεραν τα κράτη αυτά στο κέντρο του διεθνούς εμπορικού ενδιαφέροντος.

Οσον αφορά στα ιδιαίτερα πολιτισμικά και κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά των μεσανατολικών κρατών, το σύστημά τους έφερε τα χαρακτηριστικά της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, η οποία και, για να διατηρήσει τη δυνατότητα της καλλιέργειας της γης, στην οποία βασιζόταν η οικονομία της, επένδυσε στα μεγάλα αρδευτικά έργα.

Η αυτοκρατορία αυτή δεν ήταν στο σύνολο της μια ισλαμική κοινότητα, αλλά ουσιαστικά ένα σύνολο από κοινότητες με διαφορετικό θρησκευτικό, λειτουργικό και πολιτισμικό χαρακτήρα, που

συνυπήρχαν αρμονικά η μία με την άλλη. Ωστόσο, το 19^ο αιώνα έχουμε την επέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Ρωσία, Αυστρία) στην περιοχή, πράγμα που φέρνει αλλαγές ως προς το καθεστώς εκμετάλλευσης της γης, με πολιτικό-οικονομικές προεκτάσεις, αλλά και πολιτισμικές κι εκπαιδευτικές επιρροές. Τα μεγάλα αστικά κέντρα της αυτοκρατορίας ανθούν.

Η διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας όμως το 19^ο αιώνα δε συνοδεύτηκε από τη δημιουργία ισχυρών κρατών κι αυτό λόγω των επεμβάσεων των Μεγάλων Δυνάμεων. Ένα άλλο αποτέλεσμα των εξωγενών παρεμβάσεων στην περιοχή είναι η δημιουργία της εβραϊκής εστίας στην Παλαιστίνη, η οποία, μετά την εξαγορά μεγάλων εκτάσεων από σιωνιστικές οργανώσεις, ισχυροποίησε την οντότητά της στη Μέση Ανατολή, πράγμα που οδήγησε και στη νομιμοποίηση του κράτους του Ισραήλ και στις τρομακτικές διαστάσεις της τρομοκρατικής δραστηριότητας σήμερα στην περιοχή.

Ο 21^{ος} αιώνας για τη Μέση Ανατολή φέρνει μαζί του μεγάλα ποσοστά αναλφαβητισμού στον ενήλικο πληθυσμό (υπολογίζεται στο 40%), εκτεταμένη φτώχεια και γενικευμένη επιθυμία και τάση για μετανάστευση, ειδικότερα προς τα ευρωπαϊκά κράτη. Ο αιώνας της πληροφορίας για τα μεσανατολικά κράτη δεν μπορεί να σημαίνει χρήση του διαδικτύου για όλους, καθώς το κόστος του Η/Υ παραμένει απαγορευτικό για τους περισσότερους στα κράτη αυτά.¹⁴¹ Η γενίκευση της χρήσης του διαδικτύου καθίσταται επίσης προβληματική λόγω της άγνοιας της αγγλικής, βασικής γλώσσας-εργαλείου του διαδικτύου.

Ωστόσο, οι παραπάνω περιορισμοί δεν εμπόδισαν τις εξτρεμιστικές ισλαμικές οργανώσεις να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία της πληροφορίας, για τη συγκρότηση δικτύων που αποσκοπούν στην οργάνωση τρομοκρατικών ενεργειών.

¹⁴¹ Μόνο το 1,6% του πληθυσμού της Μέσης Ανατολής, που αποτελεί και την ελίτ, μπορεί να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Σύμφωνα με τον Σ. Ρούσσο¹⁴² (Σωτηρόπουλος, 2005), τρία στοιχεία διαμορφώνουν την εικόνα της σύγχρονης Μ. Ανατολής.

- Η επιρροή και, σε κάποιες περιπτώσεις, η βίαιη παρέμβαση των ισχυρών της γης, με στόχο να παρεμποδιστεί η ισχυροποίηση μιας περιφερειακής δύναμης, όπως έγινε, για παράδειγμα, με τη νασερική Αίγυπτο ή το Ιράκ επί καθεστώτος Σαντάμ Χουσεΐν.
- Οι αραβικές ελίτ και η δράση τους, που ουσιαστικά χρησιμοποίησαν τα κράτη ως «εργαλεία» με το συντονισμό πελατειακών σχέσεων και την ενθάρρυνση φυλετικών, εθνοτικών, θρησκευτικών και οικογενειακών πυραμίδων, με συγκεκριμένες δράσεις και συμφέροντα.
- Η αποτυχία των μεσανατολικών κρατών να αναπτυχθούν, παρά την ευκαιρία που τους παρουσιάστηκε τη δεκαετία του 1970, η οποία και έφερε, μαζί με τη γενίκευση της εκπαίδευσης, πολιτική και κοινωνική σταθερότητα και ανάπτυξη. Ωστόσο, η δεκαετία του '80 έρχεται με πολύ δυσοίωνα μηνύματα, καθώς χάνονται όλα τα δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης που λειτουργούσαν μέχρι τότε, ενώ, από την άλλη μεριά, η τεράστια ανεργία ευνοεί την αστυφιλία και τη μετανάστευση.

Ο αιώνας της παγκοσμιοποίησης φέρνει μαζί του ένα νέο χάρτη της Μέσης Ανατολής, που αναδεικνύει ένα πολιτικό Ισλάμ και ζητήματα τεράστιας πολιτικής και κοινωνικής σημασίας, όπως είναι η διαμάχη μεταξύ Παλαιστινών και Ισραηλινών και το ζήτημα ασφαλείας του Περσικού Κόλπου, τα οποία και βρίσκονται στο επίκεντρο του παγκόσμιου πολιτικού σκηνικού.

---

¹⁴² Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 228-230

2.9 Η ΝΟΤΙΑ ΑΣΙΑ

Με τον όρο «Νότια Ασία» πολλοί μελετητές αναφέρονται στις χώρες της Ινδικής Χερσονήσου αλλά και σε χώρες όπως η Σρι Λάνκα και το Νεπάλ, κράτη που γεννήθηκαν ως κρατικές οντότητες μετά τη διάλυση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

Η Νότια Ασία αποτελεί ένα σύνθετο ιστορικό, κοινωνικό, θρησκευτικό και πολιτικό μωσαϊκό, με ευδιάκριτα τα σημάδια της Βρετανικής Αποικιοκρατίας σε όλους τους τομείς οργάνωσης και δράσης των κρατών που την αποτελούν. Για να καταλάβουμε την πολυπλοκότητα αυτήν, αξίζει να αναφέρουμε ότι το ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι που κατοικούν στην Ινδία, μιλούν δεκαπέντε κύριες γλώσσες με εκατοντάδες γλωσσικά ιδιώματα, ενώ, εκτός από τον Ινδουισμό, που αποτελεί τη θρησκεία της πλειοψηφίας του πληθυσμού, υπάρχουν ακόμη χριστιανικές, μουσουλμανικές κοινωνίες, καθώς και οι Σιχ.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε ότι τη μουσουλμανική θρησκεία ασπάζεται η πλειοψηφία του πληθυσμού στο Κασμίρ, ενώ η θρησκεία των Σιχ χαρακτηρίζει το θρησκευτικό αίσθημα της πλειοψηφίας των κατοίκων του Παντζάμπ, δύο περιοχών που αποτελούν αιτία διαμάχης μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν.

Ο διαμελισμός της Ινδικής Χερσονήσου το 1947 στα κράτη που δημιουργήθηκαν, δεν ευνόησε τον ορθολογικό καταμερισμό των εδαφών μεταξύ των κρατών αυτών, ενώ επιπλέον οδήγησε σε αναγκαστικές μαζικές μετακινήσεις από το ένα κράτος στο άλλο. Τα πολύ μικρά εισοδήματα στις αγροτικές περιοχές αλλά και ο πόλεμος του 1971, ο οποίος και κατέληξε με την ανεξαρτησία του Μπαγκλαντές, οδήγησαν στη μεγαλύτερη προσφυγική κρίση που γνώρισε η παγκόσμια ιστορία από το 1950 και μετά. Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την τεράστια ποικιλομορφία σε θρησκευτικές, εθνοτικές και γλωσσικές οντότητες και τις χαοτικές ταξικές διαφορές, δικαιολογούν σε μεγάλο βαθμό την αστάθεια στην περιοχή.

Όσον αφορά στην πολιτική κατάσταση στην περιοχή, πρέπει να πούμε ότι μέχρι και τη δεκαετία του 1990 τα κράτη της Νότιας Ασίας είχαν περάσει σε δημοκρατικές διαδικασίες για την εκλογή των κυβερνήσεών τους, άλλες περισσότερο και άλλες λιγότερο. Μόνο το Πακιστάν έχει ακόμη ολοκληρωτικό καθεστώς, μετά από το πραξικόπημα του στρατηγού Μουσάραφ.¹⁴³

Η Ινδία μάλιστα κατάφερε να οδηγηθεί σε έναν πλουραλισμό αντιπροσώπευσης, καθώς κάποια στιγμή υπήρχαν ενεργά 450 κόμματα. Ωστόσο, τα κόμματα αυτά εξέφραζαν περισσότερο τη γραμμή λαϊκιστών ηγετών, οι οποίοι και καθοδηγούνταν πολιτικά από τις εκάστοτε φυλές, κάστες και φατρίες, τις ισχυρές ελίτ. Η δημαγωγική πολιτική που ακολουθήθηκε, σε καμία περίπτωση δεν εφάρμοσε πολιτικές προς εξάλειψη των ανισοτήτων, παρά μόνον εξυπηρετούσε πελατειακές σχέσεις με τους εκάστοτε ισχυρούς.

Αναφορικά με το Πακιστάν, πρόκειται για ένα κράτος με ιδιόμορφο πολιτικό καθεστώς, μια ιδιάζουσα δημοκρατία, που όμως στηρίζει την ισχύ της στις στρατιωτικές δυνάμεις της χώρας, τις οποίες εκφράζουν οι στρατιωτικές ελίτ και παρεμβαίνουν σε περίπτωση αστάθειας του πολιτικού σκηνικού. Το Πακιστάν, παρόλη τη θρησκευτική ομοιογένεια που παρουσιάζει, το 97% των κατοίκων είναι μουσουλμάνοι, αποτελεί ένα μωσαϊκό από πλευράς φυλετικών ομάδων, γεγονός που απειλεί πολλές φορές τη διατήρηση της κρατικής οντότητας του.

Ωστόσο, μια πολύ σημαντική παράμετρος όσον αφορά στην κοινωνική οργάνωση, είναι η δημιουργία της κοινωνίας των πολιτών και των ποικίλων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, που δημιουργήθηκαν λόγω ακριβώς της εκτεταμένης φτώχειας και της τάσης της κεντρικής εξουσίας προς το συγκεντρωτισμό. Τα παραπάνω όργανα, που προέκυψαν ακριβώς ως αντίδραση στην

¹⁴³ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 244

περιθωριοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού, πολιτικά και κοινωνικά, επιτελούν δράσεις κοινωνικής πρόνοιας και υπηρεσιών.

Από το 1972 και μετά εμφανίστηκε στο προσκήνιο κι ένα ακόμη κράτος, το Ανατολικό Πακιστάν, γνωστό σήμερα ως Μπαγκλαντές. Το νεοσύστατο κράτος είχε να αντιμετωπίσει πολλά προβλήματα οικονομικά, κοινωνικά αλλά και εξωτερικής πολιτικής. Το πολιτικό του καθεστώς στηρίζεται στην εφαρμογή του στρατιωτικού νόμου, ενώ κατά καιρούς έγιναν διάφορες δολοφονίες πολιτικών προσώπων. Με τεράστια εσωτερικά προβλήματα διαφθοράς, αδυνατεί να δώσει λύση στη γενικευμένη φτώχεια που μαστίζει την περιοχή.

Όσον αφορά τώρα στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής, χαρακτηριστικό είναι ότι και οι τρεις χώρες, από το 1985 και μετά, υιοθέτησαν πολιτικές φιλελεύθερης οικονομίας χωρίς εμπορικούς περιορισμούς, με στόχο την ένταξή τους στην παγκόσμια οικονομία. Ωστόσο, οι αναπτυξιακές πολιτικές που τέθηκαν σε εφαρμογή στην περιοχή της Νότιας Ασίας, δεν έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, καθώς ενέτειναν τη φτώχεια, τη διαφθορά και το εξωτερικό χρέος. Παρόλα αυτά, ενθαρρυντική είναι η πορεία της Ινδίας ως προς την ανάπτυξη λογισμικού, καθώς εμφανίζει μια δυναμική στην παγκόσμια αγορά. Τα μεγέθη είναι σημαντικά, αφού το 1998-99 η Ινδία σημείωσε αύξηση του ετήσιου κατά κεφαλήν ΑΕΠ κατά 4,6%.¹⁴⁴ Βέβαια, το γεγονός αυτό δε σημαίνει ότι ο πλούτος αυτός μοιράστηκε στα ίσα σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, καθώς οι τεράστιες οικονομικές ανισότητες παραμένουν.

¹⁴⁴ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 276

Πάντως, αν λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι η Ινδία και το Πακιστάν διατηρούν πυρηνικά όπλα, καταλαβαίνουμε πόσο σημαντική είναι η αναγκαιότητα ύπαρξης σταθερότητας και ανάπτυξης στην περιοχή.

2.10 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Το πρόβλημα της φτώχειας

Οι χώρες του Τρίτου Κόσμου διακρίνονται από μεγάλα ποσοστά απόλυτης φτώχειας, πράγμα που σημαίνει ότι στερούνται τα δύο βασικά πράγματα που χρειάζεται ο άνθρωπος για να ζήσει, τροφή και στέγη. Στην εποχή λοιπόν της αφθονίας για τον αναπτυγμένο κόσμο, 840 εκατομμύρια άνθρωποι στον πλανήτη πεινούν. Η πείνα εμποδίζει τη σωστή ανάπτυξη του οργανισμού στις μικρές ηλικίες και, σε κάποιες περιπτώσεις, μπορεί να οδηγήσει και στο θάνατο. Αυτοί οι άνθρωποι δεν μπορούν να είναι παραγωγικοί, ακόμη και αν ξεπεράσουν κάποια στιγμή το πρόβλημα της πείνας, με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σε ένα φαύλο κύκλο φτώχειας που προκαλεί πείνα και το αντίστροφο.

Σε όλα αυτά πρέπει να προσθέσουμε και το τεράστιο πρόβλημα της εξάπλωσης του AIDS για τις τριτοκοσμικές χώρες και ιδιαίτερα στην υποσαχαρική Αφρική, οι κάτοικοι των οποίων πέφτουν θύματα του παγκόσμιου εμπορίου, καθώς δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση ούτε στα φτηνά φάρμακα αντιμετώπισης του ιού.

Είναι πολυτέλεια λοιπόν να μιλάμε για εκπαιδευτικές και τεχνολογικές υποδομές στα κράτη αυτά, όταν υπάρχουν μεγάλα και βασικά προβλήματα επιβίωσης. Αν αναλογιστούμε όμως ότι τα αναπτυγμένα κράτη στηρίζουν την πρόοδο τους στην εκπαίδευση και στην τεχνολογία, υποστηρίζοντας την πρόσβαση των πολιτών τους σ' αυτά, καταλαβαίνουμε πως τα τεράστια ποσοστά αναλφαβητισμού που αντιμετωπίζουν οι Τρίτες Χώρες, αποτελούν ουσιαστική τροχοπέδη για την ανάπτυξή τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι η εκπαίδευση των γυναικών συμβάλλει σημαντικά στη μείωση της παιδικής θνησιμότητας, αλλά και δημιουργεί προϋποθέσεις για δημοκρατικές κοινωνίες και θεσμούς. Ακόμη,

σύμφωνα με μελέτες έχει βρεθεί ότι ένα έτος εκπαίδευσης αυξάνει τα εισοδήματα των ανθρώπων κατά 10%.¹⁴⁵

Επιπλέον, οι μεγάλες ταξικές ανισότητες που παρατηρούνται στις χώρες αυτές, επιτείνουν το πρόβλημα της φτώχειας.

Οι πολιτικές ανάπτυξης προσεγγίζονται πότε από τη σκοπιά της νεοφιλελεύθερης οικονομίας, με πολιτικές ανοικτού εμπορίου και στήριξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, και πότε με πολιτικές στενού κρατικού παρεμβατισμού, καθώς η οικονομική εξάρτηση από τις αναπτυγμένες χώρες, κρίνεται ότι δεν ωφελεί. Ωστόσο, όλες οι παραπάνω πολιτικές δεν έχουν φέρει ακόμη τα επιθυμητά αναπτυξιακά αποτελέσματα για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου.

Σύμφωνα με την προσέγγιση του Amartya Sen, (Σωτηρόπουλος, 2005),¹⁴⁶ οι δημοκρατικές κυβερνήσεις μπορεί να είναι το κλειδί για την αντιμετώπιση της πείνας, καθώς υφίστανται μια μορφή ελέγχου των κυβερνώντων από το εκλογικό σώμα, πράγμα που τους αναγκάζει στη λήψη κάποιων μέτρων, για την αποφυγή μιας λαϊκής κατακραυγής. Ο εκδημοκρατισμός λοιπόν των κοινωνιών, σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας στις χώρες αυτές, δημιουργεί ελπίδες ανάπτυξης.

¹⁴⁵ Σωτηρόπουλος, Δ. Α. κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 337

¹⁴⁶ Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις, υπ. 145, σ. 298

Η μόλυνση του περιβάλλοντος

Πολλές από τις αναπτυσσόμενες χώρες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στα διάφορα καιρικά φαινόμενα, καθώς δεν έχουν, αλλά και, λόγω φτώχειας, δεν μπορούν να έχουν τις κατάλληλες υποδομές, για να τα αντιμετωπίσουν. Τυφώνες, πλημμύρες αλλά και ξηρασίες, καθώς και το πρόσφατο tsunami, αποτελούν μεγάλη πληγή για τις χώρες αυτές, ενώ αντίστοιχα καιρικά φαινόμενα στην αναπτυγμένη Δύση θα ήταν αντιμετωπίσιμα.

Επιπλέον όμως, η γενίκευση της βιομηχανίας στα αναπτυγμένα κράτη και ο καταναλωτισμός έχουν αρνητικά αποτελέσματα για το παγκόσμιο περιβάλλον. Από τη μια μεριά λοιπόν η αυξημένη θερμοκρασία του πλανήτη, που προκαλείται από τους αυξημένους ατμοσφαιρικούς ρύπους, και από την άλλη η καταστροφή των δασών, είτε για υλοτομία είτε για οικοπεδοποίηση και γεωργία, καταργεί ουσιαστικά τη δυνατότητα εξισορρόπησης και αναμένονται περιβαλλοντικές αλλαγές που θα πλήξουν ολόκληρο τον πλανήτη. Ανάμεσα σε αυτές, το λιώσιμο των πάγων στους πόλους αναμένεται να απειλήσει πυκνοκατοικημένες περιοχές του Τρίτου Κόσμου, καθώς αυτές θα βρεθούν κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.¹⁴⁷

Η δημιογραφική αύξηση και η εξάντληση των φυσικών πόρων

Βάσει στοιχείων, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, το 1/5 του πληθυσμού του πλανήτη, σχεδόν όλοι τους κάτοικοι χωρών του Τρίτου Κόσμου, δεν είχε πρόσβαση σε πόσιμο νερό, ενώ 25.000 άνθρωποι πέθαιναν κάθε μέρα από μολυσματικές ασθένειες που σχετίζονται με την κατανάλωση νερού ακατάλληλου προς πόση. Επιπλέον, οι χώρες που έπασχαν από έλλειψη υδάτινων πόρων,

¹⁴⁷ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ. Α. κ.ά (2005). *Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα:

Παπαζήσης. σ. 301

υπολογίζονταν την ίδια περίοδο σε 28.¹⁴⁸ Το τραγικό όμως είναι ότι η κατάσταση αναμένεται να επιδεινωθεί και οι ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι, όπως η καλλιεργήσιμη γη και το πόσιμο νερό, να μειωθούν, λόγω της δημογραφικής αύξησης σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική υποβάθμιση των περιοχών αυτών. Χαρακτηριστικά, υπολογίζεται ότι μέχρι το 2025 οι χώρες αυτές θα φτάσουν τις 52, με το πρόβλημα του νερού να απασχολεί έναν πληθυσμό που θα αγγίζει τα 3 δισεκατομμύρια κατοίκους.¹⁴⁹

Το σενάριο προβλέπει ότι οι ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι θα γίνουν αντικείμενο διαμάχης τόσο μεταξύ κρατών όσο και μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών στρωμάτων, πράγμα που δυστυχώς δε φαίνεται να απέχει και πολύ από τη σημερινή πραγματικότητα.

Η νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων

Η γενίκευση της φτώχειας, ο αναλφαβητισμός και οι προκλητικές πολιτικές από πλευράς των αναπτυγμένων χωρών που επιφέρουν σταδιακά την όλο και μεγαλύτερη περιθωριοποίηση των κρατών του Τρίτου Κόσμου, σε συνδυασμό με ένα πλήθος άλλων παραγόντων που έχουν να κάνουν με την κουλτούρα του κάθε λαού, έχουν συντελέσει στην επανάκαμψη της θρησκείας ως πολιτικής δράσης.

Η πολιτική χρήση της θρησκείας, ως κινητήριας δύναμης για το ξύπνημα των συνειδήσεων με κάποιο σκοπό, δημιουργεί μια τεράστια απειλή και διαμορφώνει μια καινούρια τάξη πραγμάτων καθόλου ευοίωνη για τις αναπτυγμένες χώρες. Μοντέλα θρησκευτικών κινημάτων όπως του «μεταρρυθμιστή του κόσμου» ή του «κατακτητή του κόσμου» δημιουργούν μια συγκρουσιακή δυναμική που πολλές φορές είναι ανεξέλεγκτη. Μεταξύ των δύο αυτών θρησκευτικών σχημάτων με εξτρεμιστική δράση βρίσκονται η Χαμάς και η Χεζμπολάχ.

¹⁴⁸ Βλ. Σωτηρόπουλος, Δ. Α κ.ά (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης. σ. 303

¹⁴⁹Ο.π., Ο Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις , υπ. 148

Βέβαια, εκτός από αυτή την οπτική, θεωρείται ότι κάποια θρησκευτικά κινήματα που εφάρμοσαν τη δράση τους σε συνδυασμό με δημοκρατικές διαδικασίες, όπως, για παράδειγμα, αυτό του πολιτικού Ισλάμ, λειτούργησαν παιδευτικά και συντέλεσαν στην ανάπτυξη των κοινωνιών.

Ένα ακόμη στοιχείο της νέας τάξης πραγμάτων αποτελεί η τρομοκρατία. Οι νέες μορφές τρομοκρατίας που έρχονται στο προσκήνιο, έχουν πολλές φορές εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα, αλλά δεν είναι και λίγες οι περιπτώσεις τρομοκρατίας με θρησκευτική βάση. Η νέα μορφή τρομοκρατίας, όπως η Ισλαμική, έφερε στο φως καινούριες διαστάσεις για τις έννοιες της ειρήνης και του πολέμου, με καινούριο φιλοσοφικό υπόβαθρο, καθώς ανέδειξε ως βασική μονάδα την κοινότητα και όχι το άτομο. Κατάργησε κάθε μορφή προσωπικού ωφελιμισμού, που σηματοδοτούσε και τα όρια του ορθολογισμού των αναπτυγμένων χωρών. Αυτό που επιδιώκεται πλέον, είναι η δικαιοσύνη που θα αποδοθεί με κάθε τίμημα, καθώς η πράξη της αυτοχειρίας αποτελεί για τους Ισλαμιστές το δρόμο για την κατάκτηση μιας θέσης στον παράδεισο.

Η επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου είχε σημαντικές επιπτώσεις σε όλους εκείνους τους μηχανισμούς που στηρίζουν τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, ενώ προκάλεσε αισθήματα ανασφάλειας, με αποτέλεσμα να τεθούν προτάσεις για αστυνόμευση σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την αδυναμία των διεθνών θεσμών να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της εποχής, καθώς και όλοι οι πόλεμοι που μαίνονται λόγω εθνοτικών, φυλετικών και θρησκευτικών διαφορών, έχουν τεράστιες επιπτώσεις για τα αναπτυσσόμενα κράτη. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται το πρόβλημα των προσφύγων, με μεγάλο οικονομικό και κοινωνικό βάρος τόσο για τις τρίτες χώρες όσο και για τον αναπτυγμένο κόσμο, ο οποίος είναι και στις περισσότερες περιπτώσεις ο τόπος προορισμού.

2.11 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε μια προσπάθεια να δοθεί μια σαφής εικόνα των κρατών εκείνων που για όλους αυτούς τους λόγους, ιστορικούς, γεωγραφικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς, πολιτισμικούς και πολιτικούς, δεν κατάφεραν να έχουν μια αναπτυξιακή πορεία ανάλογη του αναπτυγμένου κόσμου. Μάλιστα, τα βασικά προβλήματα επιβίωσης στα περισσότερα από τα κράτη αυτά θέτουν ζητήματα όπως είναι αυτό της ελεύθερης διακίνησης της πληροφορίας σε δεύτερη μοίρα.

Ωστόσο, όπως είδαμε, η ανάπτυξη που προσδοκούν οι χώρες αυτές, περνά μέσα από το δρόμο της εκπαίδευσης του πληθυσμού, βασικού καναλιού για την τροφοδότηση της έρευνας και της τεχνολογίας. Πρέπει λοιπόν να δούμε πώς θα μπορούσε να επιτευχθεί η διευκόλυνση της διάδοσης των ιδεών στις χώρες αυτές, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τις σημαντικές δυσκολίες και προβλήματα που παρουσιάζουν τόσο στις τεχνολογικές υποδομές όσο και στο μορφωτικό επίπεδο των πληθυσμών τους. Σίγουρα πάντως, ένα δυτικό μοντέλο προσέγγισης της πνευματικής ιδιοκτησίας και των βάσεων δεδομένων σαν αυτό που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση με την Οδηγία 96/9/EK, θα μπορούσε να σημαίνει «πνευματικό θάνατο» για τις αναπτυσσόμενες χώρες και σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσε να ενθαρρύνει την ανάπτυξη των κρατών αυτών, καθώς για την Ε.Ε. ο κύριος «αντίπαλος» που πρέπει να ανταγωνιστεί, είναι η αμερικανική υπεροπλία στην τομέα της κατασκευής βάσεων δεδομένων, κι έτσι περιθωριοποιεί τον υπόλοιπο κόσμο και πολύ περισσότερο τις αναπτυσσόμενες χώρες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο τρίτο κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε τις σχέσεις των αναπτυσσόμενων χωρών με το παγκόσμιο σύστημα Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Μελέτες για την προστασία των βάσεων δεδομένων σε διάφορες χώρες θα αποτελέσουν και το αντικείμενο αυτού του κεφαλαίου, καθώς και οι αντιδράσεις που αρχίζουν να διαφαίνονται στο προσκήνιο από πλευράς της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας και άλλων φορέων υπέρ των απανταχού φτωχών του πλανήτη, με στόχο την ευημερία των λαών στις αναπτυσσόμενες χώρες και την προστασία τους από μονοπωλιακές τακτικές δυτικού τύπου.

3.2 ΜΕΛΕΤΕΣ -ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ WIPO

Η προστασία των πρωτότυπων βάσεων δεδομένων είναι εδραιωμένη και ισχύει σε παγκόσμια κλίμακα, καθώς προστατεύεται από διεθνείς νομοθετικές διατάξεις, όπως είναι η Σύμβαση της Βέρνης, η Συμφωνία TRIPS και η Συνθήκη WCT.

Προκειμένου όμως για την υιοθέτηση ενός καινούριου πλαισίου νομικής προστασίας για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων που θα ισχύει και για τις αναπτυσσόμενες χώρες, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO) εκπόνησε έξι μελέτες που αφορούν στην ανάλυση των ιδιαιτεροτήτων κάποιων περιπτώσεων αναπτυσσόμενων χωρών, ώστε να αντιληφθούν ποια θα είναι τα αποτελέσματα θεμελίωσης ενός δικαιώματος προστασίας ειδικότερα για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων, για τις χώρες αυτές. Οι μελέτες, πέντε εκ των οποίων¹⁵⁰ υποβλήθηκαν στην έβδομη

¹⁵⁰ Πρόκειται για τα έγγραφα SCCR/7/2, 3, 4, 5, 6.

συνεδρία της Επιτροπής (Standing Committee on Copyright and Related Issues¹⁵¹) το Μάιο του 2002 και η έκτη¹⁵² στην όγδοη συνεδρία της Επιτροπής το Νοέμβριο του 2002, διαφοροποιούνται ως προς το συμπέρασμα του αν θα πρέπει ή όχι τελικά να προχωρήσει ο WIPO στο θέμα της υιοθέτησης ενός *sui generis* παγκόσμιου βεληνεκούς.

3.2.1 Η περίπτωση της Ινδίας (Standing Committee on Copyright and Related Rights SCCR/7/5).

Το θέμα λοιπόν της υιοθέτησης ή όχι για τις αναπτυσσόμενες χώρες ενός δικαιώματος προστασίας ανάλογης αυτής του ευρωπαϊκού *sui generis*, συζητήθηκε στην Έβδομη Συνεδρία του WIPO, που πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη, 13-17 Μαΐου του 2002, η οποία βασίστηκε στη μελέτη με θέμα «Μια μελέτη για τα αποτελέσματα της προστασίας των μη πρωτότυπων βάσεων δεδομένων για τις αναπτυσσόμενες χώρες: Η εμπειρία της Ινδίας»,¹⁵³ μια έρευνα που διεξήχθη από τον Phiroz Vandrevala, (πρόεδρο της Εθνικής Ένωσης Λογισμικού κι Εταιρειών Παροχής Υπηρεσιών στο Νέο Δελχί, “National Association of Software and Service Companies-NASSCOM”). Επιχειρήθηκε μια ανάλυση της πολιτικής που ακολουθεί το ινδικό κράτος στον τομέα της διαχείρισης των δεδομένων που παράγονται,

¹⁵¹ Όπως έχουμε ήδη αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο πρόκειται για φόρουμ υπό την αιγίδα του WIPO στα πλαίσια του οποίου γίνονται οι συζητήσεις για τα θέματα της Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Βλ. Tabuchi, Helga. *International Protection of Non-Original Databases; Studies on the Economic Impact of Non-Original Databases* [online].

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/codata02/03invited/Tabuchi/Tabuchi_CODATA_ejournal.pdf> [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Δεκέμβρη 2005].

¹⁵² Πρόκειται για το έγγραφο SCCR/8/6

¹⁵³ Βλ.(SCCR/7/5) Phiroz, Vandrevala. (2002). *A Study on the Impact Of Protection Of Unoriginal Databases On Developing Countries: Indian Experience* [online]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights (SCCR). May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_5.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

του βαθμού εμπορευματοποίησης που μπορούν να έχουν οι εγχώριες βάσεις δεδομένων, και των ωφελειών που μπορεί να αποκομίσει η Ινδία από την κατασκευή και διάθεση των βάσεων αυτών σε ένα καθεστώς νομικό, ανάλογο αυτού που θεμελιώνει η Ευρωπαϊκή Οδηγία 96/9/EK.

Από τη μελέτη αυτή προκύπτει ότι:¹⁵⁴

- Το 80% των ινδικών βάσεων δεδομένων προκύπτουν από τον κυβερνητικό χώρο.
- Ένα ποσοστό μάλλον μικρό, γύρω στο 40% αυτού του 80% των κυβερνητικών δεδομένων, μπορεί να είναι προσβάσιμο για το κοινό, ενώ το υπόλοιπο 60% αναφέρεται ως απόρρητη πληροφόρηση που έχει να κάνει με θέματα άμυνας ή έρευνας για κρατικούς σκοπούς.
- Η ιδιωτική πρωτοβουλία φαίνεται μπλοκαρισμένη προς το παρόν κι αυτό έχει ως αποτέλεσμα η τεκμηριωμένη, οργανωμένη πληροφόρηση σχετικά με θέματα βιομηχανίας να είναι δυσεύρετη.
- Λόγω της κυβερνητικής προέλευσής τους, τα δεδομένα αυτά δεν είναι εύκολο να γίνουν εμπορεύσιμα. Η μη εμπορευματοποίησή τους είναι αποτέλεσμα τόσο της προσπάθειας της κυβέρνησης να ενισχύσει την έρευνα, και για το λόγο αυτό φροντίζει για τη διάχυση των δεδομένων αυτών, όσο και του γεγονότος ότι τα δεδομένα στα οποία αναφερόμαστε, δεν έχουν δεχτεί επεξεργασία κι έτσι χρειάζεται να αναλυθούν και να οργανωθούν, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν.

---

¹⁵⁴ SCCR/7/5 Phiroz Vandrevala. (2002) *A Study on the Impact Of Protection Of Unoriginal Databases On Developing Countries: Indian Experience* [online]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights (SCCR). May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/scr/pdf/scr7_5.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

- Ο παραδοσιακός ισχυρισμός ότι ένα ισχυρότερο πλαίσιο προστασίας θα διευκόλυνε τη διάδοση της τεχνολογίας στις αναπτυσσόμενες χώρες, δε φαίνεται να πείθει στην περίπτωση αυτή, καθώς το θέμα- κλειδί είναι τα δεδομένα αυτά καθαυτά. Οπότε ένα σύστημα ανάλογο του *sui generis* για την Ινδία δε φαίνεται ιδιαίτερα πιθανό να επιλεγεί.
- Υπάρχουν τομείς της ινδικής βιομηχανίας βάσεων δεδομένων που μπορούν να παράγουν ιδιαίτερα ανταγωνιστικά προϊόντα, όπως, για παράδειγμα, τα δεδομένα παραδοσιακής γνώσης (traditional knowledge data),¹⁵⁵ τα γενωματικά δεδομένα (genomic data)¹⁵⁶ και δεδομένα που αφορούν στην τεχνολογία της πληροφόρησης¹⁵⁷.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα που αποδεικνύει την ανταγωνιστικότητα και την εξαιρετική σημασία των παραπάνω τομέων-δεδομένων, αποτελεί η αποτυχημένη προσπάθεια των Η.Π.Α να κατοχυρώσουν ως ευρεσιτεχνία μια ιατρική διαδικασία για την ίαση των πληγών, καθώς το CSIR (Council of Scientific and Industrial Research) στην Ινδία έκανε ένσταση παραθέτοντας επιπλέον 32 πηγές, μερικές εκ των οποίων χρονολογούνται πριν από 100 χρόνια, η παλαιότητα των οποίων αποδείκνυε και την ανάλογη παλαιότητα της ιατρικής διαδικασίας που υπήρχε από χρόνια στον πλούτο της παραδοσιακής ινδικής ιατρικής.¹⁵⁸ Θεωρείται λοιπόν πως υπάρχει τεράστια εμπορική δυνατότητα σε

---

¹⁵⁵ Ο ινδικός πολιτισμός είναι ένας από τους παλαιότερους, γι' αυτό και φέρνει μαζί του μια πληθώρα στοιχείων για διάφορους τομείς που έχουν να κάνουν με πρακτικές της καθημερινής ζωής, και αντικατοπτρίζουν την κουλτούρα του λαού και τη γνώση που έχει κερδίσει μέσα από την περιδιάβασή του στους αιώνες.

¹⁵⁶ Η Ινδία χαρακτηρίζεται από μια ποικιλία εθνοτήτων, με διαφορετικά και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά φυλών. Στη μελέτη χαρακτηρίζεται ως «γενετική πισίνα» και θεωρείται ότι μπορεί να έχει ενδιαφέρον για τους απανταχού γενετικούς επιστήμονες και ιδιαίτερα οικονομικά οφέλη για τη χώρα.

¹⁵⁷ Δεν είναι τυχαίο ότι η Ινδία χαρακτηρίζεται ως η χώρα των μαθηματικών. Μια τέτοια προϊστορία της δίνει ένα ευοίων προβάδισμα για την ανάπτυξη τεχνολογικών εφαρμογών.

¹⁵⁸ Bl. SCCR/7/5 Phiroz Vandrevala. (2002). *A Study on the Impact Of Protection Of Unoriginal Databases On Developing Countries: Indian Experience* [online]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights (SCCR). May 13-17,

αυτούς τους τύπους δεδομένων και θα μπορούσαν να μετουσιωθούν σε βάσεις δεδομένων μεγάλης επιστημονικής και εμπορικής σημασίας. Το μόνο που απομένει, είναι να εξεταστεί αν το νομικό πλαίσιο προστασίας των μη πρωτότυπων βάσεων στην Ινδία θα επέτρεπε την αποτελεσματική προστασία των δεδομένων αυτών και θα στήριξε την ανάπτυξη της κατασκευαστικής δραστηριότητας βάσεων δεδομένων στη χώρα.

Όσον αφορά στο καθεστώς νομικής προστασίας των βάσεων δεδομένων λοιπόν στο ινδικό κράτος, τα συστήματα που βρίσκονται σε ισχύ, αναλύονται ως εξής:

- της Πνευματικής Ιδιοκτησίας (Copyright): υπάρχει η Ινδική Πράξη Πνευματικής Ιδιοκτησίας του 1957 (Indian Copyright Act), η οποία αναγνωρίζει ότι οι συλλογές και οι ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων θεμελιώνουν δικαίωμα προστασίας ως «καλλιτεχνικά έργα». Επιπλέον, η Ινδία ακολουθεί το δόγμα του «ιδρώτα του προσώπου», αναγνωρίζοντας το κριτήριο του κόπου, του χρόνου και του κόστους, εκτός από αυτό της «πρωτοτυπίας».
- του νόμου περί συμβάσεων.
- της Πράξης για την Τεχνολογία της Πληροφόρησης του 2000 (Information Technology Act): εδώ έχουμε έναν εξαιρετικά ευρύ ορισμό της έννοιας «βάση δεδομένων», οι οποίες μπορεί να περιλαμβάνουν οποιοδήποτε τύπο δεδομένων σε ψηφιακή μορφή. Η προστασία επεκτείνεται στα ίδια τα δεδομένα, ενώ δεν προβλέπεται τίποτε για τη δίκαιη χρήση (fair use) υπέρ επιστημονικών ή εκπαιδευτικών σκοπών, κάτι που ίσχυε όμως με την Πράξη Πνευματικής Ιδιοκτησίας του 1957.

Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_5.pdf. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

- των τεχνολογικών μέτρων

Η μελέτη καταλήγει ότι το παραπάνω νομικό πλαίσιο προστασίας είναι ανεπαρκές για τη στήριξη του συστήματος παραγωγής βάσεων δεδομένων στην Ινδία, ενώ προτείνει να εξεταστούν οι παράμετροι που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ένα ειδικής φύσης δικαίωμα και για την ινδική επικράτεια.

Επισημαίνεται βέβαια ότι υπάρχει το πρόβλημα της πρόσβασης στα δεδομένα από την ακαδημαϊκή κι επιστημονική κοινότητα (και ως προς αυτό προτείνεται να υπάρξουν εξαιρέσεις), αλλά «αφυδατώνεται», υπό την έννοια ότι η πολλά υποσχόμενη βιομηχανία στην Ινδία μπορεί και πρέπει να ανθίσει, καθώς και ότι αυτή είναι η συνήθης τακτική απέναντι σε αυτό που φέρεται να έρχεται απειλητικά από την αναπτυγμένη Δύση. Όλα αυτά, καταλήγει η μελέτη, πρέπει να υποστηριχθούν, κι ένα πιο ισχυρό πλαίσιο προστασίας ίσως θα μπορούσε να βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση.

3.2.2 Η περίπτωση της Κίνας (Standing Committee on Copyright and Related Rights- SCCR/7/6)

Η μελέτη με τίτλο «Η Οικονομική Επίδραση της Προστασίας της Βάσης Δεδομένων στην Κίνα» (“Economic Impact of the Protection of Database in China”), πραγματοποιήθηκε από τον Zheng Shengli, καθηγητή Νομικής. Ξεκινώντας από την ανάλυση του status quo αναφορικά με την παραγωγή βάσεων δεδομένων στην Κίνα, η μελέτη εξετάζει την επίδραση που θα είχε το δικαίωμα sui generis για το κινεζικό κράτος.

Αρχικά, δίνεται μια εικόνα της κατάστασης, νομικής, οικονομικής, επιχειρηματικής, που αφορά στις βάσεις δεδομένων στην Κίνα. Σύμφωνα λοιπόν με στοιχεία που παρατίθενται, η παραγωγή των βάσεων δεδομένων στην Κίνα αρχίζει στο τέλος της δεκαετίας του '70. Το 1984 η Κίνα γίνεται μέλος της Διεθνούς Επιτροπής Βάσεων Δεδομένων (International Database Committee). Το 1984 κατασκευάζονται με κρατικά μέσα 134 βάσεις, ενώ την ίδια περίοδο έχουμε και πολλές πολυεθνικές να επενδύουν στον τομέα των βάσεων. Στη δεκαετία του '90, ο τομέας γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη και

φτάνουμε σήμερα να έχουμε βάσεις δεδομένων κινεζικής προέλευσης που καλύπτουν όλα τα γνωστικά πεδία.

Οι παραγωγοί βάσεων δεδομένων στην Κίνα προέρχονται από τρεις χώρους:

- τις πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες
- επαγγελματικά ερευνητικά κέντρα τεκμηρίωσης και πληροφόρησης
- την ιδιωτική πρωτοβουλία ή κρατικές εταιρείες ανάπτυξης πληροφορικής.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη, το μοντέλο χρέωσης για τη χρήση των υπηρεσιών πληροφόρησης λειτουργεί ήδη στην Κίνα, καθώς το 11,2% των κινεζικών ιστοσελίδων (30% προέρχεται από το χώρο των εμπορικών ιστοσελίδων και 18% από τις ιστοσελίδες ερευνητικών κι εκπαιδευτικών ιδρυμάτων) χρεώνουν με κάποιο ποσό την πρόσβαση των χρηστών στις on-line βάσεις δεδομένων.

Όσον αφορά στο λογισμικό που χρειάζεται για την παραγωγή των βάσεων, η έρευνα αναφέρει ότι η Κίνα αγοράζει το λογισμικό από το εξωτερικό, με κυρίαρχες παραγωγούς τις αναπτυγμένες χώρες, δαπάνη εξαιρετικά μεγάλη (5 δις γιεν το χρόνο), η οποία επιπλέον αυξάνεται κατά 25% κάθε χρόνο.

Επιπρόσθετα, η μελέτη αναφέρεται στην έλλειψη ενός αξιόπιστου νομικού πλαισίου για την ενίσχυση της ανάπτυξης των βάσεων δεδομένων, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγάλη πειρατεία στο εσωτερικό της χώρας. Ωστόσο, η κινεζική κυβέρνηση διάκειται σαφώς υπέρ της ανάπτυξης των συνθηκών εκείνων που θα οδηγήσουν τη χώρα στη στροφή προς μια κοινωνία με ισχυρές βάσεις πληροφορικής και υπηρεσιών πληροφόρησης.

Η μελέτη αναγνωρίζει αφενός την ανάγκη ενίσχυσης της επενδυτικής δραστηριότητας στον τομέα των βάσεων στην Κίνα, αλλά επισημαίνει επιπλέον την προβληματική του θέματος όσον αφορά στην επίδραση της προτεινόμενης Συνθήκης του WIPO σε τομείς όπως:

- οι υπηρεσίες πληροφόρησης μέσω διαδικτύου

Η διαδικασία της αναζήτησης στο διαδίκτυο (search) απαιτεί τη μεταφορά όλων των περιεχομένων μιας ιστοσελίδας στο σύστημα αναζήτησης για ευρετηρίαση. Η προεργασία της διαδικασίας της αναζήτησης έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση πινάκων δρομολόγησης (routing tables). Ένας παροχέας δικτύου (network provider) μπορεί να διεκδικήσει ιδιοκτησιακό δικαίωμα στους πίνακες δρομολόγησης, με αποτέλεσμα να μπορεί αυτός να ελέγχει τον τρόπο διάχυσης των πληροφοριών δρομολόγησης και, στην περίπτωση μάλιστα που αυτός αποτελεί μονοπωλιακή δύναμη, μπορεί να χρεώνει υψηλές τιμές πλοιόγησης, με σοβαρότατες συνέπειες για την ελεύθερη και γενικευμένη χρήση του διαδικτύου από όλους.

Η καινούρια πραγματικότητα που επιχειρεί να εισαγάγει το προτεινόμενο σχέδιο συνθήκης του WIPO, αφορά στην καθιέρωση μιας καινούριας πραγματικότητας, κατά την οποία «κάθε ιστοσελίδα πληροί τις προϋποθέσεις, για να ορίζεται ως βάση δεδομένων»¹⁵⁹. Αυτό σημαίνει πως η δημιουργία ευρετηρίου για τα περιεχόμενα μιας ιστοσελίδας από μια μηχανή αναζήτησης (καθώς πολλές βάσεις δεδομένων δε διαθέτουν μηχανές αναζήτησης, πράγμα όμως απαραίτητο για τη διαδικασία της αναζήτησης), δεσμεύεται από τους περιορισμούς που θέτει η προτεινόμενη συνθήκη WIPO και υπό αυτό το καθεστώς θεωρείται αφαίρεση και χρήση περιεχομένου βάσης δεδομένων, και άρα δεν μπορεί να γίνει χωρίς άδεια.

---

¹⁵⁹ Shengli, Zheng (2002). *The Economic Impact of the Protection of Database in China* [online]. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/scer/pdf/scer7_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

Επιπλέον, όσον αφορά στη χρήση συνδέσμων (links και κυρίως image και frame links), η προτεινόμενη συνθήκη δεν επιτρέπει την χωρίς άδεια χρήση τους και τη θεωρεί ως παραβίαση των δικαιωμάτων του κατασκευαστή της βάσης.

Όλοι μπορούμε να φανταστούμε πως μια τέτοια πραγματικότητα θα καθιστούσε τον κόσμο λιγότερο δημιουργικό.

- **η εκδοτική δραστηριότητα**

Όσον αφορά την εκδοτική δραστηριότητα στην Κίνα, η μελέτη επισημαίνει τον κίνδυνο οι εγχώριοι κατασκευαστές βάσεων δεδομένων, οι οποίοι είναι κυρίως κυβερνητικοί παράγοντες και οργανισμοί, να χρησιμοποιήσουν το δικαίωμα που θα τους δίνει η προτεινόμενη συνθήκη ιδιωτικοποίησης των βάσεων τους ή ανάθεσης του υλικού τους σε ιδιωτικές εταιρείες, με αποτέλεσμα ένα αρκετά υψηλό κόστος για την προσπέλασή του.

Επίσης, η μελέτη αναφέρει ότι η προτεινόμενη συνθήκη WIPO, καθώς δεν πρόκειται να αντικαταστήσει καμία άλλη μορφή παρεχόμενης προστασίας, θα οδηγήσει σε μια διπλή μορφή προστασίας για τα προστατευόμενα έργα, καθώς όλο και περισσότερα θα περιλαμβάνονται σε βάσεις δεδομένων. Εξάλλου, η μελέτη επισημαίνει τον κίνδυνο η προτεινόμενη συνθήκη, καθώς θα προστατεύει όλων των ειδών τα δεδομένα, ακόμη και αυτά που δεν προστατεύονται βάσει copyright, να ενισχύσει τους κατασκευαστές συνθετικών δεδομένων να «πωλούν» τα δεδομένα αυτά κατευθείαν σε βάσεις δεδομένων.

Ακόμη, η μελέτη αναφέρεται στην επίδραση που θα έχει η προτεινόμενη συνθήκη στην υπό αλλαγή διαδικασία της κινεζικής εκδοτικής δραστηριότητας. Στα πλαίσια λοιπόν αυτής της αλλαγής, εκτός από την ιδιωτική πρωτοβουλία στον τομέα αυτό, σημειώνεται και αυτή της δημιουργίας μιας ψηφιακής βιβλιοθήκης (digital library), της SSreader, με περισσότερα από 250.000 ηλεκτρονικά βιβλία on-line, με

ένα σχετικά μικρό αντίτιμο για τους χρήστες της. Η ψηφιακή βιβλιοθήκη μπορεί να δημοσιεύει καινούρια έργα, αλλά και να δέχεται έργα που έχουν ήδη εκδοθεί. Σύμφωνα με τη μελέτη λοιπόν, αν ισχύσει η προτεινόμενη συνθήκη, η εξαγωγή και χρήση αυτών των έργων θα είναι παράνομη στο μέλλον, ενώ θα ενισχυθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία.

- **η εκπαιδευτική διαδικασία**

Η Κίνα, σύμφωνα με τη μελέτη, ξοδεύει πολλά χρήματα για την ανώτατη εκπαίδευσή της σε σχέση με το Ακαθάριστο Εθνικό της Προϊόν. Χαρακτηριστικά αναφέρεται¹⁶⁰ ότι η ετήσια εθνική δαπάνη για την ανώτατη εκπαίδευση (δημόσια πανεπιστήμια) στις Η.Π.Α αποτελεί περίπου το 28% του κατά κεφαλήν A.E.P. (per capita GDP) της για την ανώτατη εκπαίδευση, ενώ η Κίνα φτάνει το ποσοστό του 94% για τη δημόσια ανώτατη εκπαίδευση στο εσωτερικό της.

Ένας άλλος παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη, σύμφωνα με τη μελέτη, είναι τα πενιχρά εισοδήματα των εκπαιδευτικών και των ανθρώπων που παρέχουν τις διάφορες τεχνικές υπηρεσίες. Αυτοί οι άνθρωποι θα έπρεπε να διαθέσουν πολλά χρήματα, σε σχέση με τα εισοδήματά τους, για να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων που θα προστατεύονται βάσει της καινούριας προτεινόμενης νομοθεσίας.

---

¹⁶⁰ Shengli, Zheng (2002). *The Economic Impact of the Protection of Database in China* [online]. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα ιδιωτικά πανεπιστήμια στην Κίνα δεν είναι πολλά, αλλά επιπλέον δεν ασχολούνται και ιδιαίτερα με την επιστημονική και τεχνολογική έρευνα, δείχνουν τη μεγάλη σημασία που δίνει το κινεζικό κράτος στην προώθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας ως θεμέλιου λίθου για την ενίσχυση της επιστημονικής έρευνας, που δε φείδεται εξόδων για την εκπαίδευση, παρά τα πενιχρά εισοδήματα των πολιτών του.

- **η επιστημονική και τεχνολογική έρευνα**

Επειδή οι περισσότερες ακαδημαϊκές βάσεις δεδομένων που διατίθενται online, είναι ιδιαίτερα ακριβές, τα διάφορα εκπαιδευτικά κι ερευνητικά ιδρύματα αγοράζουν τις βάσεις αυτές παρέχοντας τη δυνατότητα στους ανθρώπους που ανήκουν σε αυτά τα ιδρύματα (φοιτητές, προσωπικό), να έχουν ελεύθερη πρόσβαση σ' αυτές, συνδεδεμένοι σε ένα τοπικό δίκτυο LAN. Η προτεινόμενη συμφωνία αφενός θα απέτρεπε τους τελικούς χρήστες του LAN να παρέχουν κάποιο αντίγραφο ενός τμήματος της βάσης σε άλλους, μια διαδικασία που όλοι γνωρίζουμε ότι, σε συνδυασμό με το σχολιασμό των επιστημονικών αντικειμένων, αποτελεί διαδικασία εξαιρετικής σημασίας για την επιστημονική κι ερευνητική δραστηριότητα. Αφετέρου, η συμφωνία θα καθιέρωνε ένα «σύστημα πληρωμής με τη χρήση» (pay per use system), κάτι πολύ διαφορετικό από τη μέχρι τώρα ακολουθούμενη τακτική στα συστήματα χρέωσης στην Κίνα, κι επιπλέον εξαιρετικά δαπανηρό.

Η μελέτη υποστηρίζει πως η υιοθέτηση της προτεινόμενης συμφωνίας για τις βάσεις δεδομένων θα μείωνε κατά πολύ τη δυνατότητα δημιουργίας συλλογών και ελεύθερης διακίνησης της πληροφορίας, με αποτέλεσμα οι τελικοί χρήστες (φοιτητές, ερευνητική κι επιστημονική κοινότητα) να χρειάζονται περισσότερο χρόνο και χρήματα για την πρόσβαση στις πληροφορίες που τους ενδιαφέρουν.

Επιπλέον, το ισχυρό δικαίωμα προστασίας πιθανότατα θα αποτελούσε αιτία απομάκρυνσης των πολύτιμων κυβερνητικών δεδομένων από το δημόσιο κτήμα, καθώς πολλές κυβερνητικές εταιρείες, όπως προβλέπεται, θα εκποιήσουν τα δεδομένα τους στην ιδιωτική πρωτοβουλία.

- οι κινεζικές ψηφιακές βιβλιοθήκες

Η μελέτη θεωρεί τις ψηφιακές βιβλιοθήκες ως «γιγάντιες, ανοιχτές και με δυνατότητες αναζήτησης, πληροφοριακές βάσεις δεδομένων».¹⁶¹ Αρχικά, επισημαίνει ότι το σύστημα που αποδίδει στους δημιουργούς αυτά που δικαιούνται (μέσω copyright, για παράδειγμα) για τα έργα τους που εκτίθενται online στο διαδίκτυο, είναι μάλλον αμφίβολης αποτελεσματικότητας. Επιπλέον, μια πολιτική διαχείρισης αδειών για τα έργα της συλλογής της ψηφιακής βιβλιοθήκης ίσως να ήταν αναποτελεσματική λόγω του τεράστιου όγκου του υλικού της. Ένας ακόμη παράγοντας για την έλλειψη ενός υγιούς συστήματος διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων στην Κίνα, είναι και το γεγονός ότι δεν υπάρχουν επίσημα εξουσιοδοτημένες επαγγελματικές κοινότητες διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων, ενώ το Κινεζικό Κέντρο Προστασίας Πνευματικών Δικαιωμάτων δεν έχει ασχοληθεί ακόμη με άλλες μορφές υλικού πέραν της έντυπης.

Αν λοιπόν η ψηφιακή βιβλιοθήκη θεωρηθεί βάση δεδομένων, θα ισχύσουν οι ρυθμίσεις που αφορούν σε αυτές.

---

¹⁶¹ Shengli, Zheng (2002). *The Economic Impact of the Protection of Database in China* [online]. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/scr/pdf/scr7_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

- η πρόσβαση του κοινού στην κυβερνητική πληροφόρηση

Η μελέτη προτείνει να ληφθεί πρόνοια σε οποιοδήποτε μοντέλο προστασίας τελικά νιοθετηθεί, να υπάρχουν σαφείς εξαιρέσεις για τα κυβερνητικά δεδομένα, τα οποία θα πρέπει οπωσδήποτε να ανήκουν στο δημόσιο κτήμα.

Σύμφωνα με την FOIA (Freedom of Information Act-Πράξη της Ελευθερίας της Πληροφόρησης), στην Αμερική, αλλά και στην Κίνα, με ειδικούς νόμους, οι πολίτες των χωρών αυτών δικαιούνται πρόσβασης στα κυβερνητικά δεδομένα. Στην Κίνα, τα δεδομένα αυτά μπορούν να αφορούν στη λειτουργία και σε άλλα στοιχεία σχετικά με διάφορες δημόσιες υπηρεσίες, ενώ, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Νόμου Προστασίας των Δικαιωμάτων των Καταναλωτών, μπορούν να έχουν πρόσβαση σε δεδομένα που αφορούν στην καθημερινή ζωή, τη δημόσια υγεία, την ασφάλεια των καταναλωτών, περιβαλλοντικούς κινδύνους, κυβερνητικές δαπάνες, σχέσεις εργασίας, ζητήματα οικονομίας, φορολογίας, εξωτερικής πολιτικής και άμυνας.

Ωστόσο, σύμφωνα¹⁶² με το Νόμο Προστασίας Εθνικών Απορρήτων (Law on the Protection of National Secrets), το άρθρο 10 του Νόμου Προστασίας Θεμιτού Ανταγωνισμού (Law on the Protection of Fair Competition) και τον Νόμο για την Προστασία Επιστημονικών και Τεχνολογικών Απορρήτων,

¹⁶² Shengli, Zheng (2002). *The Economic Impact of the Protection of Database in China* [online]. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

δε δημοσιεύονται πληροφορίες, όπως, για παράδειγμα, αυτές που αφορούν στην εθνική ασφάλεια ή σε εσωτερικούς κανόνες και μυστικές πληροφορίες οργάνωσης των εταιρειών.

Βέβαια, η μελέτη επισημαίνει τον κίνδυνο οι κυβερνητικοί παράγοντες να φέρνουν στο φως της δημοσιότητας μόνο τις πληροφορίες για τις οποίες δεσμεύονται από το νόμο. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι η κυβέρνηση δεσμεύεται από τη νομοθεσία να συγκεντρώνει και να καθιστά προσβάσιμες τις κυβερνητικές πληροφορίες με τη μορφή κυβερνητικών βάσεων δεδομένων.

Το σενάριο που φαίνεται ιδιαίτερα πιθανό, έχει ως εξής: η κυβέρνηση, λόγω έλλειψης χρημάτων και άμεσων κινήτρων για τη συλλογή και δημοσιοποίηση των πληροφοριών που δεν υποχρεούται να δημοσιεύσει, μετά την υιοθέτηση του ειδικής φύσης δικαιώματος, θα προωθήσει συνεργασία βάσει συμβολαίου με ιδιωτικές εταιρείες, οι οποίες και θα έχουν την ευθύνη, την οικονομική και αυτή της διαχείρισης των βάσεων που θα κατασκευάσουν με τα κυβερνητικά δεδομένα.

Το παραπάνω σενάριο με την υιοθέτηση του *sui generis*, σύμφωνα με τη μελέτη, μπορεί να έχει θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Τα θετικά αφορούν στην οικονομία που μπορούν να κάνουν οι κυβερνήσεις με τη μετάθεση των εξόδων αυτών στις ιδιωτικές εταιρείες, καθώς και στην αποτελεσματικότητα της όλης κατάστασης για το ότι τελικά πληροφορίες που θα έπεφταν στην αφάνεια, σίγουρα τώρα θα είναι προσβάσιμες με κάποιον τρόπο. Τα αρνητικά τώρα αποτελέσματα έχουν να κάνουν αφενός με τη βέβαιη προοδευτική μείωση των δεδομένων που θα εισέρχονται στο δημόσιο κτήμα, καθώς και με τον τρόπο που τα κυβερνητικά δεδομένα που άλλοτε ήταν διαθέσιμα δωρεάν στο κοινό, θα είναι πλέον προσβάσιμα. Τέλος, ένα πολύ σημαντικό αρνητικό αποτέλεσμα που μπορεί να προκύψει από μια ενδεχόμενη τέτοια συνεργασία, είναι η δημιουργία μονοπωλιακών ή ολιγοπωλιακών καθεστώτων στην πληροφόρηση, καθώς η σχέση συμβολαίου μεταξύ των δύο μερών και τα καθαρά οικονομικά κίνητρα της συνεργασίας μπορεί να εμποδίσουν τη δημιουργία και άλλων πληροφοριακών καναλιών για τη διάχυση των κυβερνητικών πληροφοριών και σε άλλες πηγές.

Επισημαίνοντας λοιπόν η μελέτη το αρνητικό αποτέλεσμα που θα έχει η προστασία ειδικής φύσης για την πρόσβαση στις πληροφορίες γενικότερα, τονίζει την ανάγκη θέσπισης ειδικών νομικών ρυθμίσεων για την Κίνα που θα καθιστούν ελεύθερη την πρόσβαση στην κυβερνητική πληροφόρηση.

- **τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα, όπως η ελευθερία της έκφρασης και η ιδιωτικότητα.**

Το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφόρηση, σύμφωνα με τη μελέτη, αποτελεί μέρος της ελευθερίας του λόγου ή αλλιώς της ελευθερίας της έκφρασης.¹⁶³ Η ελευθερία της έκφρασης αποτελεί αντικείμενο προστασίας, σύμφωνα με το Σύνταγμα της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, και οι πολίτες της μπορούν ελεύθερα

«να εκφράζουν και να μεταφέρουν τα περισσότερα γεγονότα χωρίς περιορισμούς».¹⁶⁴

Κατ' επέκταση, η ελευθερία του λόγου συνεπάγεται και την

«ελεύθερη συλλογή, αποδοχή και κατανόηση για όλα τα είδη γεγονότων και ιδεών».¹⁶⁵

Ένας νόμος λοιπόν που θα προστατεύει τα γεγονότα *per se*, και θα εγκαθιστά ευνοϊκές συνθήκες για τη δημιουργία μονοπωλίων στην πληροφόρηση, πράγμα που υφίσταται βάσει του Σχεδίου Συμφωνίας του WIPO, μπορεί να κριθεί ως αντισυνταγματικός.

¹⁶³ Shengli, Zheng (2002). *The Economic Impact of the Protection of Database in China* [online]. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

¹⁶⁴ Ο.π., The Economic Impact of the Protection of Database in China , υπ. 163

¹⁶⁵ Ο.π., The Economic Impact of the Protection of Database in China , υπ. 163

3.2.3 Οι χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής (Standing Committee on Copyright and Related Rights-SCCR/8/6)

Στη μελέτη που διεξήχθη από τον Andre Lopez με θέμα «Η Επίδραση Προστασίας των μη-πρωτότυπων Βάσεων Δεδομένων στις χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής»,¹⁶⁶ βρίσκουμε αναλύσεις για την κατάσταση της παραγωγής βάσεων δεδομένων στις χώρες αυτές, καθώς κι επιχειρήματα για την ύπαρξη ή μη της ανάγκης θέσπισης ενός δικαιώματος *sui generis* για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων στις χώρες αυτές.

Η παραγωγή των βάσεων δεδομένων στη Λατινική Αμερική και στις χώρες της Καραϊβικής λοιπόν, σύμφωνα με τη μελέτη, δεν έχει να επιδείξει σημαντικές επιδόσεις στην κλίμακα του παγκόσμιου εμπορίου για τις βάσεις δεδομένων. Σύμφωνα με στοιχεία του Gale Directory of Databases για το 2001, η Νότια Αμερική παρήγαγε βάσεις δεδομένων σε ποσοστό μόλις 0,2 %¹⁶⁷ της παγκόσμιας παραγωγής, γεγονός που καθιστά τις χώρες αυτές περισσότερο εισαγωγείς βάσεων δεδομένων παρά εξαγωγείς.

Οσον αφορά στην ιδιωτική πρωτοβουλία των χωρών αυτών, είναι προσανατολισμένη στην παραγωγή βάσεων δεδομένων με «τοπικό» κυρίως ενδιαφέρον. Ο δημόσιος τομέας, πανεπιστήμια κι ερευνητικά ιδρύματα, είναι αυτός που καλύπτει περισσότερο τομείς γενικότερου ενδιαφέροντος, καθώς και τομείς στους οποίους η ιδιωτική πρωτοβουλία απουσιάζει.

---

¹⁶⁶ Lopez, André (2002). *The Impact of Protection of Non-Original Databases on the Countries of Latin America and the Caribbean* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. November 4-8, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/scrc/pdf/scrc_8_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

¹⁶⁷ Ο.π., The Impact of Protection of Non-Original Databases on the Countries of Latin America and the Caribbean, υπ. 166.

Σύμφωνα με στοιχεία της μελέτης, η δυνατότητα χρήσης του Η/Υ και πρόσβασης στο διαδίκτυο είναι πολύ μικρή στις χώρες αυτές σε σχέση με τα αντίστοιχα επίπεδα των αναπτυγμένων χωρών. Αξιόλογα συμπεράσματα προκύπτουν από τον πίνακα¹⁶⁸ που ακολουθεί:

ΣΕΙΡΑ ΚΑΤΑΤΑΞΗΣ (NRI)	ΧΩΡΑ	ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ
1	Η.Π.Α	6.05
2	ΙΣΛΑΝΔΙΑ	6.03
3	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	5.91
4	ΣΟΥΗΔΙΑ	5.76
5	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	5.68
6	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	5.68
7	ΔΑΝΙΑ	5.96
8	ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	5.47
9	ΑΥΣΤΡΙΑ	5.32
10	ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	5.31
32	ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ	4.01

¹⁶⁸ Lopez, André (2002). *The Impact of Protection of Non-Original Databases on the Countries of Latin America and the Caribbean* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. November 4-8, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr_8_6.pdf. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

34	ΧΙΛΗ	4
37	ΟΥΡΟΥΓΟΥΑΗ	3.80
38	ΒΡΑΖΙΛΙΑ	3.79
44	ΜΕΞΙΚΟ	3.58
45	ΚΟΣΤΑ ΡΙΚΑ	3.57
46	ΤΡΙΝΙΔΑΤ ΚΑΙ ΤΟΜΠΑΓΚΟ	3.52
47	ΔΟΜΙΝΙΚΑΝΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	3.52
48	ΠΑΝΑΜΑΣ	3.42
50	ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	3.41
52	ΠΕΡΟΥ	3.38
55	ΕΛ ΣΑΛΒΑΔΟΡ	3.30
56	ΤΖΑΜΑΪΚΑ	3.29
57	ΚΟΛΟΜΒΙΑ	3.29
63	ΠΑΡΑΓΟΥΑΗ	3.15
67	ΒΟΛΙΒΙΑ	3.04
68	ΓΟΥΑΤΕΜΑΛΑ	3
69	ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ	2.83
71	ΕΚΟΥΑΔΟΡ	2.65
72	ΟΝΔΟΥΡΑ	2.64

Ο παραπάνω πίνακας,¹⁶⁹ σύμφωνα με τη μελέτη, εκφράζει τη δυνατότητα που έχει η καθεμία από τις χώρες αυτές, συμμετοχής στον Κόσμο του Διαδικτύου και την ετοιμότητας της να εισέλθει στη «νέα οικονομία».¹⁷⁰ Από την κατάταξη των παραπάνω χωρών λοιπόν, προκύπτει ότι στις πρώτες θέσεις κατάταξης βρίσκονται, όπως ήταν φυσικό, αναπτυγμένες χώρες, όπως οι Η.Π.Α. και τα διάφορα ευρωπαϊκά κράτη, ενώ χώρες της Λατινικής Αμερικής βρίσκονται στις τελευταίες θέσεις με ποσοστό αποτελεσματικής χρήσης του διαδικτύου (Networked Readiness) μικρότερο από το ήμισυ εκείνου των αναπτυγμένων χωρών.

Στη μελέτη εκφράζεται η ιδέα ότι η προοπτική ένταξης των αναπτυσσόμενων χωρών στη νέα οικονομία μπορεί να γίνει πραγματικότητα, εφόσον επιτευχθεί η διάδοση των τεχνολογιών της πληροφορίας (Information Computer Technology-ICT) σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και η άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου των λαϊκών στρωμάτων.

¹⁶⁹ Όπου NRI: **Network Readiness Index** = Ευρετήριο με κριτήριο κατάταξης των χωρών σύμφωνα με τη δυνατότητα χρήσης του Διαδικτύου (ευκολία, ταχύτητα, αποτελεσματικότητα). Πηγή: Kirkman et al (2002), Bl. Lopez, André (2002). *The Impact of Protection of Non-Original Databases on the Countries of Latin America and the Caribbean* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. November 4-8, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO.

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr_8_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

¹⁷⁰ Ο όρος «νέα οικονομία» (“new economy”), αφορά στο πέρασμα από την βιομηχανική παραγωγή ως μέσο ανάπτυξης της οικονομίας των χωρών, στην πληροφορία και κατ’ επέκταση στην τεκμηριωμένη Γνώση. Bl. Lopez, André (2002). *The Impact of Protection of Non-Original Databases on the Countries of Latin America and the Caribbean* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. November 4-8, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr_8_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

Οι ισχύουσες νομοθεσίες για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής αφορούν στην προστασία των βάσεων δεδομένων που πληρούν το κριτήριο της πρωτοτυπίας¹⁷¹ στη συλλογή και οργάνωση των πληροφοριών τους, κι οπωσδήποτε η προστασία αυτή δεν επεκτείνεται στα δεδομένα per se. Νομική προστασία για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων στην ευρύτερη περιοχή υπάρχει μόνο στο Μεξικό. Πρόκειται για ένα νόμο ο οποίος δέχεται σφοδρή κριτική από τους Μεξικανούς νομικούς, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι ο νόμος αυτός έρχεται σε αντίθεση με το Νόμο του Μεξικού για την Πνευματική Ιδιοκτησία (Mexican Law on Copyright).

Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν συλλεγεί, «δε συντρέχει λόγος συγκεκριμένου οικονομικού ή κοινωνικού συμφέροντος»¹⁷² για τη θέσπιση της προστασίας που προτείνεται από τον WIPO (Draft Treaty 1996) για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων. Προτείνει όμως τη συνέχιση του διαλόγου μεταξύ των ενδιαφερόμενων πλευρών, προκειμένου να βρεθεί η φόρμουλα που θα ικανοποιεί τα συμφέροντα των κατασκευαστών, χωρίς να θίγονται τα δικαιώματα πρόσβασης των πολιτών στην πληροφόρηση.

3.2.4 Η μελέτη για τις αναπτυσσόμενες χώρες και τις χώρες που βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο (Standing Committee on Copyright and Related Rights-SCCR/7/2)

¹⁷¹ Η προστασία στις χώρες αυτές όπως έχει ήδη αναφερθεί, αφορά στις εξής ισχύουσες νομοθετικές ρυθμίσεις: **Συμφωνία TRIPS** (Agreement on Trade- Related Aspects of Intellectual Property Rights- 1994), WIPO Copyright Treaty (**WCT-1996**) και το **Σύμφωνο της Καρταχένα** (Cartagena Accord), μεταξύ Βολιβίας, Κολομβίας, Εκουαδόρ, Περού και Βενεζουέλας.

¹⁷² Bl. Lopez, André (2002). *The Impact of Protection of Non-Original Databases on the Countries of Latin America and the Caribbean* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. November 4-8, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr_8_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

Ο Yale M. Braunstein, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια, στη μελέτη με τίτλο «Οικονομική Επίδραση της Προστασίας των Βάσεων Δεδομένων στις Αναπτυσσόμενες Χώρες και στις Χώρες σε Μετάβαση» (“Economic Impact of Database Protection in Developing Countries and Countries in Transition”), χρησιμοποίησε εργαλεία οικονομικής ανάλυσης για μετρήσεις που θα δικαιολογούσαν ένα συμπέρασμα θετικό ή μη, ως προς το θέμα της θέσπισης του προτεινόμενου από τον WIPO ειδικής φύσης δικαιώματος, παγκόσμιου βεληνεκούς.

Εξετάζοντας αυτή τη μελέτη, θα μπορούσαμε ίσως να πούμε ότι ο συγγραφέας προσεγγίζει το θέμα από καθαρά οικονομική πλευρά, κυρίως των κινήτρων για τους κατασκευαστές των βάσεων, χωρίς να λαμβάνει ιδιαίτερα υπόψη τις ανησυχίες που εκφράζονται για τις επιπτώσεις που θα είχε η ισχυρή προστασία στην πρόσβαση στην πληροφορία, και ειδικότερα για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Καθοριστικής σημασίας για τα δικά μας συμπεράσματα είναι η θέση-κλειδί που εκφράζεται στο τέλος της μελέτης, κι έχει ως εξής:

«η ισχυρή προστασία των βάσεων δεδομένων χωρίς πολλούς περιορισμούς ή εξαιρέσεις, θα ενθαρρύνει την ανάπτυξη της τοπικής παραγωγής των βάσεων δεδομένων στις αναπτυσσόμενες χώρες, σε μερικές εκ των οποίων ήδη υπάρχει». ¹⁷³

Όσον αφορά στην ιδέα ότι πιθανόν οι αναπτυσσόμενες χώρες θα πρέπει να τύχουν κάποιας ειδικής μεταχείρισης στην πρόσβασή τους στην πληροφόρηση, καθώς αυτή θεωρείται βασικός παράγοντας ανάπτυξης των κοινωνιών, ο Braunstein προτείνει μια προσέγγιση «δύο χρεώσεων», μετά από

---

¹⁷³ SCCR/7/2 Braunstein, Yale M. [2002]. *Economic Impact of Database Protection in Developing Countries and Countries in Transition* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_2.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

διακανονισμούς μεταξύ των ενδιαφερόμενων πλευρών, κατά την οποία οι αναπτυσσόμενες χώρες θα μπορούν να έχουν μικρές χρεώσεις.

Ωστόσο, θεωρεί ότι «ένας καθαρός, ακριβής ορισμός»¹⁷⁴ για την προστασία των βάσεων δεδομένων, θα μπορούσε να ενθαρρύνει την ανάπτυξή τους, πράγμα που ίσως σημαίνει ότι ο συγγραφέας πιστεύει ότι ο ορισμός που υπάρχει στην πρόταση του WIPO και βασίζεται σε αυτόν της Οδηγίας 96/9/EK, είναι αρκετά ευρύς και ασαφής.

3.3 ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΒΑΣΕΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΩΣ ΘΕΜΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ATZENTA ΤΟΥ WIPO

3.3.1 Η SCCR 3/2 (Standing Committee on Copyright and Related Rights) για την προστασία των βάσεων δεδομένων στις αφρικανικές χώρες.

Η «Έκθεση της Περιφερειακής Συνδιάσκεψης για τα Αφρικανικά κράτη για την Προστασία των Βάσεων Δεδομένων και την Προστασία των Δικαιωμάτων των Οργανισμών Ευρείας Ζώνης» (“Report of the Regional Roundtable for African Countries on the Protection of Databases and on the Protection of the Rights of Broadcasting Organizations”)¹⁷⁵ συγκροτήθηκε στην Περιφερειακή Διάσκεψη του

¹⁷⁴ SCCR/7/2 Braunstein, Yale M. [2002]. *Economic Impact of Database Protection in Developing Countries and Countries in Transition* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_2.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

¹⁷⁵ Βλ. SCCR/3/2 Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. (1999) Report of the Regional Roundtable for African Countries on the Protection of Databases and on the Protection of the Rights of Broadcasting Organizations, held in Cotonou, from June 22 to 24, 1999 [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. *Agenda Item 4: Protection of Databases; Protection of the Rights of Broadcasting Organizations*. November 16-20, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.wipo.int/documents/en/meetings/1999/sccr_99/pdf/sccr3_2.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 29 Νοέμβρη 2005].

Cotonou (22-24 Ιουνίου 1999) και υποβλήθηκε εκ μέρους διαφόρων αφρικανικών κρατών¹⁷⁶ προς συζήτηση στην αναπτυξιακή ατζέντα του WIPO.

Η Έκθεση συζητήθηκε κατά την Τρίτη Συνεδρία της Επιτροπής (Standing Committee on Copyright and Related Rights SCCR 3/2-), στη Γενεύη, (16-22 Νοεμβρίου, 1999). Εκεί εκφράστηκαν οι ανησυχίες των αφρικανικών χωρών για τις συνέπειες που θα μπορούσε να έχει ένα ισχυρότερο σύστημα προστασίας των βάσεων δεδομένων για την έρευνα και την εκπαίδευση στα κράτη αυτά, καθώς και η επιθυμία να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στην οικονομική δυνατότητα που παρουσιάζουν βάσεις δεδομένων Παραδοσιακής Γνώσης και Λαογραφίας (Φολκλόρ).

Ακόμη, θεωρούν ότι στην περίπτωση υιοθέτησης ενός μοντέλου ισχυρότερης προστασίας για τις βάσεις δεδομένων, θα πρέπει να προβλέπονται αναγκαστικές άδειες, ώστε να διασφαλίζεται η πρόσβαση στην πληροφορία, της ακαδημαϊκής κι επιστημονικής κοινότητας, αλλά επιπλέον να μην υπάρχει επέκταση του δικαιώματος προστασίας σε αυτά καθαυτά τα δεδομένα.

3.3.2 Η SCCR 3/6 για την προστασία βάσεων δεδομένων για τα κράτη της Ασίας και του Ειρηνικού

Η Τρίτη Συνεδρία της Επιτροπής (SCCR-Standing Committee on Copyright and Related Rights) στη Γενεύη, περιέλαβε επιπλέον στην ατζέντα του WIPO το θέμα της προστασίας των βάσεων δεδομένων για τις Ασιατικές χώρες και τις χώρες του Ειρηνικού, με αφορμή τη «Δήλωση που υιοθετήθηκε στην Περιφερειακή Συνδιάσκεψη για τα κράτη της Ασίας και του Ειρηνικού για την Προστασία των Βάσεων Δεδομένων και την Προστασία των Δικαιωμάτων των Οργανισμών Ευρείας

¹⁷⁶ Μπενίν, Μπουρκίνα Φάσο, Καμερούν, Γκάνα, Γουινέα, Κένυα, Μαλάουι, Μάλι, Μαουρίσιους, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Τόγκο και της Ενωμένης Δημοκρατίας της Τανζανίας

Ζώνης»¹⁷⁷ (“Statement adopted at the Regional Roundtable for Countries of Asia and the Pacific on the Protection of Databases and on the Protection of the Rights of Broadcasting Organizations”), υπό την αιγίδα του WIPO, που έλαβε χώρα στη Μανίλα (29 Ιουνίου-1^η Ιουλίου 1999).

Όσον αφορά το θέμα της προστασίας των βάσεων δεδομένων, εκφράστηκε η άποψη ότι δεν έχει μέχρι τώρα αποδειχτεί κάποια ανάγκη για ισχυρότερο πλαίσιο προστασίας σε εθνικό, περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο, και μάλιστα υπήρξαν ενδοιασμοί για το αποτέλεσμα που θα μπορούσε να έχει μια τέτοια κίνηση από πλευράς του WIPO για την επιστημονική και ακαδημαϊκή κοινότητα των χωρών αυτών. Ωστόσο, το θέμα θα επανεξεταστεί μετά τη μελέτη που αναμένεται να διεξαγάγει ο WIPO για το θέμα των αποτελεσμάτων της προστασίας των βάσεων δεδομένων για τις αναπτυσσόμενες και ειδικότερα τις πιο φτωχές χώρες.

3.4 ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗΣ ΑΠΟ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΣΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ.

Εν όψει της εισήγησης¹⁷⁸ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς τον WIPO για την ανάγκη γενίκευσης ενός πλαισίου νομικής προστασίας των βάσεων δεδομένων, αντίστοιχου του ειδικής φύσης δικαιώματος

---

¹⁷⁷ Βλ. SCCR/3/2 Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. (1999) Report of the Regional Roundtable for African Countries on the Protection of Databases and on the Protection of the Rights of Broadcasting Organizations, held in Cotonou, from June 22 to 24, 1999 [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. *Agenda Item 4: Protection of Databases; Protection of the Rights of Broadcasting Organizations*. November 16-20, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO.

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.wipo.int/documents/en/meetings/1999/sccr_99/pdf/sccr3_2.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 29 Νοέμβρη 2005].

για τις μη πρωτότυπες βάσεις δεδομένων, τονίστηκε η ανάγκη επανεξέτασης του ρόλου του Οργανισμού για τη θέση του στα παγκόσμια πράγματα ως προς τα θέματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας που προωθεί.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να πούμε ότι εκφράζεται η επιθυμία ο WIPO, μέλος των Ηνωμένων Εθνών από το 1974, να επανεξετάσει το ρόλο του, καθώς φαίνεται ότι, στην προσπάθεια του για την προώθηση της Πνευματικής Ιδιοκτησίας, έχει μετατραπεί σε εργαλείο επιβολής των συμφερόντων των πλουσίων στους φτωχούς.

3.4.1 Η Διακήρυξη της Γενεύης για το μέλλον του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας WIPO.

Εξαιρετικής σημασίας για το παγκόσμιο νομικό πλαίσιο προστασίας της Πνευματικής Ιδιοκτησίας και της εξελικτικής πορείας που ακολουθεί ο Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO), ως προς τη στάση του στο παγκόσμιας εμβέλειας ζήτημα, αποτελεί η «Διακήρυξη της Γενεύης για το Μέλλον του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας» (“Geneva Declaration on the Future of The World Intellectual Property Organization”).

---

¹⁷⁸ Βλ. SCCR 8/8, Stanford University Libraries (2004). *Copyright and Fair Use: Welcome to the public domain* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://fairuse.stanford.edu/Copyright_and_Fair_Use_Overview/chapter8/8-a.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 27 Ιουλίου 2005].

Η Διακήρυξη της Γενεύης, υπογεγραμμένη από πεντακόσιους ακτιβιστές,¹⁷⁹ μεταξύ των οποίων διακεκριμένοι επιστήμονες, οικονομολόγοι, νομικοί αλλά και απλοί καταναλωτές, λειτουργεί υποστηρικτικά στην πρόταση από πλευράς της Βραζιλίας και της Αργεντινής για την αναπροσαρμογή του ρόλου του WIPO στα παγκόσμια πράγματα. Επιδιώκει τη σαφή στροφή του Οργανισμού προς την υπεράσπιση των φτωχών σε όλο τον πλανήτη και την υιοθέτηση πρακτικών που θα βοηθήσουν στην ανάπτυξη των χωρών του Τρίτου Κόσμου.

Πιο συγκεκριμένα, οι ακτιβιστές επισημαίνουν την «παγκόσμια κρίση σχετικά με τη διαχείριση της γνώσης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού»¹⁸⁰ που αφορά σε διάφορους τομείς της πνευματικής αλλά και βιολογικής ζωής των ανθρώπων ανά τον κόσμο. Η κρίση αυτή σχετίζεται με πρακτικές απομόνωσης του φτωχού κόσμου, αφενός από φάρμακα που χρειάζεται για την επιβίωση του, κι αφετέρου από το δικαίωμά του στην πρόσβαση σε εκπαιδευτικές διαδικασίες και στην πληροφόρηση, η οποία και αποτελεί παράγοντα καθοριστικό για την ανάπτυξη και την ευημερία των λαών.

Ακόμη, υποστηρίζουν ότι ο WIPO, στην προσπάθειά του να ισορροπήσει τη ζυγαριά μεταξύ της δίκαιης ανταμοιβής των δημιουργών μέσω της προστασίας με νομοθεσία πνευματικής ιδιοκτησίας, και της πρόσβασης των ατόμων στην πληροφόρηση, φαίνεται πως έχει υιοθετήσει μια στάση που θέτει

---

¹⁷⁹ *UN to Relax Protection for Intellectual Property to Help Developing Countries* (2004). [online]. Dar Al Hayat. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://english.daralhayat.com/business/09-2004/Article-20040929-4b0e450b-c0a8-01ed-002c-03ff9bccd5b7/story.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Ιουλίου 2005].

¹⁸⁰ *Geneva Declaration on the Future of the World Intellectual Property Organization* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.cptech.org/ip/wipo/futureofwipodeclaration.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Ιανουαρίου 2006].

καταρχήν «τα ίδια μέτρα και σταθμά για όλους», χωρίς να λαμβάνει υπόψη κάποιες συνθήκες που ισχύουν για μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού του πλανήτη, όπως, για παράδειγμα, η φτώχεια.

Επιπλέον, οι ακτιβιστές θεωρούν πως ο WIPO κλίνει σαφώς υπέρ των μονοπωλιακών συμφερόντων και των απανταχού πλουσίων της γης. Η διακήρυξη της Γενεύης λοιπόν προτείνει στον WIPO να επιλέξει ένα μέλλον με «αλλαγή κατεύθυνσης, νέες προτεραιότητες και καλύτερα αποτελέσματα για την ανθρωπότητα»¹⁸¹, που θα τάσσεται στο πλευρό των Ηνωμένων Εθνών, χωρίς να περιορίζεται στη μονομερή προσέγγιση της επιβολής αποκλειστικά και μόνο ρυθμίσεων και νόμων για την Πνευματική Ιδιοκτησία. Για τη διευκόλυνση των αποφάσεων προς αυτή την κατεύθυνση, η Διακήρυξη προτείνει «*μια προσωρινή αναστολή (moratorium) των νέων συνθηκών/συμφωνιών και προτύπων εναρμόνισης που επεκτείνουν και ενισχύουν τα μονοπώλια και περιορίζουν περαιτέρω την πρόσβαση στη γνώση»¹⁸².*

Σε περίπτωση που τα αιτήματα που εκφράζονται στη Διακήρυξη, γίνονται δεκτά μέσω της πρότασης της Βραζιλίας και της Αργεντινής από τα 180 μέλη του WIPO,¹⁸³ το ενδεχόμενο αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει αφετηρία για την αλλαγή της λογικής προσέγγισης του Οργανισμού στα διεθνή ζητήματα.

3.4.2 Η έκθεση της Επιτροπής για τα Πνευματικά Δικαιώματα στα πλαίσια της αναπτυξιακής πολιτικής για την εφαρμογή συστημάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον αναπτυσσόμενο κόσμο

Διαφωτιστικές θέσεις για το ζήτημα της Πνευματικής Ιδιοκτησίας στις αναπτυσσόμενες χώρες πρόβαλε η Επιτροπή για τα Πνευματικά Δικαιώματα, η οποία συστήθηκε από τη Βρετανική Κυβέρνηση

¹⁸¹ Geneva Declaration on the Future of the World Intellectual Property Organization [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.cptech.org/ip/wipo/futureofwipodeclaration.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Ιανουαρίου 2006].

¹⁸² Ο.π., Geneva Declaration on the Future of the World Intellectual Property Organization, υπ. 181

¹⁸³ Βλ. UN to Relax Protection for Intellectual Property to Help Developing Countries (2004). [online]. Dar Al Hayat. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://english.daralhayat.com/business/09-2004/Article-20040929-4b0e450b-c0a8-01ed-002c-03ff9bccd5b7/story.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Ιουλίου 2005].

με σκοπό την εξέταση ζητημάτων που αφορούν στην ενίσχυση της αναπτυξιακής πολιτικής, σχετικά με τους φτωχούς του πλανήτη και τις αναπτυσσόμενες χώρες.¹⁸⁴

Στην τελική της έκθεση, η οποία εκδόθηκε στις 12 Σεπτεμβρίου 2002, η επιτροπή καλεί τις αναπτυγμένες χώρες να λάβουν υπόψη τους τα ιδιαίτερα οικονομικά χαρακτηριστικά των αναπτυσσόμενων χωρών, για την προώθηση συστημάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας με διεθνή ισχύ. Ακόμη, επισημαίνει την ανάγκη οργανισμοί όπως ο WIPO (Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας) και ο WTO (Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου) να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των χωρών αυτών.

Στα πλαίσια αυτά, στην έκθεση υποστηρίζεται πως η ανάγκη ενθάρρυνσης των εκπαιδευτικών και ερευνητικών διαδικασιών στις χώρες αυτές, καθώς και η ανάγκη για πρόσβασή τους σε φάρμακα θα πρέπει να γίνει αιτία για την προσαρμογή ενός συστήματος πνευματικής ιδιοκτησίας στις ιδιόμορφες συνθήκες που επικρατούν στις χώρες αυτές, και προτείνει, για παράδειγμα, υποχρεωτικές άδειες για πρόσβαση σε ευρεσιτεχνίες φαρμάκων, με στόχο να υποβοηθηθεί το ήδη ανεπαρκές σύστημα υγείας στις χώρες αυτές.

Η έκθεση αυτή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι το διεθνές σύστημα Πνευματικής Ιδιοκτησίας δεν είναι επαρκές ως προς την προώθηση της τεχνολογίας και των επενδύσεων από εξωτερικούς φορείς, παρά το γεγονός ότι αυτός ήταν ο κατεξοχήν στόχος της Συμφωνίας TRIPS. Ταυτόχρονα, εφιστά την προσοχή στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε αναπτυσσόμενης χώρας για την υιοθέτηση συστημάτων Πνευματικής Ιδιοκτησίας με ευρεία ισχύ. Τέλος, στην έκθεση επισημαίνεται χαρακτηριστικά ότι:

¹⁸⁴ Bλ. *Commission On Intellectual Property Rights.* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:<<http://www.iprcommission.org/home/html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 12 Δεκέμβρη 2005].

«αυτό που είναι καλό για την Ινδία, δεν είναι αναγκαστικά καλό και για τη Βραζιλία ή την Μποτσουάνα». ¹⁸⁵

3.4.3 Η θέση της ISCU/CODATA Group on Data and Information για την προστασία των βάσεων δεδομένων

Το Διεθνές Συμβούλιο των Επιστημονικών Ενώσεων (ISCU –International Council of Scientific Unions) ιδρύθηκε το 1931 με στόχο την προώθηση της επιστημονικής δραστηριότητας σε όλους τους τομείς των φυσικών επιστημών, σε παγκόσμια κλίμακα, προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Κύρια μέριμνα του Συμβουλίου είναι η προώθηση συνθηκών που θα επιτρέπουν στη διεθνή επιστημονική κοινότητα την πρόσβαση σε δεδομένα επιστημονικά και τεχνολογικά, τα οποία είναι απαραίτητα για την επιστήμη και την έρευνα.

Με αφορμή την πρόθεση του WIPO για την υιοθέτηση και νομιμοποίηση ενός δικαιώματος ειδικής φύσης, αντίστοιχου αυτού της Οδηγίας 96/9/EK, με διεθνή όμως ισχύ, το ISCU, σε συνεργασία με την Επιτροπή για Δεδομένα αναφορικά με την Επιστήμη και την Τεχνολογία (CODATA- Committee on Data for Science and Technology), δημιούργησαν μια ομάδα με αντικείμενο τα δεδομένα και την πληροφόρηση (Group on Data and Information), η οποία, και εν όψει της επικείμενης πρότασης για υιοθέτηση του ειδικής φύσης δικαιώματος από τον WIPO, συνέταξε ένα έγγραφο που εκφράζει τις θέσεις της Ομάδας για το θέμα της προστασίας των βάσεων δεδομένων και τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει μια νέα νομοθεσία τύπου *sui generis* για την έρευνα και την πληροφόρηση, αλλά και την ανάπτυξη των τομέων αυτών στις αναπτυσσόμενες χώρες.

---

¹⁸⁵ IPRs costly for Third World, don't help reduce poverty [online]. Third World Network. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.twnside.org.sg/title/5190a.htm>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 21 Οκτωβρίου].

Συγκεκριμένα, η Ομάδα επισημαίνει ότι «...τα δεδομένα είναι η ψυχή της έρευνας»¹⁸⁶ και καθιστά προφανή τη σύνδεση, αφενός, επιστήμης και δεδομένων και, αφετέρου, επιστήμης και κοινωνικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η Ομάδα υποστηρίζει ότι

«η ιστορία της επιστήμης είναι γεμάτη από παραδείγματα συλλογών δεδομένων οι οποίες έπαιξαν ζωτικό ρόλο σε μια επιστημονική επανάσταση, η οποία στη συνέχεια έφερε ένα τεράστιο όφελος για την ανθρώπινη κοινωνία»¹⁸⁷.

Όσον αφορά την επιστήμη στις αναπτυσσόμενες χώρες, η Ομάδα θεωρεί ότι, εφόσον οι τιμές διάθεσης των επιστημονικών δεδομένων είναι εξαιρετικά υψηλές, ακόμη και αν επίσημα τα δεδομένα μπορούν να είναι προσβάσιμα, το αποτέλεσμα είναι ένα τελικά: η έλλειψη πρόσβασης στα επιστημονικά δεδομένα, με τις ανάλογες βέβαια επιπτώσεις στην ανάπτυξη της επιστήμης και, κατ' επέκταση, στην αναπτυσσόμενη κοινωνία. Για τους παραπάνω λόγους κατακρίνουν τη λογική προστασίας που νιοθέτησε η Ευρώπη με την Οδηγία 96/9/EK για τις βάσεις δεδομένων, επισημαίνοντας τα προβληματικά χαρακτηριστικά της:¹⁸⁸

- Αναφορικά με το αποκλειστικό ιδιοκτησιακό δικαίωμα στο περιεχόμενο των βάσεων.

¹⁸⁶ ISCU/CODATA Group on Data and Information (1997). *Position Paper On Access To Database*. [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/data_access/wipo.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Ιανουαρίου 2006].

¹⁸⁷ Ο.π., Position Paper On Access To Databases, υπ. 186

¹⁸⁸ Ο.π., Position Paper On Access To Database, υπ.186

¹⁸⁸ Ο.π., Position Paper On Access To Databases, υπ. 186

- Στον εξαιρετικά ευρύ ορισμό της έννοιας της βάσης δεδομένων, που ουσιαστικά μπορεί να περιλαμβάνει οποιοδήποτε πληροφοριακό προϊόν το οποίο προέρχεται από το δημόσιο κτήμα.
- Στη μακρόχρονη περίοδο προστασίας και στη δυναμική ανανέωσης της προστασίας αυτής με κάθε ενημέρωση της βάσης, με αποτέλεσμα τα δεδομένα να μην μπορέσουν ποτέ να περάσουν στο δημόσιο κτήμα.
- Στην έλλειψη αναγκαστικών αδειών χρήσης και άλλων περιορισμών, προς όφελος δραστηριοτήτων με κοινωνική χροιά, όπως η έρευνα, η επιστήμη, η εκπαίδευση, οι βιβλιοθήκες.
- Στην εισαγωγή πολύ αυστηρών μέτρων καταστολής της παραβίασης των τεχνολογικών μέτρων προστασίας.

Επιπλέον, η Ομάδα (Group on Data and Information) θεωρεί ότι η ανάγκη για ισχυρότερη προστασία των βάσεων δεδομένων με το ειδικής φύσης δικαίωμα δεν έχει αποδειχτεί, κάτι που επιβεβαιώνεται μάλιστα και από την ίδια την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την Αξιολόγηση της Οδηγίας για τις Βάσεις Δεδομένων, ενώ από την άλλη μεριά μένει αναπόδεικτη και η ανεπάρκεια της παλιάς νομοθεσίας που ίσχυε για τις βάσεις δεδομένων.

Ειδικότερα για τις αναπτυσσόμενες χώρες, η Ομάδα¹⁸⁹ εκφράζει την άποψη ότι η Συμφωνία TRIPS του 1994, η οποία ισχύει για όλα τα μέλη του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου (WTO), έχει ήδη δημιουργήσει δυσκολίες στις χώρες αυτές προκειμένου να υιοθετήσουν την «ελάχιστη προστασία» (“minimum standards”), όσον αφορά στα πνευματικά δικαιώματα. Ένα επιπλέον δικαίωμα, όπως το *sui generis*, θα σήμαινε πολλά επιπλέον εμπόδια και δυσκολίες για τις εμπορικές συναλλαγές των χωρών

---

¹⁸⁹Βλ. ISCU/CODATA Group on Data and Information (1997). *Position Paper On Access To Database*. [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/data_access/wipo.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Ιανουαρίου 2006].

¹⁸⁹ Ο.π., Position Paper On Access To Databases, υπ. 189

αυτών και μπορεί για πολλές από αυτές να σήμαινε ενδεχομένως και τον τεχνολογικό κι επιστημονικό τους αποκλεισμό.

3.5 ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Αν ξεκινήσουμε από τη θέση ότι

«η οικονομική ανάπτυξη του κόσμου εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από την πληροφόρηση και τις τεχνολογίες της επικοινωνίας, καθώς και από τη δυνατότητα των χωρών και των επιχειρήσεων να συλλέγουν, να επεξεργάζονται και να χρησιμοποιούν την ψηφιακή πληροφορία»,¹⁹⁰

μπορούμε να καταλάβουμε πόσο σημαντική είναι η προώθηση μιας παγκόσμιας τάξης πραγμάτων που θα προωθεί πολιτικές και νομοθεσίες οι οποίες θα επιτρέπουν την πρόσβαση στην ψηφιακή πληροφορία, ως βασική κινητήρια δύναμη για την εξέλιξη της έρευνας που λειτουργεί ως επένδυση για το κοινό όφελος των κοινωνιών.

Στην περίπτωση που μια αναπτυσσόμενη χώρα θα καταφέρει να εξασφαλίσει τις κατάλληλες επενδύσεις, ώστε να δημιουργήσει επαρκείς υποδομές και δίκτυα τηλεπικοινωνιών, θα έχει τη δυνατότητα και να επιταχύνει τη μεταφορά της τεχνογνωσίας από τις αναπτυγμένες χώρες, πράγμα που παρέχει κάποιες εγγυήσεις ανάπτυξης. Εφόσον λοιπόν υπάρξει η κατάλληλη τεχνογνωσία, έπειτα απομένει να εφαρμοστούν πολιτικές ανοικτής πρόσβασης σε επιστημονικά και τεχνικά δεδομένα. Σίγουρα όμως, παραπάνω από επιθυμητή είναι η απόρριψη μοντέλων προστασίας τύπου *sui generis*,¹⁹¹

¹⁹⁰ Wheeler, Deborah L. (2003) Egypt: Building an Information Society for International Development, [Review of African Political Economy](#), [online]. **Volume** 30 (No. 98). Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <taylorandfrancis.metapress.com/index/AE483XFDUV0PYM2J.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Οκτωβρίου].

¹⁹¹ ISCU/CODATA Group on Data and Information (1997). *Position Paper On Access To Database*. [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/data_access/wipo.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Ιανουαρίου 2006].

¹⁹¹ Ο.π., Position Paper On Access To Databases, υπ. 191

καθώς παρόμοιες πολιτικές θα αύξαναν το κόστος πρόσκτησης ή πρόσβασης στα δεδομένα. Κάτι τέτοιο θα ήταν απαγορευτικό για τις οικονομίες των αναπτυσσόμενων χωρών, οι οποίες πρέπει να ρίζουν το βάρος της αναπτυξιακής τους πολιτικής στη συγκρότηση ενός γερού εκπαιδευτικού, ερευνητικού κι επιστημονικού οικοδομήματος, το οποίο θα είναι σε θέση να τροφοδοτήσει εκ νέου το σύστημα.

3.6 Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ OPEN SOURCE ΚΑΙ Η ΚΙΝΗΣΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ(FREE SOFTWARE)

Η πρωτοβουλία Open Source ξεκίνησε αποσκοπώντας στην ελεύθερη διακίνηση των ιδεών και την ενθάρρυνση δημιουργίας καινούριων εφαρμογών στον τομέα της Τεχνολογίας της Πληροφόρησης και κυρίως αναφορικά με την ανάπτυξη λογισμικού. Πρόκειται για μια τελείως διαφορετική φιλοσοφική προσέγγιση, που αναγνωρίζει στους χρήστες δικαιώματα τα οποία στερούνται στην καθημερινή, συνήθη πρακτική λόγω της θεμελίωσης των δικαιωμάτων των δημιουργών για όλες τις πνευματικές δημιουργίες.

Με την πρωτοβουλία Open Source έχουμε κάτι διαφορετικό. Σύμφωνα με τον Bruce Parens, (¹⁹² οι χρήστες των open source προϊόντων έχουν τα εξής δικαιώματα:

- Να δημιουργούν αντίγραφα και να τα διανέμουν
- Να έχουν πρόσβαση στον κώδικα πηγής του λογισμικού, πράγμα που τους δίνει τη δυνατότητα να κάνουν διάφορες αλλαγές και βελτιώσεις που αυτοί πιστεύουν.

Με τον τρόπο αυτόν, οι υποστηρικτές της πρωτοβουλίας αυτής θεωρούν ότι επιτυγχάνεται καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των ερευνητών και τελικά επέρχεται ταχεία εξέλιξη.

Υπάρχει βέβαια μια μικρή παρεξήγηση σε αυτό που λέμε open source προϊόν, καθώς πολλοί πιστεύουν ότι πρόκειται για προϊόντα που ανήκουν στο δημόσιο κτήμα. Στην πραγματικότητα η αντίληψη αυτή

¹⁹² Perens, Bruce. *The Open Source Definition* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://perens.com/Articles/OSD.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Φεβρουαρίου 2006].

είναι εσφαλμένη, καθώς τα προϊόντα open source προστατεύονται με copyright, με τη διαφορά όμως ότι διατίθενται σε πολύ χαμηλές τιμές.

Ωστόσο, η απόλυτη ελευθερία στη χρήση και διακίνηση λογισμικού αποτελεί τη φιλοσοφική προσέγγιση της Κίνησης Ελεύθερου Λογισμικού (Free Software movement), μιας κίνησης που ξεκίνησε το 1983 από τον Richard Stallman¹⁹³ και υποστηρίζει την ελεύθερη (και δωρεάν) διακίνηση του λογισμικού, χωρίς περιοριστικές άδειες χρήσης.

3.6.1. Open Source και Ηνωμένα έθνη

Με πρωτοβουλία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, δημιουργείται μια υπηρεσία με το όνομα «Διεθνές Open Source Δίκτυο» (“International Open Source Network-IOSN”) στα πλαίσια του Προγράμματος Ανάπτυξης του Οργανισμού, το οποίο ως πρωταρχικό του στόχο θέτει την προώθηση της χρήσης ανοιχτού λογισμικού (Free / Open Source Software -FOSS),¹⁹⁴ επικεντρώνοντας την προσπάθεια αυτήν κυρίως στην ασιατική περιοχή, καθώς και σε αυτή του Ειρηνικού.

Η επίσημη προσπάθεια από πλευράς του Οργανισμού για τη διάδοση του ανοιχτού λογισμικού θεμελιώνεται από το σκεπτικό ότι με τον τρόπο αυτόν τα αναπτυσσόμενα κράτη θα μπορέσουν να εισάγουν τεχνολογία η οποία ειδάλλως είναι απαγορευτική για τα δικά τους δεδομένα, κι έτσι θα γεφυρωθεί με κάποια έννοια το «Ψηφιακό Κενό» (Digital Divide) μεταξύ αναπτυγμένου και αναπτυσσόμενου κόσμου. (Kerner 2004)¹⁹⁵.

---

¹⁹³ Free software movement [online]. Wikipedia. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://en.wikipedia.org/wiki/Free_software_movement>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Φεβρουαρίου 2006].

¹⁹⁴ Kerner, Sean Michael (2004). *UN Backs Open Source With New Agency* [online]. Developer. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.internetnews.com/dev-news/article.php/3400071>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Φεβρουαρίου 2006].

¹⁹⁵ Ο.π., UN Backs Open Source With New Agency, υπ.194

Φαίνεται λοιπόν πως ο αναπτυγμένος κόσμος αρχίζει να συνειδητοποιεί την επιτακτική ανάγκη των τρίτων χωρών για βοήθεια προς την κατεύθυνση της τεχνολογίας, της εκπαίδευσης, της έρευνας και της επιστήμης, που αποτελούν ασφαλείς δρόμους για την ουσιαστική ανάπτυξη αυτών των κρατών.

3.6 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στα πλαίσια λοιπόν της προσπάθειας του WIPO για την ισορρόπηση των θεμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, όσον αφορά στα δικαιώματα πρόσβασης στην πληροφόρηση, από τη μία, και στα συμφέροντα των κατασκευαστών των βάσεων δεδομένων, από την άλλη, φαίνεται από τις αντιδράσεις των θηγομένων πλευρών ότι το συμπέρασμα που προκύπτει, είναι ότι η προστασία που προτείνεται, δεν είναι σίγουρο ότι θα ωφελήσει τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Από την άλλη μεριά, το γεγονός ότι εμφανίζεται συνεχώς στο προσκήνιο από τις κατασκευαστικές εταιρείες το θέμα της προστασίας των μη πρωτότυπων βάσεων, δείχνει ότι το ζήτημα δεν μπορεί να θεωρηθεί λήξαν. Η παγίωση μιας προσέγγισης του τύπου *sui generis*, σε παγκόσμια κλίμακα, δεν αποτελεί ένα τελείως απίθανο σενάριο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Πνευματική Ιδιοκτησία (copyright), ως δίκαιη ανταμοιβή των δημιουργών για το έργο τους, εφαρμόζεται για την περίπτωση των βάσεων δεδομένων, αλλά αποκλειστικά για αυτές που πληρούν το κριτήριο της πρωτοτυπίας. Οι πρωτότυπες βάσεις δεδομένων προστατεύονται από την εθνική νομοθεσία των διαφόρων χωρών, αλλά και από διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες, όπως η Σύμβαση της Βέρνης, η Συμφωνία TRIPS και η Συνθήκη WCT.

Στην ιστορία της πνευματικής ιδιοκτησίας δεν υπήρξε ποτέ νομοθετικό κείμενο που να θεμελιώνει δικαίωμα προστασίας στα ίδια τα γεγονότα-δεδομένα *per se*. Ποτέ δεν προστατεύτηκε η ιδέα αυτή καθεαυτή αλλά μόνο συγκεκριμένοι τρόποι έκφρασής της. Σήμερα, στον αιώνα της πληροφόρησης και της νέας οικονομίας, η πληροφορία αποτελεί βασικό μοχλό ανάπτυξης και, για το λόγο αυτόν, το ζήτημα της προστασίας των δεδομένων *per se* ανάγεται σε φλέγον θέμα.

Η θέσπιση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 96/9/EK με το ειδικής φύσης δικαίωμα έγινε με καθαρά οικονομικά κίνητρα και αποτέλεσε ένα ισχυρό πλήγμα για την απρόσκοπτη ροή της πληροφορίας εντός της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με πολύ σημαντικές συνέπειες για την επιστήμη και την έρευνα, ενώ υπήρξε και ένα είδος «κακού προηγουμένου» για την προσπάθεια εδραίωσης της συγκεκριμένης λογικής και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Επιπλέον, δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα ανάπτυξης στον τομέα της παραγωγής βάσεων δεδομένων βάσει της αξιολόγησης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αντίθετα, παραδοσιακά νομικά μοντέλα στα πλαίσια του ελεύθερου εμπορίου, όπως αυτό του ελεύθερου ανταγωνισμού, φαίνεται πως λειτουργούσαν κι εξακολουθούν να λειτουργούν για την εξαιρετικά ανθούσα βιομηχανία παραγωγής βάσης δεδομένων στις Ηνωμένες Πολιτείες, που κατέχουν και το 60% της Παγκόσμιας Αγοράς στην παραγωγή των βάσεων.

Όσον αφορά στις τρίτες χώρες, είδαμε πως διάφοροι ενδογενείς και εξωγενείς παράγοντες κρατούν το 80% περίπου του πληθυσμού του πλανήτη στα όρια της φτώχειας. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου των χωρών αυτών βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την άνοδο του εκπαιδευτικού επιπέδου των πληθυσμών τους και τη διάδοση της τεχνολογίας της πληροφόρησης και χρήσης της σε όλους τους τομείς της καθημερινής τους πρακτικής.

Παγκόσμιοι οργανισμοί ρύθμισης ζητημάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως είναι ο WIPO, καλούνται να πάρουν μέρος στη διαμόρφωση των συνθηκών που θα καθορίσουν το αύριο. Στη γενικότερη τάση που διαμορφώνουν οι ισχυρές ομάδες πίεσης, έρχονται να αντιπαρατεθούν κινήσεις όπως αυτή των ακτιβιστών στη Γένοβα, που ζητούν την πλήρη αναδιαμόρφωση της προσέγγισης και του ρόλου του WIPO για τα παγκόσμια πράγματα.

Η παγκόσμια ειρήνη προϋποθέτει την ανάπτυξη όλων των κρατών, ενώ η περιθωριοποίηση των τρίτων χωρών από τον αναπτυγμένο κόσμο θα οδηγούσε με σταθερά βήματα στην αποσταθεροποίηση του παγκόσμιου σκηνικού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Καλλινίκου, Διονυσία (2000). *To θεσμικό πλαισιο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία των πληροφοριών*. [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://iris.ekt.gr/news/events/ekt/2000-05-16/kallinikou.doc>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Δεκέμβρη 2005].

Καλλίνικος (2005). Πνευματική Ιδιοκτησία και Συγγενικά Δικαιώματα.

Κανελλοπούλου-Μπότη, Μαρία (2004). *Νομική προστασία Βάσεων Δεδομένων*. Νομική Βιβλιοθήκη Καργάκος, Σαράντος (1976). *Γενική ιστορία*. Gutenberg. σ.475-476.

Κουμάντος, Γεώργιος (2002) Βάσεις Δεδομένων και Κοινοτικές Οδηγίες. **Νομικό Βήμα, Τόμος 50** (τεύχος 3)

Νούσκαλης, Γεώργιος. Πνευματική Ιδιοκτησία και Πληροφορική: Βιοεξουσία και Πανοπτισμός στη Σύγχρονη Νομοθεσία Περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας. **ΠοινΔικ** 2003. σ. 983.

Σωτηρόπουλος, Δ.Α κ.ά. (2005). *O Τρίτος Κόσμος: Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία, Διεθνείς Σχέσεις*. Αθήνα: Παπαζήσης

Fontaine, André. (2005) Η ελλιπής παγκοσμιοποίηση. Le Monde (*To Βήμα: Νέες Εποχές*). σ.Α61

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Band, Jonathan and Gowdy, Jonathan S. (1997). *Sui Generis Database Protection: Has Its Time Come?* [online]. D-Lib Magazine. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.dlib.org/dlib/june97/06band.html> [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

Boyle, James (2004). *A natural experiment: Do we want 'faith-based' IP Policy?* [online]. Financial Times. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://news.ft.com/cms/s/4cd4941e-3cab-11d9-bb7b-00000e2511c8.html#top>> [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιουλίου 2005].

Boyle, James (2006). *Two database cheers for the EU* [online]. Financial Times. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://news.ft.com/cms/s/99610a50-7bb2-11da-ab8e-0000779e2340.html>> [Ημερομηνία πρόσβασης 3 Οκτωβρίου 2005].

Boyle, James and Reynolds, William Neal (2005). *ARL Bimonthly Report 241: Expanding the Public Domain* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.arl.org/newsltr/241/pubdomain.html>> [Ημερομηνία πρόσβασης 28 Νοέμβρη 2005].

Braunstein, Yale M. (2002). *Economic Impact of Database Protection in Developing Countries and Countries in Transition* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_2.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

Canelloupolou-Bottis, Maria (2004). *A different kind of war: internet databases and legal protection or how the strict intellectual property laws of the West threaten the developing countries' information commons* [online]. IJIE. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.ijie.org>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Ιουλίου 2005].

The Chairman of the Committees of Experts (1996). Basic Proposal for the Substantive Provisions of the Treaty on Intellectual Property in Respect of Databases [online].. In:World Intellectual Property Organization, WIPO. *Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions*.

December 2-20, Geneva. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<<http://www.copyright.gov/wipo/wipo6.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Φεβρουαρίου 2006].

Commission of The European Communities (2005). *DG Internal Market and Services Working Paper: First Evaluation of Directive 96/9/EC On The Legal Protection Of Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/databases/evaluation_report_en.pdf>.

[Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιανουαρίου 2006].

Commission On Intellectual Property Rights [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<<http://www.iprcommission.org/home/html>>[Ημερομηνία πρόσβασης 12 Δεκέμβρη 2005].

Davison, Mark J. and Hugenholtz, Bernt P. (2005). *Football fixtures, horse races and spin-offs: the ECJ domesticates the database right* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.ivir.nl/publications/hugenholtz/EIPR_2005_3_databaseright.pdf>[Ημερομηνία πρόσβασης 20 Οκτώβρη 2005].

European Community and its member States (2002). *The Legal Protection of Databases: Submitted by the European Community and its member States* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. November 4-8, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO.

Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2002/scr/doc/sccr_8_8.doc>. [Ημερομηνία πρόσβασης 29 Νοέμβρη 2005].

Frazier, Kenneth [1999] *Do Facts Belong to Everyone? Some Think Not* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.ala.org/info/frn/copy/frazier.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Ιουλίου 2005].

Free software movement [online]. Wikipedia. Available from World Wide Web:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Free_software_movement>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Φεβρουαρίου 2006].

Geneva Declaration on the Future of the World Intellectual Property Organization [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.cptech.org/ip/wipo/futureofwipodeclaration.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Ιανουαρίου 2006].

Goldsmith, Charles (1992). *EC Weights Database Protection*. [online]. International Herald Tribune.
Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.iht.com/articles/1992/01/30/data.php#>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

Hugenoltz, Bernt P. *Implementing the European Database Directive* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.ivir.nl/publications/hugenoltz/PBH-HCJ-LIB.doc>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Νοέμβρη 2005].

International Database Protection Legal Framework [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://dataright.haifa.ac.il/db-framework.htm>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 24 Νοεμβρίου 2005].

IPRs costly for Third World, don't help reduce poverty [online]. Third World Network. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.twinside.org.sg/title/5190a.htm>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 21 Οκτωβρίου].

ISCU/CODATA Group on Data and Information (1997). *Position Paper On Access To Databases*. [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/data_access/wipo.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Ιανουαρίου 2006].

Judgment of the European Court of Justice: Brief Summary of ECJ's Magill Decision (1995). [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.panix.com/~jesse/magill.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Μαρτίου 2006].

Kerner, Sean Michael (2004). *UN Backs Open Source With New Agency* [online]. Developer. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.internetnews.com/dev-news/article.php/3400071>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Φεβρουαρίου 2006].

Klopmeier, Felix (2000). *Copyright Law & the protection of Internet-published works* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.grin.com/en/fulltext/jux/7307.html>> [Ημερομηνία πρόσβασης 15 Σεπτεμβρίου 2005].

Lessig, Lawrence (1999). *Reclaiming a Commons* [online]. Available from World Wide Web: <<http://cyber.law.harvard.edu/events/lessigkeynote.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Ιουλίου 2005].

Linn, Anne (2003). *History of Database Protection: Legal Issues of Concern to the Scientific Community* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.codata.org/data_access/linn.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 1 Νοέμβρη 2005].

Lopez, Andre (2002). *The Impact of Protection of Non-Original Databases on the Countries of Latin America and the Caribbean* [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. November 4-8, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/scer/pdf/scer_8_6.pdf> [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Νοέμβρη 2005].

Perens, Bruce. *The Open Source Definition* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://perens.com/Articles/OSD.html>> [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Φεβρουαρίου 2006].

Opinion of Advocate General Stix-Hacke in Cases C-46/02, C-203/02, C-388/02 and C-444/02 (2004). [online]. Press Release, No 46/04/EN. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.curia.eu.int/en/actu/communiques/cp04/aff/cp040046en.pdf>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 20 Δεκέμβρη 2005]

Phiroz, Vandrevala (2002). *A Study on the Impact Of Protection Of Unoriginal Databases On Developing Countries: Indian Experience* [online]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights (SCCR). May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_5.pdf> [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

Shengli, Zheng (2002). *The Economic Impact of the Protection of Database in China* [online]. In: Standing Committee On Copyright And Related Rights, SCCR. May 13-17, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.wipo.org/documents/en/meetings/2002/sccr/pdf/sccr7_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 9 Δεκεμβρίου 2005].

Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR (1999). Report of the Regional Roundtable for African Countries on the Protection of Databases and on the Protection of the Rights of Broadcasting Organizations, held in Cotonou, June 22 to 24, 1999 [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. *Agenda Item 4: Protection of Databases; Protection of the Rights of Broadcasting Organizations*. November 16-20, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.wipo.int/documents/en/meetings/1999/sccr_99/pdf/sccr3_2.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 29 Νοέμβρη 2005].

Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR (1999). Statement adopted at the Regional Roundtable for Countries of Asia and the Pacific on the Protection of Databases and on the Protection of the Rights of Broadcasting Organizations, held in Manila, from June 29 to July 1, 1999 [online]. In: Standing Committee on Copyright and Related Rights, SCCR. *Agenda Item 4: Protection of Databases;*

Protection of the Rights of Broadcasting Organizations. November 16-20, Geneva. World International Copyright Organization, WIPO. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.wipo.int/documents/en/meetings/1999/sccr_99/pdf/sccr3_6.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 29 Νοέμβρη 2005].

Stanford University Libraries (2004). *Copyright and Fair Use: Welcome to the public domain* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://fairuse.stanford.edu/Copyright_and_Fair_Use_Overview/chapter8/8-a.html>. [Ημερομηνία πρόσβασης 27 Ιουλίου 2005].

Tabuchi, Helga. *International Protection of Non-Original Databases; Studies on the Economic Impact of Non-Original Databases* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.codata.org/codata02/03invited/Tabuchi/Tabuchi_CODATA_ejournal.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Δεκέμβρη 2005].

Trosow, Samuel E. (2005). *Sui Generis Databases Legislation: A Critical Analysis* [online]. Yale Journal of Law & Technology. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://research.yale.edu/lawmeme/yjolt/files/20042005Issue/4_Trosow_052005.doc>. [Ημερομηνία πρόσβασης 10 Ιουλίου 2005].

The UCLA Online Institute for Cyberspace Law and Policy (1996). *The WIPO Copyright Treaty: Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions*. [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://www.gseis.ucla.edu/iclp/wipo1.htm>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Νοεμβρίου 2005].

UN to Relax Protection for Intellectual Property to Help Developing Countries (2004). [online]. Hayat, Dar Al. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <<http://english.daralhayat.com/business/09-2004/Article-20040929-4b0e450b-c0a8-01ed-002c-03ff9bccd5b7/story.html>>. [Ημερομηνία πρόσβασης 25 Ιανουαρίου 2006].

United Nations Conference on Trade and Development, (UNCTAD) (1997). *Trade and Development Report*. [online]. Νέα Υόρκη: United Nations. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.unctad.org/en/docs/tdr1997_en.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 16 Οκτωβρίου 2005].

US Copyright Office (1997). *Report of Legal Protection for Database* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <www.loc.gov/copyright/reports.dbase.html> [Ημερομηνία πρόσβασης 16 Οκτωβρίου 2005].

Wheeler, Deborah L. (2003). Egypt: Building an Information Society for International Development. *Review of African Political Economy* [online]. Volume 30 (No. 98). Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <taylorandfrancis.metapress.com/index/AE483XFDUV0PYM2J.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Οκτωβρίου].

Wright, Sarah and Vatrani, Priya (2005). *Death of the database right?* [online]. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.olswang.com/pdfs/copyrightworld_sep05.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 2 Φεβρουαρίου 2006].

World Intellectual Property Organization, WIPO (1996). Recommendation Concerning Databases. [online]. *Diplomatic Conference on Certain Copyright and Neighboring Rights Questions*. December 2-20, Geneva. Διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://www.culturelink.or.kr/archive/WIPO/Doc_Rec/WIPO_D_7.pdf>. [Ημερομηνία πρόσβασης 23 Φεβρουαρίου 2006].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

I. Η Αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 96/9/EK¹⁹⁶

II. Η Διακήρυξη της Γενεύης για το μέλλον του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας WIPO.

---

¹⁹⁶ Το επίσημο κείμενο δεν υπάρχει στα ελληνικά και για το λόγο αυτό παρατίθεται στα αγγλικά

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

Brussels, 12 December 2005

DG INTERNAL MARKET AND SERVICES WORKING PAPER

First evaluation of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases

EN

EN

1. INTRODUCTION

1.1. The scope and purpose of this evaluation

The purpose of this evaluation is to assess whether the policy goals of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases¹ (the “Directive”) have been achieved and, in particular, whether the creation of a special “sui generis” right has had adverse effects on competition. This is the first time that the Directive is subject to an evaluation².

The aim of the Directive was to remove existing differences in the legal protection of databases by harmonising the rules that applied to copyright protection, safeguard the investment of database makers and ensure that the legitimate interests of users to access information compiled in databases were secured.

At the time of its adoption, the Commission reasoned that differences in the standard of “originality” required for a database to enjoy copyright protection impeded the free movement of “database products” across the Community. In particular, the Commission argued that the difference between the lower “sweat of the brow” copyright standard (i.e. involving considerable skill, labour or judgment in gathering together and/or checking a compilation) that applied in common law Member States and the higher “intellectual creation” standard that applied in *droit d'auteur* Member States created distortion of trade in “database products”.

In essence, the Directive sought to create a legal framework that would establish the ground rules for the protection of a wide variety of databases in the information age. It did so by giving a high level of copyright protection to certain databases (“original” databases) and a new form of “sui generis” protection to those databases which were not “original” in the sense of the author’s own intellectual creation (“non-original” databases).

The approach chosen in the Directive was to harmonise the threshold of “originality”. Those “non-original” databases that did not meet the threshold would be protected by a newly created right.

- In a first step, this was done by adopting the higher standard that applied in *droit d'auteur* countries, which had the effect of protecting fewer databases by copyright (which was now limited to so-called “original” databases);
- In a second step, for those databases that would previously have enjoyed protection under the “sweat of the brow” copyright, but no longer according to the harmonised “originality” standard, a new right was created – the “sui generis” right to prevent extraction and

---

¹ Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases, OJ L 77, 27.3.1996, p. 20-28.

² Article 16 of the Directive requires the Commission to submit to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee a “report on the application of this Directive, in which, *inter alia*, on the basis of specific information supplied by the Member States, it shall examine the application of the sui generis right, including Articles 8 and 9, and shall verify especially whether the application of this right has led to abuse of a dominant position or other interference with free competition which would justify appropriate measures being taken, including the establishment of non-voluntary licensing arrangements. Where necessary, it shall submit proposals for adjustment of this Directive in line with developments in the area of databases”.

reutilisation of the whole or a substantial part of the contents of a database in which there has been substantial investment (“non-original” databases).

While “original” databases require an element of “intellectual creation”, “non-original” databases are protected as long as there has been “qualitatively or quantitatively a substantial investment in either the obtaining, verification or presentation of the contents” of a database. The “sui generis” right is a Community creation with no precedent in any international convention. No other jurisdiction makes a distinction between “original” and “non-original” databases.

1.2. What was evaluated?

The evaluation focused on the issue of whether the Directive has created a legal framework that would establish the ground rules for the protection of a wide variety of databases in the information age. In particular, the evaluation focused on whether the European database industry's rate of growth increased after the introduction of the new right; whether the beneficiaries of the new right produced more databases than they would have produced in the absence of this right; and whether the scope of the right was drafted in a way that targets those areas where Europe needs to encourage innovation.

Its detractors have criticised the “sui generis” right for the following reasons:

- (1) The new “sui generis” protection was unclear in scope and ill-suited to target areas where innovation and growth should have been stimulated;
- (2) The new form of protection locks up data and information to the detriment of the academic community or other industries that depend on the availability of data and information to conduct their business or research;
- (3) The new form of protection is too narrow in scope and thus fails to adequately protect investors in database products.

This report evaluates these criticisms. In doing so, it analyses:

- (1) The impact of the judgments delivered by the ECJ in November 2004³, the effect of which is to significantly curtail the scope of “sui generis” protection;
- (2) Whether the objectives of the Directive have been achieved effectively and efficiently, that is without triggering unnecessary costs for the academic community or industries that depend on the availability of data and information;
- (3) The evolution of EU database production⁴ in order to determine whether this sector of the EU economy has grown subsequent to the adoption of the Directive.

³ Cases C-46/02 (*Fixtures Marketing Ltd v. Oy Veikkaus Ab*); C-203/02 (*The British Horseracing Board Ltd and Others v. William Hill Organisation Ltd*); C-338/02 (*Fixtures Marketing Limited v. AB Svenska Spel*) and C-444/02 (*Fixtures Marketing Ltd v. Organismos prognostikon agonon podosfairou AE - "OPAP"*). The text of the 4 judgments can be found at: www.curia.eu.int.

⁴ The database industry exists both as a sector in which the principal activity is the production of databases based on material derived under licence or otherwise from other sources and also as a service which underlies a variety of commercial, industrial and other activities.

1.3. How was the evaluation conducted?

The evaluation was conducted on the basis of a restricted on-line survey addressed to the European database industry⁵ carried out by the European Commission's Internal Market and Services Directorate General in August and September 2005 and information received from the *Gale Directory of Databases* ("the GDD"), the largest existing database directory which contains statistics indicating the growth of the global database industry since the 1970s. Individual rightholder views expressed outside the stakeholder survey have also been taken into account.

1.4. What evidence was found?

The economic impact of the "sui generis" right on database production is unproven. Introduced to stimulate the production of databases in Europe, the new instrument has had no proven impact on the production of databases. Data taken from the *GDD* (see Section 4.2.3) show that the EU database production in 2004 has fallen back to pre-Directive levels: the number of EU-based database "entries" into the *GDD*⁶ was 3095 in 2004 as compared to 3092 in 1998. In 2001, there were 4085 EU-based "entries" while in 2004 there were only 3095.

Is "sui generis" protection therefore necessary for a thriving database industry? The empirical evidence, at this stage, casts doubts on this necessity. The European publishing industry, which was consulted in a restricted online survey, however produced strong submissions arguing that "sui generis" protection was crucial to the continued success of their activities.

In addition, most respondents to the on-line survey (see Section 4.2.2) believe that the "sui generis" right has brought about legal certainty, reduced the costs associated with the protection of databases, created more business opportunities and facilitated the marketing of databases.

1.5. What conclusions were drawn?

At this stage, the evaluation concludes that repealing the Directive altogether or repealing the "sui generis" right in isolation would probably lead to considerable resistance by the EU database industry which wishes to retain "sui generis" protection for factual compilations.

While this resistance is not entirely based on empirical data (many factual compilations would, most likely, remain protected under the high standard of "originality" introduced by the Directive), this evaluation takes note of the fact that European publishers and database producers would prefer to retain the "sui generis" protection in addition to and, in some instances, in parallel with copyright protection.

---

⁵ The on-line survey was addressed to 500 European companies and organisations involved in the database industry (publishers, suppliers of data and information, database manufacturers, distributors, etc.). 101 replies were received. Most respondents are private companies (65%), based in the UK (30%), Italy, Germany, France and Belgium (46% together). All sizes of organisations are represented (from less than 10 to more than 500 employees); overall, these companies operate on an international scale and their business is based mostly on electronic formats (internet, CDs, DVDs).

⁶ For the purposes of the *GDD* a database "entry" represents a certain database regardless of the media on which it may be provided. Some entries represent a database on one or more media such as CD-ROM, diskette, on-line, etc.; the number of individual databases can be larger than the number of entries.

With regard to Member States, those that would be most affected by a repeal of the *sui generis* right would be the common law jurisdictions.

On the one hand, a repeal of the “*sui generis*” right would enable these jurisdictions to re-introduce “sweat of the brow” copyright; but on the other, these jurisdictions could also decide to maintain the higher level of protection, thereby limiting protection to “original” databases.

But repealing the “*sui generis*” right has its obvious drawbacks. It would require withdrawing, or “reverse”, legislation and that might reopen the original debate on the appropriate standard of “originality”.

Equally, any attempt to reformulate the scope of the “*sui generis*” right will require the Community legislator to revisit the compromise underlying the two-tier protection introduced by the Directive where a distinction is made between “original” databases that have to comply with a high standard of “originality” and “non-original” databases that enjoy a form of “*sui generis*” protection.

The paper therefore concludes that leaving the Directive unchanged is an additional policy option for the Commission. The argument could be made that, despite its limited effectiveness in creating growth in the production of European databases, the Directive does not impose significant administrative or other regulatory burdens on the database industry or any other industries that depend on having access to data and information.

In addition, the ECJ in November 2004 significantly curtailed the scope of “*sui generis*” protection, thereby pre-empting concerns that the right negatively affects competition.

2. OBJECTIVES OF THE DIRECTIVE

The Commission adopted a proposal for a Council Directive on the legal protection of databases on 13 May 1992⁷.

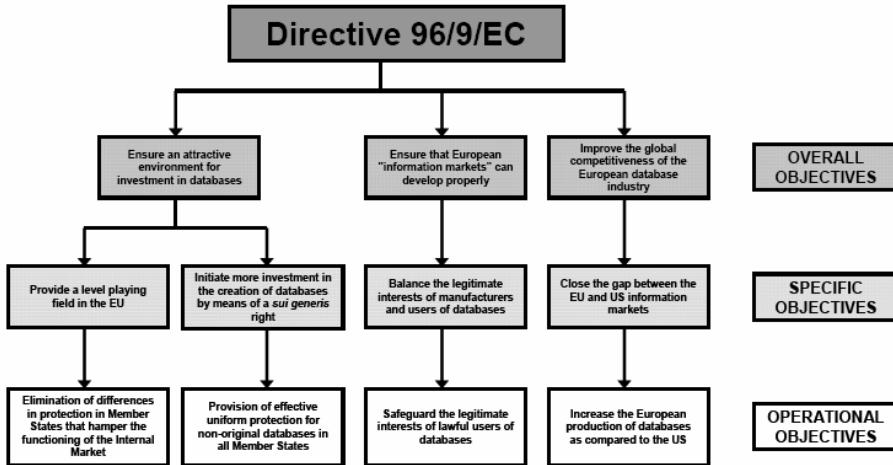
The aim of the proposal was to remove existing differences in the legal protection of databases by harmonising the rules that applied to copyright protection. The aim was also to safeguard the investment of database makers and ensure that the legitimate interests of users of information contained in databases were secured.

The Directive has been measured against the overall, specific and operational objectives as set out in the structure below.

---

⁷ Proposal for a Council Directive on the legal protection of databases COM(92)24 final – SYN 393, OJ C 156, 23.6.1992, p. 4 and Amended Proposal for a Council Directive on the legal protection of databases COM(93)464 final - SYN 393, OJ C 308, 15.11.1993, p. 1.

Figure 1 - General, specific and operational objectives of Directive 96/9/EC

When the Commission adopted the Proposal for the Directive in 1992, it considered that the Community market was “fragmented by many technical, legal and linguistic barriers”. By choosing to eliminate the different levels of “originality” that Member States required before protecting a database by copyright, the Directive set out to tackle the legal barriers. The Directive did not intend to harmonise technical barriers nor deal with linguistic barriers or the fact that certain producers of databases enjoy a competitive advantage by virtue of the language in which they produce their databases.

2.1. Eliminate the differences in the legal protection of authors of databases

Prior to the adoption of the Directive, national laws in different Member States differed with respect to the level of “originality” which was used to determine whether a database was protectable or not under copyright law. In particular, the threshold of “originality” for the copyright protection of compilations in common law jurisdictions was lower than the threshold of “originality” that prevailed elsewhere in the Community and in particular in the *droit d'auteur* Member States:

- While *droit d'auteur* Member States protected only “original” databases that required an element of “intellectual creation”, the common law Member States also protected “non-original” databases involving considerable skill, labour or judgment in gathering together and/or checking a compilation (“sweat of the brow” copyright).
- In practice, the higher standard of “originality” that applied in *droit d'auteur* countries had the effect of protecting fewer databases by copyright (protection was limited to so called “original” databases). The best known examples of compilations of data or information which were granted copyright protection under the “sweat of the brow” criterion as they

did not display any “originality” are the television programme listings which were the subject of the action in the case of *Magill*⁸.

- In certain Member States’ legislation there were other unique forms of protection⁹.

In 1992, the Commission argued that such differences in legal protection between common law and *droit d'auteur* Member States had negative effects on the free movement of “database products”, the provision of information services and the freedom of establishment within the Community. The Commission observed that undertakings producing databases in countries with clear and established protection for databases seemed to be in a more favourable position than those in countries in which protection was uncertain. Figures showed that the UK alone produced 50% of European on-line database services¹⁰.

The Directive attempts to establish a uniform threshold of “originality” for “original” databases. This level of protection has the effect that the United Kingdom and Ireland, which applied a lower threshold of “originality”, were required to “lift the bar” and accord copyright protection to only those databases which were “original” in the sense of the author’s own intellectual creation. As a result, databases which qualified for copyright protection under the “sweat of the brow” regime would no longer be protected. In exchange, and in order to compensate for the loss of the “sweat of the brow” protection, the “sui generis” form of protection for “non-original” databases was introduced as an entirely novel form of intellectual property.

2.2. Stimulate database creation by means of a “sui generis” right

In 1992, the Commission reasoned that the growth in the market for data required considerable investment (both human and financial) in producing and marketing of databases and that, consequently, the maker of such database product needed protection at European level.

The Commission recognised that copyright protection based on the standard of “originality” alone might not be an adequate tool to protect these often considerable investments. Therefore, in order to protect the selection or arrangement of the contents of a database which did not meet the standard of being “original”, the Commission considered it appropriate to

⁸ Judgment of 6 April 1995, *Radio Telefis Eireann (RTE) and Independent Television Publications Ltd (ITP) v. Commission of the European Communities*, Joined cases C-241/91 P and C-242/91 P). In the *Magill* case the European Commission found that three public television broadcasters whose images were broadcast in Ireland had abused their dominant position on the Irish broadcasting market in refusing to licence Magill to publish in its magazine a comprehensive weekly television guide, given that information about TV programme timings was indispensable to allow a firm to compete in the market for TV listings magazines. See also two earlier judgments, *Van Dale Lexicografie BV v. Rudolf Jan Romme and Feist Publications Inc. v. Rural Telephone Service Co. Inc.* where, respectively, the Dutch Hooge Raad and the US Supreme Court did not apply the “sweat of the brow” criteria to a dictionary and a telephone directory, but clearly required “originality” in the copyright sense as a condition for protection.

⁹ Denmark, Finland and Sweden protected “a catalogue, a table or another similar production in which a large number of information items have been compiled” under the so-called “catalogue rule”. At the time of the adoption of the proposal in 1992, Finland and Sweden had not yet acceded to the Community but did so in 1995. Norway and Iceland (EFTA States) also have sui generis regimes. The Netherlands protected under copyright certain “non-original writings” (“*Onpersoonlijke geschriftenbescherming*”).

¹⁰ Panorama of EC Industry 1990.

provide a form of “*sui generis*” protection for the investment involved in the making of a database.

The Commission believed that there was a need to protect investment in the creation of databases against parasitic behaviour by those who seek to misappropriate the results of the financial and professional investment made in obtaining and collection of data and information. While “original” databases require an element of “intellectual creation”, “non-original” databases are protected as long as there has been “qualitatively or quantitatively a substantial investment in either the obtaining, verification of presentation of the contents” of a database (Article 7.1).

The Commission argued that the introduction of a stable and uniform legal regime for the protection of database makers would increase the level of investments in information storage and processing systems (Recital 12). The scope of “*sui generis*” protection was intended to ensure protection of any investment in “obtaining, verifying or presenting the contents of a database” for the 15 year duration of the right (Recital 40), without giving rise to the creation of a new right in the works, data or material themselves (Recital 46).

2.3. Safeguard the legitimate interests of lawful users

The Community legislator also felt the need to find an appropriate balance between the legitimate interests of database authors/makers and users¹¹. Notwithstanding the exclusive rights of authors and database makers, the Community legislator felt the need to allow lawful users¹² to continue to perform certain acts necessary to access the contents of databases and facilitate the dissemination of information.

The issue of access to “information” is of concern to various categories of users as it may involve information in the public domain (e.g. an electoral register); information where the database constitutes the only available source of that information (e.g. a telephone directory); information pertaining to academic and scientific research and other public interest users such as consumers, the disabled, libraries; information which is “created” independently of any other activities where the primary purpose or principal activity is the creation of a database whether using own data or data acquired from another source (e.g. an encyclopaedia); information which is generated from “spin-off” databases¹³ (e.g. football fixtures lists).

With a view to safeguarding the legitimate interests of lawful users, an exhaustive list of optional exceptions to both copyright (Article 6) and the “*sui generis*” right (Article 9) was introduced and mandatory provisions in favour of lawful users were provided (Articles 6.1, 8 and 15).

¹¹ Under the original proposal, a licence had to be granted on fair and non-discriminatory terms when the works or materials contained in a database could not be independently created, collected or obtained from any other source than when the database is the only source of a work or material and when the database maker is a statutory public body; the database had to be made publicly available and Member States had to provide for arbitration with respect to the conditions for granting licences. However, the provisions on non-voluntary licensing were deleted as a result of a compromise reached in the Council.

¹² The Directive does not provide a definition of “lawful user”. Recital 34 refers to a user authorised by agreement with the rightholder to access and use the database. The original proposal for the Directive referred to a “person having acquired a right to use the database” (see para 8.4, page 52).

¹³ That is databases which are by-products of a main or principal activity. The “spin-off” theory has been developed by the doctrine and case law of certain Member States; under such theory, “spin-off” databases do not enjoy “*sui generis*” protection.

2.4. Increase the EU database production as compared to the US

Finally, the Community argued that investments in the production of databases could not achieve adequate returns unless databases manufactured in the EU were awarded protection on a par with the protection awarded by its major trading partners.

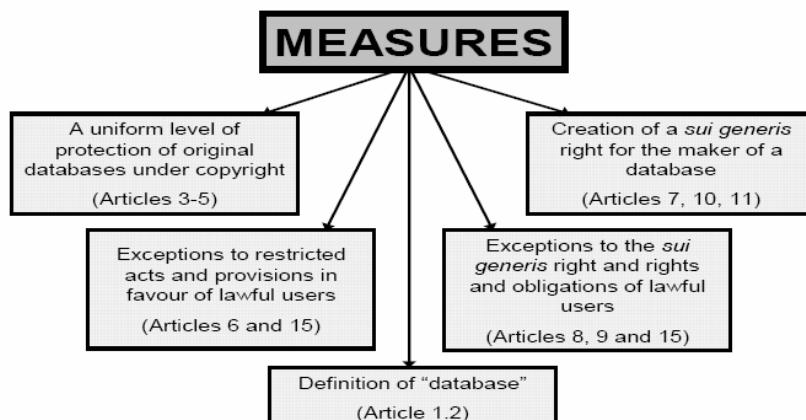
An imbalance in the level of investment between the Community and the world's largest database-producing third countries was observed (Recital 11). This conclusion was drawn in spite of the fact that the US did not protect "non-original" compilations, a stance confirmed by the Supreme Court's ruling in *Feist Publications v. Rural Telephone Service Company*¹⁴.

The creation of the "*sui generis*" right thus also aimed at enhancing global competitiveness of the European database industry in particular by filling in the gap between the EU and the US.

3. MEASURES

The diagram below sets out the measures taken by the Directive, which must be assessed against the policy objectives identified in figure 1 above.

Figure 2 - Measures of Directive 96/9/EC

The Directive provides a two tier protection: a harmonised level of protection of "original" databases under copyright (Articles 3-5) and the introduction of a new "*sui generis*" right to protect investments in databases (Articles 7, 10 and 11). Both rights differ in terms of criteria for protection, duration, acts prohibited, the exceptions or limitations that apply and the person or persons (both natural and legal) in whom each right vests (Articles 6, 8, 9 and 15). Article 1 defines a "database" for the purposes of the Directive and applies to both copyright and "*sui generis*" protection. The proposal for the Directive was originally limited to electronic databases but now includes analogue, including hard copy or traditional print media, and electronic forms, including digital or online.

¹⁴ See footnote 8 above.

4. IMPACT

The data reported here were collected from a restricted on-line survey addressed to the European database industry¹⁵ and from the *GDD* (see Section 1.3 above); the Internal Market and Services Directorate General has drawn its conclusions from the views expressed by stakeholders, interested parties, Member States and its own views and analysis.

4.1. Has the Directive eliminated the differences that existed between Member States in the legal protection of databases?

4.1.1. Transposition into national laws

All 25 Member States have transposed the Directive into national law. Germany, Sweden and the United Kingdom met the deadline of implementation (1 January 1998); Austria and France adopted laws during the course of 1998 whose provisions apply retroactively from 1 January of the same year. Belgium, Denmark, Finland and Spain implemented in 1998; Italy and the Netherlands in 1999; Greece and Portugal in 2000; Ireland and Luxembourg in 2001. Cyprus, the Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Slovakia and Slovenia implemented between 1999 and 2003. The EEA countries (Iceland, Lichtenstein and Norway) have also implemented the Directive.

4.1.2. Application of the Directive by national courts and authorities

National case-law shows that the notion of “database” has been interpreted widely so as to include listings of telephone subscribers; compilations of case-law and legislation; websites containing lists of classified advertisements; catalogues of various information; lists of headings of newspaper articles. The ECJ has stressed the broad definition of “database” in the Directive¹⁶.

But national case law has also highlighted the textual ambiguities of the “sui generis” right. Battles have erupted over the precise meaning of “substantial investment” as contained in Article 7 of the Directive.

While the District Court of The Hague held that the cost of collecting and maintaining up-to-date information concerning several thousands of real estate properties amounted to a “substantial investment” (*NVM v. De Telegraaf*, judgment of 12 September 2000), the President of the District Court of Rotterdam held that newspaper headlines were a mere “spin-off” of newspaper publishing and therefore did not reflect a “substantial investment” (*Algemeen Dagblad a.o. v. Eureka*, judgment of 22 August 2000).

Where the Court of Appeal of Düsseldorf held that there has been no proven “substantial investment” in a website containing information on building construction (*baumarkt.de*, judgment of 29 June 1999), the German Supreme Court found recently that collecting and verifying data for the weekly German “Top 10” hit chart of music titles requires “substantial investment” and that a “substantial part” of the contents of the plaintiff’s database had been

---

¹⁵ See footnote 5 above.

¹⁶ See Case C-444/02 (*Fixtures Marketing Ltd v. Organismos prognostikon agonon podosfairou AE - "OPAP"*), n. 20, 25.

“extracted” by the defendant who published his own compilation in printed form and on CD-Rom (*Hit Bilanz*, judgment of 21 July 2005)¹⁷.

Other divergent judgements concern “spin-off” databases – that is, databases which are by-products of a main or principal activity - especially where the database is a single source database¹⁸.

Another area of divergent case-law concerns the exploitation of on-line databases and Internet-related activities such as “hyper linking” or “deep-linking” using search engines¹⁹ (there have been no references to the ECJ on this issue).

In some cases, the heading, the Internet address (URL) and a brief summary of a press article have been held not to constitute a substantial part of a database²⁰ and the hyper linking of headings of press articles has been held not to infringe the owner's “sui generis” right²¹. However, in most cases the systematic bypassing of the homepage of the database maker (including banner advertisements) was found to be an infringement of the database maker's “sui generis” right²².

Divergences of interpretations seem to arise especially in jurisdictions that did not have any right comparable to “sweat of the brow” copyright. On the other hand, the English courts appear to have interpreted the Directive in a manner consistent with its intention. It is noteworthy that the English Court of Appeal made a reference to the ECJ²³ on the basis of the conflicting judgments elsewhere.

4.1.3. *The opinion of stakeholders*

75% of respondents to the Commission services' on-line survey are aware of the existence of the “sui generis” right; among these, 80% feel “protected” or “well protected” by such a right. 90% believe that database protection at EU level, as opposed to national level, is important and 65% believe that today the legal protection of databases is higher than before harmonisation. In the opinion of respondents, the “sui generis” right has brought about legal certainty, reduced the costs associated with the protection of databases, created more business opportunities and facilitated the marketing of databases. However, respondents also feel that the current situation is not totally harmonised throughout Europe: 31% believe that big gaps between several countries still remain. The negative consequences of the “sui generis” right have been attributed to: legal uncertainty, difficulty in accessing data, increased

¹⁷ The German Supreme Court follows the ECJ's reasoning in the judgments of November 2004 but concludes in favour of “sui generis” protection in the case at issue.

¹⁸ The “spin-off” theory has been developed by the doctrine and case law of certain Member States (in particular, the Netherlands); under such theory, “spin-off” databases do not enjoy “sui generis” protection.

¹⁹ Linking occurs when a connection is made between pages within a single web site or another website by the use of hypertext mark up language i.e. highlighted to identify the link. Clicking on a link transfers the user from the website to that of the linked page and the Uniform Resource Locator (URL). A “deeplink” bypasses the homepage of the URL to link directly with embedded web site pages.

²⁰ See High Regional Court Cologne, 27 October 2000; District Court Munich, 1 March 2002.

²¹ See judgment by the German Federal Court of Justice, 18 July 2003 (“Paper Boy”).

²² See “Berlin Online” – District Court Berlin 8 October 1998; “Süddeutsche Zeitung” – Landgericht Köln 2 December 1998. See also “Newsbooster.com” - District Court Copenhagen 16 July 2002.

²³ See Case C-203/02 (*The British Horseracing Board Ltd and Others v. William Hill Organisation Ltd*).

administrative burdens, increasing costs relating to database creation and fewer business opportunities.

4.1.4. Has the ECJ's interpretation of the scope of the "sui generis" right devalued the uniform levels of protection achieved for "non-original" databases?

Four cases concerning single-source databases of sports information in the areas of football and horseracing have been referred to the ECJ. The references came from national courts in Greece, Finland, Sweden and the United Kingdom. The ECJ gave its judgments in these cases on 9 November 2004²⁴.

With respect to the extensive lists of runners and riders drawn up by the *British Horseracing Board* (the “BHB”) in its function as the governing body for the British horseracing industry, the ECJ simply stated that:

“The resources used to draw up a list of horses in a race and to carry out checks in that connection do not constitute investment in the obtaining and verification of the contents of the database in which that list appears” (emphasis added)

The ECJ thus distinguishes between the resources used in the “creation” of materials that make up the contents of a database and the *obtaining* of such data in order to assemble the contents of a database. Only the latter activity is protected under the “sui generis” right. This leaves no protection for bodies like the *BHB* which “create” the data that makes up the contents of their database. Arguably, other industries like the publishers of directories, listings or maps, remain protected as long as they do not “create” their own data but *obtain* these data from others.

The ECJ distinction between “creation” and *obtaining* of data means that sports bodies such as the *BHB* cannot claim that they *obtained* the data within the meaning of the Directive. Therefore, such bodies cannot license their own data to third parties.

While going against the Commission’s original intention of protecting “non-original” databases in a wide sense, the judgements have the merit of pointing to the serious difficulties raised by attempting to harmonise national laws by recourse to untested and ambiguous legal concepts (“qualitatively or quantitatively substantial investments in either the obtaining, verification or presentation of contents”).

The ECJ’s judgment would probably apply to the databases created by broadcasting organisations for the purposes of scheduling programmes: they would not be able to assert a “sui generis” right in the contents of such databases.

In addition, the European Court ruled that on-line betting activities on football matches and horse races carried out by betting companies such as *Svenska Spel* or *William Hill*, did not affect the whole or a substantial part of the contents of the plaintiffs’ databases as they did not prejudice the substantial investment of the latter in the creation of their databases.

---

²⁴ See footnote 3.

On 13 July 2005, the British Court of Appeal applied the above interpretation, albeit on a slightly different basis²⁵, in its judgment in the *British Horse Racing Board v. William Hill*. The British Court dismissed the *BHB*'s arguments aimed at showing that its database was protectable by the "sui generis" right under Article 7(1) of the Directive.

These rulings imply that sports bodies like the *BHB* can only claim protection under the "sui generis" right where they have made a "substantial investment" in seeking existing material and collecting, verifying and presenting it in their databases. As the scope of the "sui generis" protection does not include, in the view of the Court, the "creation" of the underlying data²⁶, a soccer fixture list would usually not be protected under the "sui generis" right.

Commentators perceive the Court's judgments as a major blow to funding plans envisaged by sports bodies. *BHB* was hoping to generate more than £100 million²⁷ (around 142m euros) a year in revenue by selling data on the runners and riders (so-called "data-licensing"). Football's governing bodies will very likely lose substantial revenue by not being able to charge for information contained in football fixtures lists.

Nevertheless, the Commission services' online survey reveals that 43% of the respondents believe that the legal protection of their databases will be the same as before the ECJ rulings (or even reinforced); only 36% believe that the scope of protection will be either weakened or removed.

On the other hand, 54% believe that fewer databases will be protected by the "sui generis" right. This view is expressed not only by the companies which have been primarily affected by the Court's rulings, but also by other companies, such as database publishers and information suppliers, from both the *droit d'auteur* and common law Member States.

Other industries where data is "created" and concurrently stored and processed in a database, such as real estate or employment agencies, could be affected by the Court's rulings. There is a risk that national courts applying the European Court's case-law will conclude that relatively little of the investment in establishing a database appears to have been in collecting and verifying the information displayed on a website containing data on e.g. real estate or job advertisements.

On the other hand, the ECJ's narrow interpretation of the "sui generis" protection for "non-original" databases where the data were "created" by the same entity as the entity that establishes the database would put to rest any fear of abuse of a dominant position that this entity would have on data and information it "created" itself (so-called "single-source" databases).

---

²⁵ See paragraphs 28-30, Case No: A3/2001/0632 before Lord Justice Pill, Lord Justice Clarke and Lord Justice Jacob between 1) The British Horseracing Board Limited 2) The Jockey Club 3) Weatherbys Group Limited and William Hill Organization Limited.

²⁶ For example, the national football bodies establish the annual "football calendar" by pairing the teams, setting up home and away matches. This activity which comprises the basic activity of organising soccer tournaments involves the "creation" of data. The collection and verification of the data in order to set up the fixture list is only a by-product of this basic activity, but the by-product requires relatively little investment.

²⁷ Source : the *British Horse Racing Board*.

At national level, only few cases have been reported where owners of the “sui generis” right in a dominant position have been required to license their databases under certain conditions²⁸. Other cases are reported where no concrete violation of competition rules was found²⁹.

The Directive has been implemented into the legislation of the 25 Member States and the EFTA countries.

Interpreting the precise scope of the “sui generis” right has proved difficult, especially as no jurisdiction had a comparable legal instrument prior to the introduction of this new form of protection. The “sui generis” provisions have thus caused considerable legal uncertainty, both at the EU and national level.

The scope of the provision was severely curtailed in a series of judgments rendered by the ECJ in November 2004. This has, at least with respect to producers of databases that “create” the data and information that comprises their databases, decreased the protection for “non-original” databases.

Arguably, other industries like the publishers of directories, listings or maps, remain protected as long as they do not “create” their own data but obtain these data from others.

Nonetheless most respondents to the Commission services' on-line survey believe that the protection of databases is stronger than before adoption of the Directive. However, a majority of respondents feel that, after the ECJ's rulings, fewer databases will be protected by the “sui generis” right. This allays fears of monopoly abuses which were usually expressed with respect to “single-source” databases (databases where the database maker and the proprietor of the underlying information are the same person or entity).

4.2. Has the provision of uniform protection in all Member States stimulated investments into the creation of databases?

4.2.1. The growth of the overall EU information market

When the Commission adopted the Proposal for the Directive in 1992³⁰, it estimated that one quarter of the world's accessible on-line databases were of European origin, while the US

²⁸ See, for instance, Supreme Court of Austria, 9 April 2002, *Republic of Austria v. Compass Publishing Company*, where the Austrian public authority, holder of the sui generis right upon the official company register, was required to license its database under certain conditions to a competitor; Nederlandse mededingingsautoriteit, NMa, 10 September 1998, *De Telegraaf v. NOS and HMG*, where the Dutch competition authority ruled that, by refusing to license its own radio and TV programme listings, the Dutch broadcasting company had abused its dominant position. In both decisions, the national courts and authorities have made reference to the *Magill* case.

²⁹ See, for instance, Cour d'Appel de Paris 4ème chambre, section A, 12 September 2001, *Société Tigest/Société Reed expositions France, société Salons français et internationaux Safi*; Tribunal de Grande Instance de Paris, 31 January 2001, *Miller Freeman v. Neptune Verlag*; Oberlandesgericht (Court of Appeal) München, 10 October 2002; Nederlandse mededingingsautoriteit, NMa, 6 July 2001, *Fiscaal up to date (Futd) v. Kluwer*.

³⁰ The facts and figures reported in this Section are taken from the Explanatory Memorandum of the Proposal for a Council Directive on the legal protection of databases (see footnote 7 above).

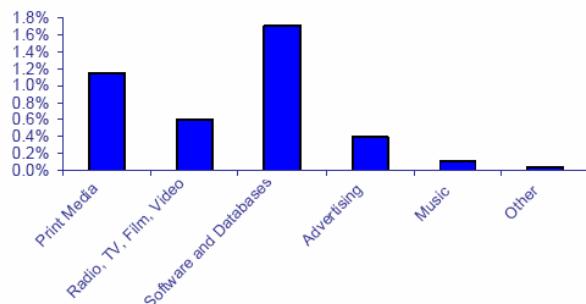
share of the world market amounted to 56%. Western Europe's on-line information market was estimated to be worth around 2.4 billion US dollars (or, at the time, 2.2 billion ECU).

The Commission considered that the European information market had great potential for growth: in terms of turnover, Europe's market in the "ASCII database services" was one third of the size of the US market; the use of "videotext services" was increasing in France (where over 90% of videotext users were located in 1989), Germany, the UK and Italy.

The European CD-ROM market was growing quickly and, although it accounted for only 15% of the production of commercial titles as compared to the 56% of the US, research showed that the number of titles published was doubling each year.

With the advent of the Internet and digital services, electronic databases have become an important platform for the distribution of content. Most new commercial services as well as an increasing number of public services originate from electronic databases. Databases are also important for a variety of businesses ranging from telecommunication companies to newspaper and directory publishers.

Figure 3 – Gross Value Added by EU Copyright Industry Sectors as Percent of Total GDP, 2000

Source: "The contribution of copyright and related rights to the European Economy" (2003)

The total turnover of the database and directory publishing industries in 2000 amounted to 8.2 billion euro³¹; the software and databases industries (including electronic publishing based upon those databases) and print media industries contributed in excess of 1% to the EU GDP.

4.2.2. Investments in databases: the opinion of database producers

49% of respondents to the Commission services' on-line survey estimate that, as of 1996, the annual increase in the level of their investments in database creation was more than 20%; 37% estimate that the increase was between zero and 20%; 15% consider that the level of investments has been the same or that it has decreased. Investments have mainly focussed on IT and staff.

³¹ See "The EU publishing industry: an assessment of competitiveness", available at http://europa.eu.int/comm/enterprise/ict/policy/doc/pira_2003_1046_en.pdf. See also the 2003 and 2004 EADP Annual Reports, available at <http://www.eadp.org>.

Figure 4 – Investments of the European database industry

What did you invest in?	% of total
Information technology	(85.1%)
Staff to feed data into a database	(69.3%)
Staff to run a database	(65.3%)
Marketing/advertising of a database	(64.4%)
Staff to collect data	(63.4%)
Acquisition of data	(62.4%)
Licences	(58.4%)
Office space	(35.6%)
Other	(21.8%)

Source: Commission services' on-line survey (August-September 2005)

Only a few respondents believe that the “sui generis” right has brought about additional costs (mainly enforcement and licensing costs). Although 36% of the respondents think that the “sui generis” right has helped the evolution of their business across the EU, there is no clear indication as to whether the “sui generis” right has helped businesses in the database sector to improve their competitiveness; 30% of the respondents think that the “sui generis” right created more business opportunities.

4.2.3. *The development of database sales*

While the Commission services' on-line survey identified increases in investments made in the production of databases, measuring the actual evolution of database sales has proved more difficult. This is linked to the wide interpretation that the notion of “database” has been subject to in national and EU jurisdictions.

It is extremely difficult to obtain reliable figures on the wide variety of industries that produce databases, such as website producers that list classified advertisements; producers of catalogues; producers of lists of headings of newspaper articles. All market data analysed can therefore serve only as a rough estimate.

According to a submission made by the European Publishers Council (EPC)³² the UK business-to-business (“B2B”) information industry was estimated to generate turnover of £ 15.5 billion in 2004. This compares to a turnover of £ 13.7 billion in 2000. According to the EPC, the “B2B market” comprises a wide range of databases, including business directories (print or online), electronic services, catalogues, business newspapers, magazines and even business conferences.

On the other hand, the EPC states that the “database share” of the overall UK “B2B” information industry continues to increase, thus implying that the “B2B” information industry is not equivalent to database sales. Figures on the overall development of the “B2B” industry therefore do not provide a reliable estimate for measuring the evolution of database sales.

---

³² Response from the European Publishers Council to the Draft Evaluation of Directive 96/9/EC, 30 September 2005.

According to a submission by the European Association of Directory and Database Publishers (EADP)³³ there has been “a significant increase in the supply of and information through databases since the Directive was adopted”. The EADP argues that a difference should be made between the number of databases and the amount of information delivered through databases.

It may be appropriate to evaluate the evolution of database sales not exclusively by means of measuring the number of databases produced. The amount of information delivered through databases may also be a relevant criterion to measure the evolution of database sales. However, the EADP does not propose how the information delivered through databases can be quantified and measured. Indeed, the EADP does not supply any empirical data on the amount of information delivered through databases.

In the absence of other empirical data, the evolution of database sales since the introduction of the Directive has to be measured by having recourse to the number of databases produced. In this respect, the data available are the statistics as compiled in the *GDD*³⁴. For the purposes of this directory, the size of the database industry is measured in terms of changes in the number of database “entries” into the directory³⁵.

But, in having recourse to the *GDD*, some important caveats have to be made. The Commission services cannot determine with the requisite level of legal certainty that a database “entry” in the *GDD* coincides with the wide definition of “database” under the Directive. This is due to the fact that the definition of a “database” as contained in the Directive is very wide and probably not exhaustive in character.

Thus, it appears entirely possible that certain compilations such as newspapers, magazines and electronic programme guides, which would fall within the scope of the Directive, have not been counted as a database “entry” in the *GDD* statistics.

The following figures extracted from the *GDD* should therefore only be seen as a rough estimate to measure the evolution of the Western European database market.

The number of “entries” into the *GDD* from “Western Europe”³⁶ has been fairly stable during the period since the Directive was implemented into national laws (as of 1998).

Nevertheless, as it is shown below, the number of Western European database “entries” was 3095 in 2004 as compared to 3092 in 1998.

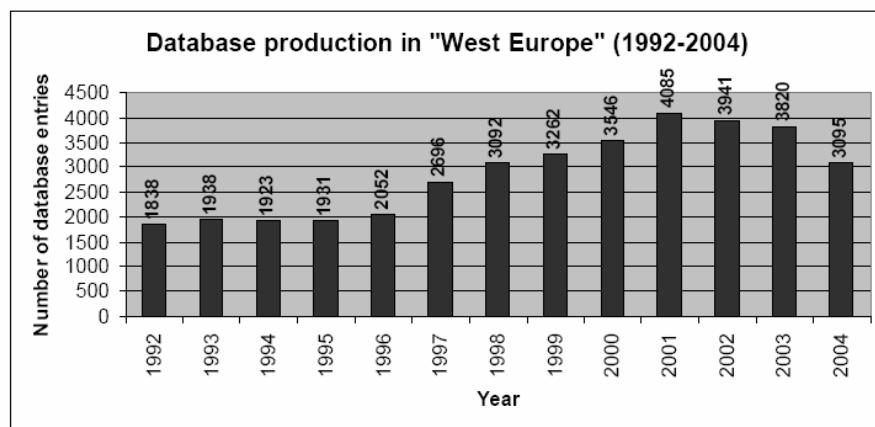
³³ Comments on the Draft Evaluation of Directive 96/9/EC, 15 September 2005.

³⁴ The facts and figures reported in this paragraph are taken from the Gale Directory of Databases 2005, Vol. 1, Part 2.

³⁵ See footnote 6 above.

³⁶ The *GDD* does not define the “Western Europe” market but reports that the UK should be included in such market. Other EU countries’ markets for which the *GDD* reports significant figures are Germany, France, the Netherlands, Finland, Sweden.

Figure 5 - Trend of the database sector in "West Europe" (1992-2004)

Source: The *Gale Directory of Databases* 2005, Vol. 1, Part 2.

With respect to the overall decline of database "entries" as of 2001, the EADP argues that database "entries" decreased due to a shift toward the online provision of information.

While some media, such as magnetic tape, diskettes, print and CD-ROMs may have decreased, the overall provision of information by means of databases has not decreased. Thus, if some types of databases have disappeared, this is not necessarily an indication of a decrease in database sales.

The EADP further points out that database delivery has shifted from stand-alone database products, such as CD-ROMs and dedicated on-line access to specific databases, to "portal" based applications which enable a single point of access to many databases. According to the EADP, this trend is not reflected in the *GDD* statistics.

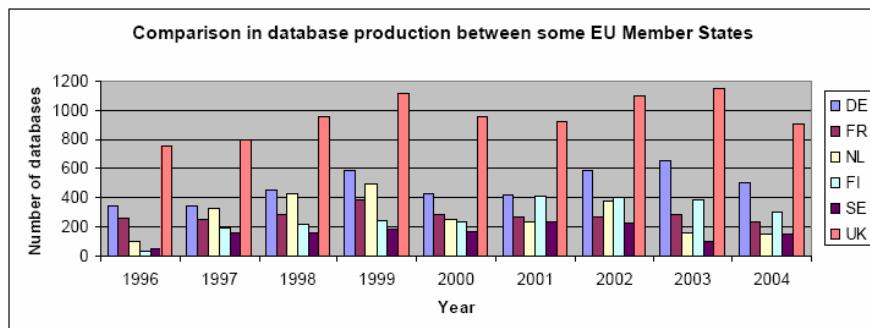
The *GDD* itself observes that "the number of word-oriented databases continues to grow with the increase of: telephone directory databases, particularly non-US ones; newspaper databases; chemical, genome, patent and company data databases"³⁷.

In conclusion - while the *GDD* statistics are the only empirical figures available at this stage to measure the evolution of the database markets - these figures are subject to considerable uncertainty.

Further empirical analysis thus appears necessary before firm policy conclusions on the usefulness of the Directive in developing European database sales can be drawn.

³⁷ « The State of Database Today : 2005 », Gale Directory of Databases 2005, Vol. 1, Part 2, page XIX.

Figure 6 - Comparison in database production between some EU Member States (1996-2004)

Source: The Gale Directory of Databases (1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 editions)

The figure above shows that the UK remains the Member State with the highest relative database production.

There might be various reasons for this long-time success. For instance, the EPC has submitted that these reasons might include the relative maturity of the UK database industry and the success of databases that are produced in English.

Introduced to stimulate the production of databases in Europe, the “sui generis” protection has had no proven impact on the production of databases.

According to the Gale Directory of Databases, the number of EU-based database “entries” was 3095 in 2004 as compared to 3092 in 1998 when the first Member States had implemented the “sui generis” protection into national laws.

It is noteworthy that the number of database “entries” dropped just as most of the EU-15 had implemented the Directive into national laws in 2001. In 2001, there were 4085 EU-based “entries” while in 2004 there were only 3095.

While the evidence taken from the GDD relies on the number of database “entries” and not on the overall turnover achieved or the information supplied by means of databases, they remain the only empirical data available.

Although stakeholders have criticised this data as being of little probative value, no alternative data has been supplied. There is thus no conclusive data available as to whether European database production has been significantly influenced by the Directive. Nevertheless, the European publishing and database industries claim that “sui generis” protection is crucial to the continued success of their activities.

75% of respondents to the Commission services’ on-line survey are aware of the existence of the “sui generis” right; among these, 80% feel “protected” or “well protected” by such right. 90% believe that database protection at EU level, as opposed to national level, is important and 65% believe that today the legal protection of databases is higher than before harmonisation.

4.3. Has the balance between the legitimate interests of manufacturers and lawful users of databases been safeguarded?

Certain rightholders (publishers, public rightholders, private users of databases) interviewed in the context of an independent study finalised in 2002³⁸ were of the opinion that the Directive – with certain exceptions – achieves a satisfactory balance between the legitimate interests of rightholders and users and expressed the view that the Directive should remain unchanged since it has proved to be an incentive for the further development of an Internal Market in databases. Publishers claim that the “sui generis” right provides an incentive for wide dissemination of information and encourages specialisation and differentiation on the market. At the same time, certain users (libraries, academic organisations, lotteries, public users of databases) have expressed concern as to whether the scope of the “sui generis” right has led to an over-broad protection. Fewer concerns have been expressed in relation to databases protected by copyright. Certain users have pleaded for an extension in the scope of the exception for private purposes to digital databases, but rightholders (in particular, publishers) fear that such a move would lead to abuse and would increase the risks of theft and piracy.

Certain members of the academic and scientific community were concerned that the exceptions to the “sui generis” right were too restrictive with regard to the access to and use of data and information for scientific and educational purposes³⁹.

Claims were also made for the enlargement of the scope of certain exceptions (e.g. in support of the private use of digital databases), for the application of traditional exceptions also to the “sui generis” right (i.e. exception for fair dealing reporting of current events, in particular in the field of sports data) and for the introduction of new exceptions (i.e. for the benefit of the physically disabled). Certain libraries claim that the “sui generis” right has resulted in a concentration of leading database producers, for example electronic journals, monopolizing information.

Furthermore, there is an increasing demand for consumer access to information contained in databases owned by public bodies, such as weather data, maps and statutory registers⁴⁰.

It has been observed that the complexity of the “sui generis” regime due to the two tier approach of the Directive has caused confusion among users as the same database can be protected by both copyright and “sui generis” right. In particular, the association of European academies represented by ALLEA (“All European Academies”) revealed serious concerns about the effect of the Directive upon scientific research. The main concern is that the Directive limits access and the use of data and information for scientific and educational

---

³⁸ “The implementation and application of Directive 96/9/EC on the legal protection of databases” (http://europa.eu.int/comm/internal_market/copyright/docs/studies/etd2001b53001e72_en.pdf).

³⁹ In the context of the above study, the UK Copyright Directorate of the UK Patent Office reported that research based industry estimated that the requirement – imposed by the Directive – to restrict the UK’s copyright research exception relating to databases to non-commercial research would cost £ 1 million per year (see page 552).

⁴⁰ The re-use of public sector information is now the subject of Directive 2003/98/EC (OJ L 345, 31.12.2003, p. 90). Under such Directive, Member States are required to ensure that the documents held by public sector bodies shall be re-usable for commercial or non-commercial purposes. The Directive is without prejudice to Directive 96/9 and does not apply to documents for which third parties hold intellectual property rights and the obligations imposed must be compatible with the Berne Convention and the TRIPS Agreement (Recitals 22, 24).

purposes. This is held to impede research and reduce the public benefit which might otherwise be derived from research. In the view of ALLEA, the Directive is designed for the commercial sector whilst scientific data and the way in which scientists have traditionally used it is different in many ways⁴¹.

Furthermore, the reports of two workshops organised by the Commission's Research Directorate General⁴² revealed that in both the US and in Europe there is reluctance to use the "sui generis" right due to its complexity and its limitations.

It is noteworthy that the ECJ and some national judges appear to fear that the balance between users and rightholders is inappropriate. Indeed, the interpretation adopted by the European Court may have been influenced by the concern that the "sui generis" right might otherwise significantly restrict access to information. Thus, for instance, the ECJ has ruled that the mere act of consultation of a database is not covered by the database maker's exclusive rights⁴³.

Most rightholders (mainly, publishers) believe that the Directive safeguards the balance of interests of rightholders and users; however, the two-tier approach of the Directive and the complexity of the "sui generis" regime may have caused confusion among certain users, in particular the academic and scientific community.

However, the interpretation of the ECJ may allay the fear of those who believed that the Directive would lock up information otherwise publicly available, at least with respect to those databases which contain data "created" by the database maker himself.

4.4. Has the EU database production increased as compared to the US?

55% of the respondents to the Commission services' on-line survey believe that the introduction of "sui generis" protection for "non-original" databases has helped Europe to catch up with US database production.

On the other hand, very few respondents believe that the "sui generis" right has created more business opportunities. Some respondents suggested that, with a view to improving the level of European investments as compared to the US, there is a need to provide for clear and simple rules which would stimulate businesses to invest in the creation of databases.

The GDD reports that, during the period 1996-2001, Western Europe's share in global database production increased from 22% to 34% while the "North American" share decreased from 69% to 60% during the same period.

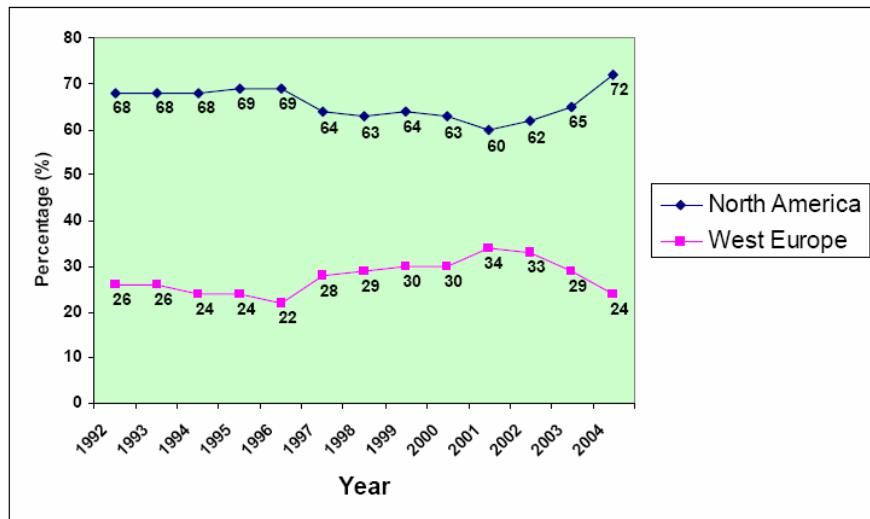
Between 2002 and 2004, the European share decreased from 33% to 24% while the US share increased from 62% to 72%. The ratio of European/US database production, which was nearly 1:2 in 1996, has become 1:3 in 2004.

⁴¹ ALLEA's letters addressed to Internal Market Commissioners Bolkestein (2002) and McCreevy (2005).

⁴² See "IPR issues in bio-informatics" and "IPR issues in Internet-based research", available at http://europa.eu.int/comm/research/era/ipr_en.html.

⁴³ "However, it must be stressed that the protection of the *sui generis* right concerns only acts of extraction and re-utilisation as defined in Article 7(2) of the directive. That protection does not, on the other hand, cover consultation of a database. Of course, the maker of a database can reserve exclusive access to his database to himself or reserve access to specific people. However, if he himself makes the contents of his database or a part of it accessible to the public, his *sui generis* right does not allow him to prevent third parties from consulting that base", case C-203/02, n. 54, 55.

Figure 7 - Database production in North America and West Europe (1992-2004)

Source: The Gale Directory of Databases 2005, Vol. 1, Part 2.

Globally, the number of US database "entries" has grown from 6000 in 1996 to over 8000 in 2004.

Most respondents to the on-line survey believe that the "sui generis" right has helped Europe to catch up with the US in terms of investment but, at the same time, that the "sui generis" right did not help to significantly improve the global competitiveness of the European database sector. The data taken from the GDD reveal that the economic gap with the US has not been reduced.

5. ANALYSIS

From the outset, there have been problems associated with the "sui generis" right: the scope of the right is unclear; granting protection to "non-original" databases is perceived as locking up information, especially data and information that are in the public domain; and its failure to produce any measurable impact on European database production.

5.1. The "sui generis" right is difficult to understand

First and foremost is the lack of clarity in the text of the relevant provisions of the Directive. The "sui generis" right is formulated as follows in Article 7 of the Directive:

"Member States shall provide for a right for the maker of a database which shows that there has been qualitatively and/or quantitatively a substantial investment in either the obtaining, verification or presentation of the contents to prevent extraction and/or reutilisation of the whole or a substantial part, evaluated qualitatively and/or quantitatively, of the contents of that database."

None of these terms has a precise legal meaning and none of them has an established tradition in copyright law. Sections 4.1.2. and 4.1.4. demonstrate how national courts and the ECJ have struggled over the precise meaning of the “sui generis” protection.

But the November 2004 decisions of the ECJ restrict the scope of protection for “non-original” databases by introducing a distinction between “creation” of data and *obtaining* it. The Court thereby refuses to count any investment before or at the time of “creating” data as constituting a substantial investment in the database itself. It can be expected that database makers will devise legal strategies to get around the distinction drawn in the ECJ judgments and that this might result in online databases increasingly being secured by systems of access control.

5.2. “Sui generis” protection comes close to protecting data as property

There is a long-standing principle that copyright should not be extended to cover basic information or “raw” data. However, as evidenced by the ECJ’s differentiation between the “creation” of data and its *obtaining* demonstrate, the “sui generis” right comes precariously close to protecting basic information.

The United States has rejected a similar course. In *Feist Publications v. Rural Telephone Service Company*, the Supreme Court found that the “bits of information” contained in a telephone directory are not protected under copyright laws. Moreover, the Court held that the arrangement of the data in a telephone book was dictated by the identities of its subscribers and the need for alphabetization, making it “devoid of even the slightest trace of creativity.” In conclusion, third parties were free to copy or make other use of this information as they wished. The *Feist* case is often interpreted as the culmination of a gradual trend in copyright law. In recent years, fewer and fewer courts have been willing to protect compilations solely under the “sweat of the brow” doctrine.

Nevertheless, as the figures discussed below demonstrate, there has been a considerable growth in database production in the US, whereas, in the EU, the introduction of “sui generis” protection appears to have had the opposite effect. With respect to “non-original” databases, the assumption that more and more layers of IP protection means more innovation and growth appears not to hold up.

5.3. The economic impact of the “sui generis” right is unproven

The second problem with the “sui generis” right is that its economic impact on database production is unproven. Introduced to stimulate the growth of databases in Europe, the new instrument has had no proven impact on the production of databases. According to the *Gale Directory of Databases*, the number of EU-based database “entries” was **3095** in 2004 as compared to **3092** in 1998 when the first Member States had implemented the “sui generis” protection into national laws. More significantly, the number of database “entries” dropped just as most of the EU-15 Member States had implemented the Directive into national laws in 2001. In 2001, there were **4085** EU-based “entries” while in 2004 there were only **3095**.

Nevertheless, the Internal Market and Services Directorate General has received strong representations from the European publishing industry that “sui generis” protection is crucial to the continued success of their activities. In addition, 75% of respondents to the on-line survey are aware of the existence of the “sui generis” right; among these, 80% feel

“protected” or “well protected” by such right. 90% believe that database protection at EU level, as opposed to national level, is important and 65% believe that today the legal protection of databases is higher than before harmonisation. In the opinion of respondents, the “*sui generis*” right has brought about legal certainty, reduced the costs associated with the protection of databases, created more business opportunities and facilitated the marketing of databases.

While this endorsement of the “*sui generis*” right is somewhat at odds with the continued success of US publishing and database production that thrives without “*sui generis*” type protection, the attachment to the new right is a political reality that seems very true for Europe.

6. POLICY OPTIONS

6.1. Option 1: Repeal the whole Directive

Withdrawing the Directive in its entirety would allow Member States to revert to the situation that applied in national law prior to the adoption of the Directive. This would allow *droit d'auteur* Member States to keep their threshold of “originality”, to protect “original” databases under copyright law and to choose other means e.g. unfair competition or the law of misappropriation, to protect “non-original” compilations. Common law Member States, for their part, would be allowed to revert to the “sweat of the brow” standard as a relevant copyright test.

But withdrawing the Directive in its entirety would give rise to a pre-directive scenario where Member States could protect “original” databases under diverging levels of “originality”. In particular, the UK and Ireland would be allowed to revert to the “sweat of the brow” copyright test and Sweden, Denmark and Finland (and Norway and Iceland) would be allowed to revert to their “catalogue rule”⁴⁴.

In this scenario, one could expect that the terms of use for collections of data or compilations would be dealt with only by contract law and right-holders would increasingly protect their databases (especially online databases) by means of access control systems. However, this option would have the disadvantage of doing away with the harmonised level of copyright protection for “original” databases which has not caused major problems so far.

6.2. Option 2: Withdraw the “*sui generis*” right

Another possibility would therefore be to withdraw the “*sui generis*” right in isolation and thus maintain the harmonised level of copyright protection for “original” databases.

Arguably, this partial withdrawal would still allow *droit d'auteur* Member States to keep their threshold of “originality”, to protect “original” databases under copyright law and to choose other means e.g. unfair competition or the law of misappropriation to protect “non-original” compilations. It would also allow common law Member States to revert to the “sweat of the brow” standard as a relevant test to protect “non-original” compilations.

---

⁴⁴ See footnote 9.

The arguments for partial withdrawal would largely be based on a strict application of the “better regulation” principles. These principles would probably suggest that the “sui generis” right be withdrawn as it has revealed itself to be an instrument that is ineffective at encouraging growth in the European database industry and, due to its largely untested legal concepts, given rise to significant litigation in national and European courts. Empirical data underlying this evaluation show that its economic impact is unproven. In addition, no empirical data that proves that its introduction has stimulated significant growth in the production of EU databases could be submitted so far.

Furthermore, withdrawal of the “sui generis” right appears to be in line with an emerging trend in common law jurisdictions as the high standard of “originality” introduced by the Directive would put them on a par with the US, thereby protecting fewer rather than more databases⁴⁵. It may thus well be that even the common law jurisdictions within the Community (UK and Ireland) would maintain the higher threshold for protection, thereby only protecting “original” databases. The ruling in the *Feist* case and the economic evidence that points at the US as being a leader in database production could lead to significant reluctance in reintroducing “sweat of the brow”.

Finally, withdrawing the “sui generis” right would still leave companies with factual compilations that may not be fully protected under the standard of “originality” as prescribed in copyright law, free to protect their works by other means such as contract law or use of technological protection measures or other forms of access control when the work is delivered on-line. It would also not exclude producers of compilations to claim protection by stating that their arrangements met the threshold of “originality”. However, this paper acknowledges that European publishers and database producers would clearly prefer to retain the “sui generis” protection.

6.3. Option 3: Amend the “sui generis” provisions

Another option would be to amend and clarify the scope of protection awarded under the “sui generis” provisions. Attempts could be made to reformulate the scope of the “sui generis” right in order to also cover instances where the “creation” of data takes place concurrently with the collection and screening of it. Amendments could also clarify the issue of what forms of “official” and thereby single source lists⁴⁶ would be protected under the “sui generis” provisions.

Amendments could also be proposed to clarify the scope of protection and clarify whether the scope would only cover “primary” producers of databases (*i.e.* those producers whose main business is to collect and assemble information they do not “create” themselves) or would also include producers for whom production of a databases is a “secondary” activity (in other words, a spin-off from their main activity). Amendments could, in addition, clarify the issue of what actually constitutes a substantial investment in either the obtaining, verification or presentation of the contents of a database. On the other hand, reformulating the scope of the “sui generis” right entails a serious risk that yet another layer of untested legal notions would be introduced that will not withstand scrutiny before the ECJ.

---

⁴⁵ Canada, as the other common law jurisdiction affected has also now adopted the high level of “originality” in its case law.

⁴⁶ See the arguments of the British Court of Appeal regarding the *BHB*’s “official” list of riders and runners (see footnote 25).

6.4. Option 4: Maintaining the status quo

On the other hand, even if a piece of legislation has no proven positive effects on the growth of a particular industry, withdrawal is not always the best option. Removing the “sui generis” right and thereby allowing Member States to revert to prior forms of legal protection for all forms of “non-original” databases that do not meet the threshold of “originality”, might be more costly than keeping it in place. Arguably, the limitations imposed by the judgments of the ECJ mean that the right is now only available to “primary” producers of databases and not those who for whom databases are a “secondary” activity.

Before deciding on its future policy approach with respect to the “sui generis” protection for “non-original” databases, the Commission services deem it appropriate to further consult stakeholders on the four policy options outlined above.

Stakeholder consultation should also provide further evidence on the economic impact of “sui generis” protection in stimulating the production of European databases.

Stakeholders are invited to submit their observations by 12 March 2006.

EN

27

EN

**Διακήρυξη της Γενεύης για το Μέλλον
του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας**

Η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει μια παγκόσμια κρίση σχετικά με τη διακυβέρνηση της γνώσης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού. Η κρίση εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους:

- Χωρίς πρόσβαση σε βασικά φάρμακα, πολλοί υποφέρουν και πεθαίνουν.
- Ηθικά απαράδεκτη ανισότητα στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, τη γνώση και την τεχνολογία υπονομεύει την ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή.
- Πρακτικές αθέμιτου ανταγωνισμού στον τομέα της οικονομίας της γνώσης επιφέρουν τεράστιες οικονομικές επιβαρύνσεις στους καταναλωτές και καθυστερούν την καινοτομία.
- Συγγραφείς, καλλιτέχνες και εφευρέτες αντιμετωπίζουν υπερβολικά εμπόδια στο να συμπορευτούν με την καινοτομία.
- Η συγκεντρωμένη κατοχή και έλεγχος της γνώσης, της τεχνολογίας, των βιολογικών πηγών και του πολιτισμού βλάπτει την ανάπτυξη, την πολυμορφία και τους δημοκρατικούς θεσμούς.
- Τεχνολογικά μέτρα που σχεδιάστηκαν για την επιβολή των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας σε ψηφιακά περιβάλλοντα, απειλούν τις βασικές εξαιρέσεις από τη νομοθεσία για την πνευματική ιδιοκτησία που αφορούν σε άτομα με αναπηρίες, βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικούς, συγγραφείς και καταναλωτές και υπονομεύουν τα δικαιώματα του ατόμου και την ελευθερία.
- Μηχανισμοί-κλειδιά που σχεδιάστηκαν για την αποζημίωση και την υποστήριξη του έργου των δημιουργικών ατόμων και κοινοτήτων είναι άδικοι και για τα ίδια δημιουργικά άτομα, αλλά και για τους καταναλωτές.
- Ιδιωτικά συμφέροντα σφετερίζονται τα κοινωνικά και δημόσια αγαθά και κρατούν δέσμιο το δημόσιο τομέα.

Την ίδια στιγμή υπάρχουν καταπληκτικές και πολλά υποσχόμενες καινοτομίες στην πληροφόρηση, τις ιατρικές και άλλες σημαντικές τεχνολογίες, καθώς επίσης και στα κοινωνικά κινήματα και τα επιχειρηματικά μοντέλα. Γινόμαστε μάρτυρες πολύ πετυχημένων εκστρατειών για πρόσβαση σε φάρμακα κατά του AIDS, σε επιστημονικά περιοδικά, σε γενετικές πληροφορίες και άλλες βάσεις δεδομένων και σε εκατοντάδες καινοτόμων συνεργατικών προσπαθειών για τη δημιουργία δημόσιων αγαθών, μη εξαιρουμένου του Διαδικτύου, του Παγκόσμιου Ιστού, της Wikipedia, του Creative Commons, του GNU Linux και άλλων ελεύθερων λογισμικών ανοικτού κώδικα, καθώς και σε εργαλεία εκπαίδευσης από απόσταση και εργαλεία ιατρικής έρευνας. Σήμερα, τεχνολογίες όπως το Google είναι στη διάθεση εκατομμυρίων ανθρώπων για ανάκτηση πληροφοριών. Εναλλακτικά συστήματα καταβολής των αποζημιώσεων των δημιουργών έχουν προταθεί, προκειμένου να διευρυνθεί η πρόσβαση και το ενδιαφέρον για τα έργα πολιτισμού, ενώ ταυτόχρονα προσφέρονται στους καλλιτέχνες και τους καταναλωτές αποτελεσματικά και δίκαια συστήματα καταβολής του αντίτιμου της χρήσης των έργων πολιτισμού. Το ενδιαφέρον για αντισταθμιστικούς όρους χρέωσης, βραβεία καινοτομίας ή ανταγωνιστικούς διαμεσολαβητές, ως μοντέλα παροχής οικονομικών κινήτρων για τις επιστήμες και την τεχνολογία που διευκολύνουν τη διαδοχική και συνεχόμενη καινοτομία και παρακάμπτουν τη μονοπωλιακή κατάχρηση, έχει ανανεωθεί. Το 2001, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (World Trade Organization – WTO) δήλωσε ότι οι χώρες μέλη του πρέπει να «προωθήσουν την πρόσβαση όλων των ανθρώπων στα φάρμακα».

Η ανθρωπότητα βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι – διχασμένη μεταξύ του ηθικού κώδικα και της δυνατότητας να προσαρμόζεται και να αναπτύσσεται. Θα ωφεληθούμε και θα μάθουμε από αυτές τις νέες ιδέες και ευκαιρίες, ή θα αποδεχθούμε τις εκκλήσεις που υπολείπονται κάθε

φαντασίας και θα καταπνίξουμε τις νέες ιδέες προς χάριν πνευματικά αδύναμων, ιδεολογικά δύσκαμπτων και ενίοτε σκληρών, άδικων και αναποτελεσματικών πολιτικών επιλογών; Πολλά από τα παραπάνω θα εξαρτηθούν από τη μελλοντική κατεύθυνση του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (World Intellectual Property Organization), ενός παγκόσμιου οργάνου που θέτει τα πρότυπα που διέπουν την παραγωγή, διανομή και χρήση της γνώσης.

Η Συνθήκη του 1967 επιχείρησε να ενισχύσει τη δημιουργική δραστηριότητα με την ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι στόχοι του οργανισμού διευρύνθηκαν το 1974, όταν ο οργανισμός έγινε μέρος των Ηνωμένων Εθνών, στα πλαίσια μιας συμφωνίας που ζητούσε από τον Οργανισμό να λάβει «τα κατάλληλα μέτρα για την προώθηση της πνευματικής δραστηριότητας» και να διευκολύνει τη μεταφορά της τεχνολογίας στις αναπτυσσόμενες χώρες «προκειμένου να επιταχυνθεί η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη».

Παρόλ' αυτά, σαν διακυβερνητικός οργανισμός, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας υιοθέτησε μια πολιτική δημιουργίας και διεύρυνσης μονοπωλιακών προνομίων, συχνά χωρίς να λαμβάνει υπόψη του τις συνέπειες. Η συνεχής διεύρυνση των προνομίων αυτών και των μηχανισμών επιβολής τους οδήγησε σε σοβαρό κοινωνικό και οικονομικό κόστος και έχει παρεμποδίσει και απειλήσει αξιόλογες προσπάθειες δημιουργικότητας και καινοτομίας. Ο Οργανισμός πρέπει να ωθήσει τα μέλη του προς την κατανόηση των πραγματικών οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων που έχει η υπέρμετρη προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων και της σημασίας επίτευξης μιας ισορροπίας μεταξύ του δημόσιου τομέα και του ανταγωνισμού από τη μια πλευρά και του τομέα των πνευματικών δικαιωμάτων από την άλλη. Η πεποίθηση «όσο περισσότερα τόσο καλύτερα» ή «τα λίγα δεν είναι ποτέ

επιθυμητά» είναι ιδιοτελής και επικίνδυνη και έχει εκθέσει σοβαρά τη φήμη του Οργανισμού, ιδιαίτερα στους κύκλους των ειδικών της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Δεν απαιτούμε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Πνευματικής Ιδιοκτησίας να εγκαταλείψει τις προσπάθειες για κατάλληλη προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, ή να εγκαταλείψει κάθε προσπάθεια εναρμόνισης ή βελτίωσης των σχετικών νόμων. Αλλά επιμένουμε στο ότι ο Οργανισμός θα πρέπει να εργαστεί κάτω από ένα ευρύτερο πλαίσιο από αυτό που περιγραφόταν στη συνθήκη του 1974 με τα Ηνωμένα Έθνη και να αποκτήσει μια πιο ισορροπημένη και ρεαλιστική άποψη των κοινωνικών οφελών και του κόστους που έχουν τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας ως εργαλείο – αλλά όχι μοναδικό εργαλείο - για την υποστήριξη της δημιουργικής πνευματικής δραστηριότητας.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας πρέπει επίσης να εκφράζει μια πιο ισορροπημένη άποψη των ωφελημάτων της εναρμόνισης και της διαφορετικότητας και να επιδιώκει την επιβολή της παγκόσμιας ομοιομορφίας μόνον όταν αυτή πραγματικά είναι προς όφελος όλης της ανθρωπότητας. Η προσέγγιση «τα ίδια μέτρα και σταθμά για όλους» που υπαγορεύει για τον καθένα την εφαρμογή του υψηλότερου επιπέδου προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, οδηγεί σε άδικα και καταπιεστικά αποτελέσματα για τις χώρες που αγωνίζονται να καλύψουν τις πιο βασικές ανάγκες των πολιτών τους.

Η Γενική Συνέλευση του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας καλείται τώρα να θέσει μια αναπτυξιακή ημερήσια διάταξη. Η αρχική πρόταση, που πρώτα κατατέθηκε από την Αργεντινή και τη Βραζιλία, θα μπορούσε να αναδιαμορφώσει ριζικά την ημερήσια διάταξη του Οργανισμού προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης και μιας νέας προσέγγισης που να υποστηρίζει την καινοτομία και τη δημιουργικότητα. Αυτό είναι ένα αναμενόμενο εδώ και

πολύ καιρό και απόλυτα απαραίτητο πρώτο βήμα προς έναν καινούργιο σκοπό και ένα νέο πρόγραμμα εργασίας του Οργανισμού. Δεν είναι ίσως ένα τέλειο βήμα. Η Συνθήκη του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας πρέπει τυπικά να αναγνωρίσει την ανάγκη συνυπολογισμού «των αναπτυξιακών αναγκών των χωρών μελών της και ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων και των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών», όπως έχει ήδη προταθεί, αλλά αυτό δεν είναι αρκετό. Μερικοί υποστηρίζουν ότι ο Οργανισμός πρέπει να προωθεί μόνον την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και «να μην υπολογίζει οποιεσδήποτε πολιτικές που περιορίζουν τις απαιτήσεις της πνευματικής ιδιοκτησίας ή προστατεύουν και ενισχύουν το δημόσιο τομέα». Αυτή η περιορισμένη αντίληψη καταπνίγει την κριτική σκέψη. Μπορούν να βρεθούν καλύτεροι τρόποι διατύπωσης του σκοπού του Οργανισμού, λαμβάνοντας υπόψη και τον όρο που εμπεριέχεται στη συμφωνία του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας με τα Ήνωμένα Έθνη (1974), σύμφωνα με τον οποίο ο Οργανισμός «προωθεί τη δημιουργική διανοητική δραστηριότητα και διευκολύνει τη μεταφορά της τεχνολογίας που σχετίζεται με τη βιομηχανική ιδιοκτησία». Οι λειτουργίες του Οργανισμού δεν θα πρέπει να υποστηρίζουν μόνο την «αποτελεσματική προστασία» και την «εναρμόνιση» των νόμων για την πνευματική ιδιοκτησία, αλλά επίσημα να περικλείουν τις έννοιες της ισορροπίας, της καταλληλότητας και της τόνωσης τόσο των ανταγωνιστικών, όσο και των συνεργατικών μοντέλων δημιουργικής δραστηριότητας στα πλαίσια εθνικών, περιφερειακών και διεθνών συστημάτων καινοτομίας.

Η πρόταση για μια αναπτυξιακή ημερήσια διάταξη δημιούργησε για πρώτη φορά την ευκαιρία ανταλλαγής απόψεων για το μέλλον του Οργανισμού. Δεν πρόκειται για ημερήσια διάταξη που αφορά μόνο τις αναπτυσσόμενες χώρες. Πρόκειται για μια ημερήσια διάταξη που αφορά όλους, το Βορρά και το Νότο. Η ημερήσια διάταξη πρέπει να προωθηθεί. Όλα τα έθνη και

όλοι οι άνθρωποι πρέπει να προσχωρήσουν και να διευρύνουν τη συζήτηση για το μέλλον του Οργανισμού.

Πρέπει να υπάρξει μια προσωρινή αναστολή (moratorium) των νέων συνθηκών/συμωνιών και προτύπων εναρμόνισης που επεκτείνουν και ενισχύουν τα μονοπάλια και περιορίζουν περαιτέρω την πρόσβαση στη γνώση. Για γενεές ολόκληρες ο Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας ανταποκρινόταν κυρίως στη μείωση των ανησυχιών πανίσχυρων εκδοτικών οίκων, φαρμακευτικών εταιριών, φυτοπαραγωγών και άλλων εμπορικών συμφερόντων. Πρόσφατα, ο Οργανισμός έγινε πιο ανοικτός στην πολιτική κοινωνία και στις ομάδες ειδικών ενδιαφερόντων, γεγονός που είναι καλοδεχούμενο. Άλλα τώρα πλέον ο Οργανισμός πρέπει να ανταποκριθεί σε ουσιαστικά προβλήματα αυτών των ομάδων, όπως είναι η προστασία των δικαιωμάτων του καταναλωτή και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Προβλήματα των φτωχών, των ασθενών και των ατόμων με προβλήματα όρασης που έχουν για πολύ καιρό παραμεληθεί, πρέπει τώρα να πάρουν προτεραιότητα.

Η προτεινόμενη αναπτυξιακή ημερήσια διάταξη στρέφεται προς τη σωστή κατεύθυνση. Σταματώντας τις προσπάθειες υιοθέτησης νέων συμφωνιών για το δίκαιο των ευρεσιτεχνιών, των δικαιωμάτων τηλεμετάδοσης και των βάσεων δεδομένων, ο Οργανισμός θα δημιουργήσει χώρο για τη συζήτηση πολύ περισσότερο επειγόντων αναγκών.

Οι προτάσεις για δημιουργία μόνιμων επιτροπών και ομάδων εργασίας για την ανάπτυξη και τη μεταφορά τεχνολογίας είναι ευπρόσδεκτες. Ο Οργανισμός θα έπρεπε επίσης να σκεφτεί τη σύσταση ενός ή περισσότερων σωμάτων για τη συστηματική αντιμετώπιση του ελέγχου αθέμιτων πρακτικών και της προστασίας των δικαιωμάτων του καταναλωτή.

Υποστηρίζουμε την πρόσκληση για μια Συμφωνία σχετικά με την Πρόσβαση στη Γνώση και την Τεχνολογία. Η Μόνιμη Επιτροπή για τις Ευρεσιτεχνίες και η Μόνιμη Επιτροπή για την Πνευματική Ιδιοκτησία και τα Συγγενικά Δικαιώματα θα πρέπει να αναζητήσουν τις απόψεις των χωρών μελών και του κοινού σχετικά με τους όρους μιας τέτοιας συμφωνίας.

Τα προγράμματα τεχνικής βοήθειας του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας πρέπει να αναμορφωθούν εκ βαθέων. Οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να αποκτήσουν τα εργαλεία για την εφαρμογή της Διακήρυξης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (World Trade Organization - WTO) στο Doha του Κατάρ, σχετικά με τα Ζητήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας που άπτονται του Εμπορίου (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights – TRIPS) και τη Δημόσια Υγεία και να «χρησιμοποιήσουν στο έπακρο» τις εναλλακτικές δυνατότητες που προσφέρει η συνθήκη TRIPS για την «προώθηση της πρόσβασης όλων στα φάρμακα». Ο Οργανισμός πρέπει να βοηθήσει τις αναπτυσσόμενες χώρες να διευθετήσουν τα θέματα που σχετίζονται με τους περιορισμούς [των δικαιωμάτων των δημιουργών] και τις εξαιρέσεις [από την καταβολή της νόμιμης αποζημίωσης στους δημιουργούς] όσον αφορά στις ευρεσιτεχνίες και την πνευματική ιδιοκτησία προς όφελος της δικαιοσύνης, της ανάπτυξης και της καινοτομίας. Αν η Γραμματεία του Οργανισμού δεν μπορεί να κατανοήσει τις ανησυχίες των φτωχών και να τους αντιπροσωπεύσει, τότε ολόκληρο το πρόγραμμα τεχνικής βοήθειας θα έπρεπε αν μεταφερθεί στα χέρια ενός ανεξάρτητου σώματος που θα είναι υπόλοιγο στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Υπερβολικές διαφορές στις διαπραγματεύσεις ισχύος οδηγούν σε άδικα αποτελέσματα μεταξύ των δημιουργικών ατόμων και κοινοτήτων (σύγχρονων και παραδοσιακών) και των εμπορικών οργάνων που εμπορεύονται τα αγαθά του πολιτισμού και της γνώσης. Ο Οργανισμός θα πρέπει να τιμά και να υποστηρίζει τα δημιουργικά άτομα και τις δημιουργικές κοινότητες με

το να διερευνά τη φύση σχετικών αθέμιτων επιχειρηματικών πρακτικών και με το να προωθεί τα μοντέλα βέλτιστων πρακτικών και μεταρρυθμίσεων που προστατεύουν τα δημιουργικά άτομα και τις κοινότητες στις περιπτώσεις αθέμιτων πρακτικών, σε συμφωνία με τα ήθη των σχετικών κοινοτήτων.

Ζητήθηκε από τους αντιπροσώπους των χωρών μελών του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας και τη Γραμματεία του Οργανισμού να επιλέξουν ένα μέλλον. Επιθυμούμε αλλαγή κατεύθυνσης, νέες προτεραιότητες και καλύτερα αποτελέσματα για την ανθρωπότητα. Δεν μπορούμε να περιμένουμε ακόμη μια γενιά να περάσει. Είναι ώρα να αδράξουμε την ευκαιρία και να προχωρήσουμε μπροστά.

Ελληνική απόδοση από τη Μόνιμη Επιτροπή για τα Περιοδικά της Ελληνικής Κοινοπραξίας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (Hellenic Academic Libraries Link – HEAL-Link) (dervou@physics.auth.gr, fragkou@uom.gr).